türkiye yazıları

AYLIK DERGİ

SUNU

Türkiye Yazıları elinizdeki sayısıyla üçüncü yılını doldurmuş bulunmaktadır. Ne işe yaradık bu üç yılda? Devrimci hareketin kültür boyutuna neler katabildik? Gözden geçirin lütfen.

Bize düşen özeleştiridir:

Neleri gerçekleştirebildiğimizi hep birlikte az çok biliyoruz. Neleri başaramadık? Üzerine durulması gereken budur.

İtirafta bulunalım: Dergimize okur ilgisi, sanıyoruz hemen hiçbir dergiye gösterilmeyen boyutlara ulaşmıştır. İçine edebiyat ateşi düşmüş bir çok kişi, ürünlerini göndermiş, okurlarımız, Türkiye Yazıları önündeki tavrını mektupla bize iletmiştir. Üç yıl içinde onbinleri aşan yazılı ilgi...

Dergi yönetimi olarak bu olağanüstü ilgi karşısında biz ne yaptık? Aynı ölçüde karşılayabildik mi bu ilgiyi? Hayır. Yetersizdik, çalışkan değildik, onbinlerin etken davranışını özünde yanıtlayacak kadar dinamik olamadık. Burada «onbinler» sözcüğünün hesabını da verelim: PK. 387'ye günde ortalama yirmi mektup gelir. Kimisi üründür, kimisi yönetsel işlerin gereği... Ayda altıyüz mektup. Yılda yedibin mektup. Üç yılda yirmibin mektup... Ve biz bu yirmibin mektubun nitel değerini derebildik mi? Biz kötü dergicileriz. Türkiye Yazıları üç yıldan beri emperyalizmin güdümündeki enflasyonist siyasaya karşın ayakta kalabilmişse, yönetiminin başarısı yüzünden değil, oku-

kültürü baltalamak
brecht'in güncelliği
arif damar'ın şiiri
aziz nesin'den şiirler
remo'lar ve salo'lar
ali ulvi ile görüşme
ahmet say : sonatçık
vaptsarov : vatan
ben, sağ kalan

ali ulvi'nin
karikatürleri

SAYI : 36
MART 1980/35 TL.

runun bilinciyle ayakta kalabilmiştir. Özeleştirimizin temel dayanağı işte budur.

Dördüncü yıla girdik. Hâlâ aynı durgunluk mu? Geçen hafta çalışma kurulumuzun gündeminde bu vardı. Çalışma kurulu üyesi her arkadaşımız bir iç hesaplaşmada bile olsa, bu sorun önünde açık tavrını koymak zorundadır. Ve öyle oldu. Temel kararlar, yeni önlemler aldık. İlk yapılması gereken, onbinlerin özlemine göre derginin içeriğini gözden geçirmekti. Şu kararı aldık: Derginin içeriği, okurlarının ve yurt yüzeyindeki yazarlarının istekleri doğrultusunda (ki bu istekler Türkiye'nin kültür birikimini yansıtır) hazırlanmalıdır.

Nedir bunun görünümü? Ne olmalıdır, nasıl olmalıdır?

Bu açıdan özeleştiriye şurdan girdik: Elli iki sayfalık dergiyi hangi oranda Türkiye'nin kültür birikimine açabilmiştik? Bilinçli olarak bir oranlamaya bile yönelememiştik bugüne değin. Dergicilik yordamıyla Türkiye'nin yaygın kültür birikimini, derginin içeriğinde eritmeye çalışmıştık. Haksızlıktı bu, Türkiye Yazıları'na gösterilen ilgiye de yanıt vermemek demekti.

Kararımız kesindir, uygulayacağız: Türkiye Yazıları'na kan taşıyan birikimi dergideki gerçek yerine oturtacağız.

Gelecek sayıdan başlayarak, derginiz, içeriğini belirleyen bölümleri değiştirecektir. Bir anlamda yeni bir Türkiye Yazıları: Edebiyatın gereklerinden milim ödün vermeksizin ve doğru ideolojinin kılavuzluğunda, geçmişten günümüze, günümüzden geleceğe uzanan, yaşanan, yaşanacak olan bir bölüm: DAMAR.

Anlatalım DAMAR bölümünü:

Sorumluluk kollektiftir. Yetki de. Geneldeki amacı, günümüzün yetkin ve oluşmaktaki ürünlerini sergilemek olmalıdır. Gelecek için, günümüzdeki genç kültür kadrolarının gelişmesine, bu sayede düşünce ve yaratının diri tutulmasına, bakış açısı zenginliğine olanak açmalıdır. Kollektif bir kavrayışla devrimci hareketimizin kültür boyutunun yaşanır olmasını sağlamalıdır. Edebiyatımızdaki çeşitli sapmaların (orta köylülük ideolojisi, küçük burjuva karıyerizmi, batıdan kaynaklanan kozmopolitizm karşısında halkımızın, sınıf temelinde özgün yaratıcı sesini yaşama geçirmelidir.

Evet, DAMAR devrimci hareketin kültürel besinden yoksun biçimde gelişemeyeceğine inananların ve bu uğurda ürün verenlerin, yani hepimizin sayfalarıdır. Böylelikle, üç yıldan beri tam anlamıyla gerçekleştiremediğimiz dergi - okur - yazar - çizer ilişkisini somuta indirgeyerek kökten çözümleyeceğimizi düşünüyoruz. Yetkilerde ve sorumluluklarda ortağız. Derginin kitlelere ulaşmasının en sağlam yolu da budur.

Burada önemli bir noktayı vurgulamakta yarar var: DAMAR bölümü kesinlikle saptadığımız doğrultuda işlevini yerine getirmelidir. Bu aracılıkla bazı çıkar ilişkilerinin kurulabileceğini kimse düşünmemelidir. Ödün verilmeyecektir. Sözgelişi, yüzlerce abone kazandıran bir şairimizin ürünleri eğer yayımlanma değerinde değilse, yayımlanmayacaktır. Kollektif ruh bunu gerektirmez mi? Biz yaşamın her alanında, bilinçli kişilerin **karınca havasında** katkıda bulunmaya hazır olacağına inanıyoruz. Okurlarımızın bizi bugüne değin aldatmadığına güvenerek...

DAMAR'da şu edebiyat ögelerine yer vermek istiyoruz:

Şiir / Deneme ve düşünce yazıları / Küçük hikaye / Bir önceki sayının eleştiri ve özeleştirisi / Karikatür - Desen - Fotoğraf / Ayın kitapları / Geçmişteki örnek ürünler / Röportajlar / Haberler, olaylar ve özellikle temsilci arkadaşların yerel kültürel etkinliklere ilişkin haberleri / İstekler - Öneriler - Mektuplar / Yazar arkadaşlarımızın tasarıları / Çağrılar / Müzik ve plastik sanat etkinlikleri üzerine haberler ve yorumlar / Afiş - kartpostal - fotoğraf eleştirileri / Sorular - yanıtlar...

Yurdumuzun kültür - edebiyat birikimini yansıtmak için yukarda saydığımız bu ögeler acaba yeterli mi? Yaşanan pratik ve önerileriniz DAMAR'ı edebiyatımızın atardamarı kılacaktır.

Açıkcası, Türkiye Yazıları temsilcilerini yeni görevler beklemektedir. Bu arkadaşlarımızın küçük burjuva kariyerizmini öne almayarak bulundukları yörenin kültür etkinliklerini dergiye iletmesini bekliyoruz.

Sanat, çekingen davranarak, içe kapanmak demek değildir. Romantikler bile «mahçup» sanatçılar değildir. Sanat, çekingenliğin tam tersi olarak, geleceğin yaşamını sezmeye ve önceden bildirmeye dayanır. İşte bu sezgi gücü ve bildiriyi açıklama zorunluluğudur ki, sanatçıyı toplumun sıradan bireyinden daha çevik yapar. Sanat ve sanatçı adına tarihteki tüm örnekler bunu doğrular. Bizim gibi geri bıraktırılmış ülkelerde sanatçının ürünlerini ortaya koyabilme sınırları pek dardır. DAMAR, işte bu sınırları zorlayıp genişletmenin bilincinde, kollektif olarak hazırladığımız sayfalar olmalıdır.

Arkadaşlar, bu sunu yazısındaki önerimiz değişik gelebilir size. Yadırgayabilirsiniz, hatta önerimizi şaşarak karşılayabilirsiniz. DAMAR'ın bazı sakıncaları da içereceğini düşünebilirsiniz. Şu noktayı gözden kaçırmayalım: Önerimiz, Türkiye'nin koşullarında bir zorunluluğu dile getirmektedir. Bundan umar bekliyoruz. Belki bu konuda olgunlaşmış başka öneriler de çıkabilir ortaya. Daha olumluları da çıkabilir. Ama ortada şimdilik başka seçenekler yokken. durduğumuz yerde saymayı yeğleyemezdik. Umut ediyoruz ki Türkiye'nin düşünsel ve yaratıcı birikimi, DAMAR gibi, **Türkiye Yazıları** gibi nice olanağı aşacaktır. Bu böyledir diye, günümüzde kendi kendimize yaratacağımız olanakları yaşama geçirmekten kaçınalım mı? Söyleyin daha iyi seçenekleri, elimizden geliyorsa birlikte gerçekleştirelim. Yaşamın devingenliği, yaşamın değişkenliği, bizi yeni sentezlere götürmekten alakoyamayacaktır. Dördüncü yılında derginiz, sadece bu zorunlu değişime ayak uydurmayı denemektedir. Olayı büyütmeyelim, hele kendimizi hiç pohpohlamayalım. Sanatçı vekarıyla, işini bilen ve işinden emin insanlar olarak derinliğine çalışalım. Çok şeye yetecektir.

Kültür militanlarına da gerek vardır.

Ahmet SAY

bu sayıda

ali ulvi'nin karikatürleri

Sargut Şölçün	4	Bertolt Brecht'in Güncelliği
Bertolt Brecht	5	Ben Sağ Kalan
M. Sunullah Arısoy	7	İlkyaz Yağmuru
Gürsen Topses	9	Remo'lar ve Salo'lar
Veysel Çolak	11	Örselenerek Güzel
Erol Çankaya	13	İşte Yaşıyor Onlar
Aziz Nesin	14	Şiirler
Veysel Öngören	16	Öncü Geyik
Ahmet Telli	17	Bel Bağlamadık
Mehmet Kıyat	18	Tören Bitti
Metin Altıok	19	Kar
Özer Ergül	20	Erken Zamanın Türküsü
Gültekin Emre	25	Son Günler
Anıl Çeçen	26	Halkevlerinin Kültürel İşlevi
Sennur Sezer	28	Fahri Erdinç'in Evi
Murtaza Vural	29	Dünyamızın Kızıl Saçlı Gelini
Turgut Çeviker	31	Ali Ulvi ile Görüşme
Ahmet Say	35	Sanatçık
Aytekin Karaçoban	37	Aranacak Olan
Hülya Öncel	38	Neyzen Aka Gündüz Kutbay
Tarık Günersel	38	Zincir
Ali İhsan Mıhçı	40	Türkiye Yazıları Şiir Dizisi
Nikola Vaptsarov	41	Vatan
H. Altunyay	42	Bir Milyon Çocuk Kitabı
Tahsin Saltık	44	Betonarme
Türkiye Yazıları	45	Dizin
Türkiye Yazıları	51	Kültürün Baltalanması ve Biz
Arif Damar	52	Orda ve Her Yerde

TÜRKİYE YAZILARI / Sahibi ve Sorumlusu: Ahmet Say / Yönetim yeri: Selanik Cad. 7, Kat 1, Kızılay - Ankara / Yazışma ve havale adresi: P.K. 387 - Kızılay, Ankara / Yıllık abone: 420 lira, altı aylık: 250 lira. İşçi, köylü, öğrenci ve öğretmen için yıllık 350 lira, altı aylık 200 lira. ABD için 50 öbür ülkeler için 40 Amerikan doları / Kapak: Sait Maden / İstanbul dağıtımı Çark Dağıtım / Ankara dağıtımı: Çark Dağıtım / Ege dağıtımı: DATİC, Konak, İzmir / Temsilcilikler dağıtımı: Türkiye Yazıları / Dizgi, baskı, cilt: ŞAFAK Matbaası, tel.: 29 57 84, ANKARA

deneme

Bertolt Brecht'in Güncelliği Üzerine

Sargut Şölçün

Ne biçim zamanlar bunlar,
Ağaçlar hakkında konuşmak nerdeyse bir cinayet,
Bu kadar kepazeliğe susmayı içerdiği için!

Bertolt Brecht

I — GİRİŞ

Bertolt Brecht, 10 Şubat 1898'de Augsburg'ta doğmuştu. Geçtiğimiz ay, 82. doğum yıldönümü nedeniyle Brecht'in sanat ve siyaset üzerine görüşleri hakkında toplantılar düzenlendi, tartışmalar yapıldı; teorik yazılarıyla sanat yapıtları (belki de yeniden) yorumlandı. Ancak Brecht' Şubat ayında değil de bir başka ayda doğmuş olsaydı bile, yaşadığımız ortamda, Türkiye gibi bir ülkede «güncelliğini» kaybetmeyecekti. Ekonomik sömürü ve baskıların yoğunlaştığı, faşist terörün «resmi» kimliğe bürünmeğe başladığı bir ülkede bağımsızlık ve demokrasiden yana olan yurtsever güçler için hareket alanları küçülmüş ve olanakları «en az» düzeye inmiştir. Görece burjuva demokratik ortamın sınırlarının daralması, sanatın omuzlarındaki görevlerin ağırlaşması anlamına gelir. Böyle durumlarda, toplumsal yaşamın önemli faaliyet alanlarından biri olan sanat —daha önce kendisine ait olmayan— bazı ek görevleri de üstlenmek zorundadır. Dolayısıyla bireyselliğin ve kişiliğin en gelişmiş bir durumu olan «sanatçının» çalışma alanı da genişlemek ve aynı zamanda yoğunlaşmak zorundadır. Sanatçı, kültür ve sanatın siyasi mücadeledeki yeri ve devrimci mücadelenin kültürüne ve sanatına olan etkisi üzerinde daha çok kafa yormakla karşı karşıyadır. Yaşanan günlerin açıkça gösterdiği gibi, işçi sınıfı ve halkın sömürü ve baskı altındaki diğer sınıf ve tabakaları, demokratik haklarını savunabilmek için yoğun bir direniş içindedir. Ne var ki, koşulların emrettiği düzeyde bir siyasi örgütten yoksun olması nedeniyle sözü edilen direniş hareketleri sınıfsal konumunun gereğini tam anlamıyla yerine getirememektedir. «Kendiliğindenci» çıkışlar zaman zaman anarşist özellikler göstermektedir. Bir yandan faşist terörün artması, öte yandan demokrasi güçlerini biraraya getirebilecek ve teröre karşı savunmayı örgütleyebilecek bir siyasi partinin olmayışı, sanat faaliyetinde bulunan bireyi şaşkınlığa düşürebilir. Sanatçı olarak gelişmiş - yaratıcı bireyselliğini koruyabilmek çabasıyla kişinin böyle dönemlerde sık sık umutsuzluğa düştüğü ve kendini ispatlayabilmek için ortaya koyduğu yapıtların «bunalım» düzeyini aşamadıkları görülür. Bu yapıtların sanatçının bireysel bunalımını yansıtmaktan başka bir sanatsal değeri olmamalıdır. Tarih, böyle bir «kaos»tan çıkabilmek için sanatçı - bireyin toplumsal mücadele içinde teorik ve pratik düzeyini yükseltmekten başka bir yol olmadığını göstermektedir. İşte bütün bunlardan dolayı Bertolt Brecht, yaşadığımız günler için vazgeçilmez bir güncellik olmuştur. Tarihe dönme, geçmişi gözden geçirme, bilgiyi arttıracağı gibi, tarihi yeniden ve daha doğru olarak yorumlanmasına da olanak sağlayacaktır. Bu anlamda «Tarihi temize çekiyoruz»(1) diyen sanatçı, insanlığın yüzlerce yıldır süregelen ilerici ve devrimci geleneğine sahip çıkarak kendi bireysel deneyimini arttıracaktır.

II — BRECHT'İN BİR MAKALESİ

Yukarda yazılanlar gözönünde tutulduğunda, Brecht' in «Gerçekliği Yazarken Karşılaşılan Beş Zorluk» adlı makalesi, önem verilmesi gereken bir yazıdır. Faşistlerin Almanya'da iktidara gelmesinden bir yıl sonra, yâni 1934'de ilk kez yayınlanan makale, daha sonra (1935'de) Paris'te «Unsere Zeit» adlı dergide çıktı ve başka başlıklar altında (örneğin «İlkyardım İçin Pratik Öğütler» gibi) gizlice Almanya'ya sokuldu. O zamanlar elden ele dolaşan bu yazı, antifaşist direnişte önemli bir rol oynamıştır.(2) Brecht, yazısının başında amacın, yalan ve bilgisizliğe karşı savaşmak ve gerçekliği yazmak olduğunu vurgular. Böyle bir sorumluluk duyan kişinin, şu beş noktayı gözönüne alması gerekmektedir:

1) Gerçekliği yazacak cesarete sahip olmak.

2) Gerçekliği anlayacak kadar akıllı olmak.

3) Gerçekliği bir silah olarak kullanılabilir duruma getirme sanatına sahip olmak.

4) Gerçekliğin ellerinde etkili olacağı kimseleri seçme yargısını verebilmek.

5) Gerçekliği birçok kimse arasında yayma becerisini gösterebilmek.

Brecht, bu beş zorluğun «faşizm altında yazanlar için büyük» olduğunu, ancak baskı altında olan ve hatta «burjuva özgürlüğünün var olduğu ülkelerde» yaşayan kimseler için de önem taşıdığını belirtiyor. Yazdıklarının ışığı altında, yukardaki beş noktanın tahlil edilmesi ve yorumlanması, Türkiye koşullarının ve bu koşulları dayatan tarihsel zorunlulukların yaratıcı - kişilik tarafından gelişkin bir toplumsal bilinçle kavranmasına yardımcı olabilir. Bu incelemenin boyutlarını düşünerek soruna aşağıdaki gibi yaklaşılabilir:

1) Bireysel cesaret ile gerçeklik arasındaki ilişki :

Brecht bu bölümde, gerçekliği yazacak kimsenin herşeyden önce iktidar sahipleri önünde **eğilmemesi** ve güçsüzleri **aldatmaması** gerektiğini savunuyor. «İktidar sahipleri önünde dik durmak», toplumdaki maddi yapıya karşı tavır almakla birlikte düşünülmektedir. Çünkü, «sahip olan» durumundaki sınıf ve tabakalara ters düşmek, aynı zamanda «mülkiyetten» vazgeçmektir; «ünü» reddetmektir. «Bu da bir cesaret işidir». Ekonomik sömürü ve siyasal baskının arttığı dönemler, büyük ve yüce duygulardan, «birlik ve beraberlikten», ulusca fedakarlıktan en çok söz edildiği dönemlerdir. Bu dönemlerde, özel bir dikkatle gizlenen «küçük şeylerden» konuşmak ve yazmak öncelikle önem kazanmaktadır. Bu dönemlerde yöneltilecek «kimin için», «neden» gibi sorular iktidar sahiplerinin şimşeklerini üzerine çekeceğinden yanıtlarını isteyen kimse açısından yine belli bir cesaret söz konusudur. Brecht'in değindiği üçüncü nokta, kişinin kendisiyle ilgili gerçekliği yansıtırken de cesaret sahibi olmasıdır: «İyilerin iyi oldukları için değil, ama zayıf oldukları için yenildiklerini söyleyebilmek cesareti gerektirir.» Demokrasi güçlerinin «özeleştiriden» çekinmemeleri, —sonunda yenik düşseler bile— en azından gerçeklikten yana bir tutuma girdiklerinin işaretidir. Öte yandan yazarın göstermek istediği —ve sanıyorum en çok dikkat gerektiren— bir başka konu da, «genel» gerçekliğin bir değer ifade etmediğidir. «Genel bir adalet», «genel bir özgürlük» isteminde bulunanların yakınmaları ne kadar yüksek sesle olursa olsun, yalnızca görünümde gerçeklikten yanadırlar. Var olan yapının parçalarından oldukları için, bulundukları yerleri ellerinden çıkarmak istemezler. Bu nedenle Brecht, bu kimselerin tutumu için «az bir cesaretin gerekli» olduğunu ifade etmiştir. Bu bölümde yazar, gerçekliğin «olgusal bir şey» olduğunu gösterirken bir bütün olarak ele aldığı bireysel cesareti, toplumsal bir gerçeklik ile bağlam içinde dört ayrı düzlemde incelemektedir.

2) Gerçekliğe götüren yol :

Buradaki konu, gerçekliğin bulunmasıdır. Ama asıl olan, «hangi gerçekliktir?» Doğada ve toplumsal yaşam içinde birden çok gerçeklik vardır: «Yağmurun yukardan aşağıya doğru yağması», burjuva demokrasisinin, ulusal pazarı güvence altında tutmak için bir araç olması gibi. Birden çok gerçeklikten hangisinin ilk planda yazılmasının gerektiğini bilmeyen ya da bilmemezlikten gelen, ama kendilerine «gerçekçi» sıfatını yakıştıranlar vardır. Bunlardan başka, «acil görevlerin» bilincinde oldukları ve iktidar sahipleri karşısında eğilmedikleri halde, tarihsel durumun gündemin birinci maddesine koyduğu gerçekliğe yine de ulaşamayanlar olacaktır. «Dünyanın karmaşıklığını» görmeyen bu insanlara Brecht, «materyalist diyalektik, ekonomi ve tarih hakkında bilgi sahibi olmayı» öğütlemektedir. Çünkü gerçekliğe giden yolu bulmak, sonradan da öğrenilebilecek bir yetenektir.

3) Gerçekliğin maddî güç kazanması:

Zorlukları sıralarken Brecht, «faşizm» adını ilk kez burada anmakta ve açıklamalarına örnekler vermektedir: «Kapitalizme karşı olmadan faşizme karşı olanlar, barbarlığın sonucu olan barbarlıktan yakınanlar, kendilerine düşen payı yemek isteyen, ama dananın kesilmesine karşı olan kimselere benzerler... Barbarlığı doğuran üretim ilişkilerine değil de, barbarlığa karşıdırlar.» Çünkü faşizm, kapitalizmin getirdiği ekonomik ilişkilerden daha çok göze batmaktadır. Bu bölümde, faşizmi kapitalizmin ve sosyalizmin «yanında (ve üzerinde)» bir üçüncü yol olarak gösteren anlayış eleştirilmektedir. Brecht, faşist iktidar biçimine başvurmayı «henüz gerekli görmeyen» kapitalist ülkelerin, «sanat, felsefe, edebiyat gibi hoşluklardan vazgeçtiği için kendi yurtlarını suçlayan konuklardan» memnun olduklarını yazıyor. Burada sözü edilen «konuklar», faşizmin teröründen kaçan ve burjuva demokrasisinin egemen olduğu ülkelere sığınan bazı Almanlardır. Yazar, faşizm gerçekliğinin, onun gerçek nedenlerinin ortaya konularak yazılmasını söylemektedir. Gerçekliği kullanılır duruma getirmek. ona maddî güç kazandırmakla olabilir.

4) Gerçekliğin yöneleceği kimseler :

Kapitalist üretim ve tüketim ilişkilerinin getirdiği alışkanlıklar yazarları da **etkilemiştir. Onlar, «ben sözümü** söylüyorum, dinlemek isteyenler beni dinliyor» diye düşünmektedirler. Ne var ki, kendisini dinleyenler «para ödeyebilenler» olmuştur. Gerçekliğin, ancak bununla «birşey yapabileceklere» yöneltilmesi vazgeçilmezdir. Çünkü, gerçekliği yazanlarla gerçekliğe gereksinme duyanların, yani bu gerçekliğin yöneldiği kimselerin bilgilenme süreçleri arasında diyalektik bir birlik vardır: «Kötü durumlarla ilgili gerçekliği, bu durumların kendileri için en kötü olduğu (bu durumlardan en çok zarar gören — S.Ş.) kimselere yazmak ve gerçekliği onlardan öğrenmek zorundayız.» Yazarın andığı «kimseler», besbelli ki, faşizmden birinci derecede etkilenecek olan işçilerdir.

5) Gerçekliğin yayılması sorunu :

Bu bölümde karşılaşılan sorun, gerçekliğin olası ölçüde çok insana ulaşması olup aslında sanatın toplumsal işlevini «reel» duruma getiren «iletme» sorunu-

Ben Sağ Kalan

Biliyorum elbet : Şans eseri, bir tek ben
Onca arkadaşın ardında sağ kaldım.
Ama dün gece düşümde, o arkadaşlar
Beni konuştular, duydum :
«Güçlüler sağ kalır»
Ve kendimden nefret ettim.

Bertolt Brecht

Çeviren : Mutlu PARKAN

dur. Nitekim, Brecht de burada, diğer bölümlerden daha ayrıntılı açıklamalara girmiş ve örnekler vermiştir. İlk dört zorluğun üstesinden gelen kimsenin, bu beşinci zorluğa gerekli önem vermemesi, «çalışmasının bütün etkisini kaybetmesine» neden olacaktır. «Gerçekliğin baskı altına alındığı ve üzerinin örtüldüğü bütün dönemlerde hilenin kullanılmış» olduğu; Konfüçyüs, Thomas More, Lenin, Voltaire, Shakespeare, Jonathan Swift ve bir eski Mısırlı şairden örnekler verilerek anlatılmıştır. Zor koşullar altında yazmak durumunda olan kimse, «kelimelerdeki tembel mistiği ortadan kaldırarak» söylenen yalanlara katılmamış olacaktır. Brecht, «çünkü, söz konusu ne (örneğin — S.Ş.) toprağın verimliliği ne insanların ona olan sevgisi ne de çalışkanlıktır; asıl olan, tahıl fiyatlarıyla emeğin karşılığıdır.» der. «Bir halkın **namusunu** korumaya» kalkışanların sahtekârlıklarını açığa çıkarmak için, **«İnsanlık onuru»** gündeme getirilmelidir. Shakespear'in «Julius Cesar»ında, Antonius'un Cesar'ın ölüsü başında halka hitaben yaptığı konuşma, Brecht'in görüşleri için yerinde bir örnektir: «... Brutus'un onurlu bir insan olduğunu durmadan vurgulamakta, ama aynı zamanda yaptığını da anlatmaktadır... böylece onlara (olgulara — S.Ş.) 'kendilerinden' daha büyük bir söz zenginliği vermektedir.»

Brecht ayrıca, «düşünmek için propaganda» üzerinde duruyor ve «düşüncenin, sömürüye hizmet eden iktidarlar zamanında aşağılandığını» söylüyor. Bütün baskılara ve çeşitli önlemlere rağmen **hileyle** düşüncenin iletilmesi olanaklıdır. Bütün iş, burada kişinin becerisinden ve sanatının gücünden kaynaklanacaktır. Tüm insanlık tarihi boyunca bulunan yenilikler, yeni fikirler ve yöntemler, insanlığın gelişmesine, tarihin her seferinde bir üst düzeyde gelişmesine neden olmuştur. Bütün bunlar, (yeterli teorik ve pratik birikimi olmak koşuluyla) yaratıcı - bireylerin yararlanmalarına sunulmuştur. O zaman, «Gerçekliğin öncü savaşçıları nispeten gözden uzak kalmış olan mücadele yerlerini seçebilirler.» Bilinçli şairin yazdığı ve «Bir doğa parçasını anlatan şiirde bile bazı şeylere ulaşılabilir, yeter ki, insan tarafından yaratılan şeyler doğaya katılabilsin.»

Bu beş zorluğu açıklayan Brecht, sonunda konuyla ilgili olarak bir özet vermektedir. Burada da vurguladığı gibi, söz konusu zorlukların üstesinden «aynı zamanda» gelmek gerekmektedir. Bu, etkili olabilmek için zorunlu bir koşuldur; çünkü, beş ayrı noktanın arasında, birbirlerini geçerli ve gerekli kılan bir içerik bağı vardır.

III — KÜÇÜK - BURJUVAZİ VE FAŞİZM

Kuşkusuz bugün Türkiye'de, makalenin yazıldığı yıllardaki Nazi - Almanyası'nın koşulları yoktur. Üstelik faşizm, tekelci - kapitalizmin iktidarda olduğu ülkelerdeki klasik durumuyla, emperyalizme bağımlı ülkelerde ortaya çıkmamaktadır. Bu ikinci grup ülkelerde daha değişik yanlar göstermektedir. İktidara doğru **tırmanış evreleri** farklı olmaktadır. Ancak, temel özelliklerinde bir değişiklik yoktur. Geri ülkelerde, bu kez emperyalizmin temsilciliğini yapan işbirlikçi burjuvazinin emrinde iktidar olmaya hazırlanır. Ve bu hazırlık evrelerinde, kitle tabanı yaratabilmek için, küçük - burjuva kitlelere yönelir; antikapitalist sloganlarla yığınlarda tereddüt yaratır. Bu nedenle, antifaşist mücadelede küçük - burjuva kitleleri kazanmak, en az işçi sınıfının birliğini sağlamak kadar ağırlık taşıyan bir sorundur. Burjuva ideolojisinin çöküş aşaması olan faşizmin(3), var olan üretim ilişkileri nedeniyle küçük-burjuvalar ülkesi olan Türkiye'de hiç beklenmedik bir anda bile iktidar oluvermesi için nesnel ve öznel koşullar vardır. Gerçi, son on yılda yaşanan ekonomik ve toplumsal gelişmeler sonucu küçük - burjuva tabakaların hızla bir «proleterleşme sürecine» girdikleri görülmüştür. Ne var ki, «...küçük - burjuva unsurlar... saflarına katıldığı sınıfın, proletaryanın ekonomik ve sınıf savaşımına katılmaz, küçük - burjuva olma çabasını sürdürür.»(4)

Faşizmin tipik özellikleri ile Türkiye toplumunun karakteristik yapısı arasındaki benzerlikleri sürdürmek olanaklıdır. Faşist ideoloji, yerine oturmuş, kapalı bir sistem değildir. Çok değişik unsurları içerir, birbirleriyle çelişen görüşler ileri sürer, tutarsız davranışlara girer. Bir yandan, sosyalist görüşleri savunur görünürken, öte yandan, işbirlikçi burjuvazinin temsilcisi bir partiyle hükümet kurabilir.(5) Bu durumuyla «Faşist ideoloji tıpkı bir bukalemuna benzer.»(6) İşte faşizmin küçük - burçuvaziyi etkisi altına alan yanı öncelikle budur. Çünkü, «umut ile umutsuzluk, burjuvazi ile proletarya arasında yalpalayıp bocalayan»(7) küçük - burjuvazi, bu özelliği ile faşizm için elverişli bir taban yaratacak kitledir. Bir başka deyişle, faşizmin «heterojen öğeleri içermesi», küçük - burjuvazinin toplumsal konumundan kaynaklanmaktadır; bir «araç» olarak faşizm, bu öğelerini en iyi biçimde, küçük - burjuva kitleleri kazandığı zaman «birleştirmiş» demektir.(8) Elbette bu, uzun süreli ve her zaman geçerli bir kazanım değildir. Ancak, kitleler, büyük - burjuvazinin bu siyasi sistemine «sıçrama tahtası» olduklarını farkettikleri zaman, faşizm artık iktidarı ele geçirmiştir. Faşizmin (özellikle devlet mekanizmasını eline geçirdikten sonra) en önemli görevi, sınıflar arasındaki ilişkileri ve çelişkileri gizlemektir. Bunun için de, yarattıkları soyut «millet» ve «halk» kavramlarıyla sürekli olarak («korporasyon» anlamında) «birlik» ve «uzlaşma» propagandası yaparlar. Faşizmin bu propagandada en çok yöneldiği yine küçük - burjuva unsurlardır. Çünkü, «Küçük - burjuva ideolojisi, uzlaşmaz sınıf karşıtlığı yerine uzlaşmayı koyar.»(9) Hiyerarşik yapının olduğu gibi kalmasını amaçlayan «güçlü devlet» sloganının, Türkiye'de —öncelikle kırsal kesimde— çok sayıda yandaş bulmasının bir nedeni, uzun bir geçmişi olan «devlet geleneği» ise, diğer nedeni de yukardaki uzlaşma eğilimidir.

IV — SANAT VE FAŞİZM

Bu yazdıklarımla faşizm hakkında çok yeni bilgiler aktardığımı sanmıyorum. Ancak, bugün Türkiye'de Brecht'in «güncelliğini» açıklamaya çalışırken, faşizm olgusu karşısında öncelikle küçük - burjuvazinin konumunu hatırlamakta yarar vardır. Faşizmin ideolojisine (demagojisine) karşı savaşırken geniş kitlelere bir se-

çenek gösterilmelidir. Sanatsal eylem, bu seçeneğin gösterilmesinde ve kitlelere kavratılmasında etkin bir araçtır. İnsanlar yüzlerce yıldan beri iyi ve haklı kavramlarıyla içiçe bir güzellik arayışında olmuşlardır. Ve bu arayış, toplumsal yaşama ve toplumsal bilince hareket sağlayan güçlerden biri olmuştur. Bu anlamda sanat, yaşamı yüceltici ve geliştirici bir faaliyettir. Bireysel faaliyette somutlaştığı için, hem sanat yapıtını üreten hem de algılayan açısından yaratıcı kişiliği öngörür. Dolayısıyla sanatsal faaliyetin özü gerici olamaz; ancak, yaratıcı - gelişmiş bireyin geriiciliğin emrinde kullanılması söz konusudur. Var olan düzeni savunan sanat eskiye aittir. Bugün burjuva sanatıyla ilgileniliyorsa, bu, geçmiş olanla, «eskimiş» olanla ilgileniliyor demektir. Oysa bu geçmişlik tarihsel düzeydedir, pratik yaşamda, «eski» olanla her zaman karşılaşılır. Faşizm, işte bu «eskimiş» olana güvenir ve onu kullanır. Bir örnek vermek gerekirse: Alman faşistlerinin «milliyetçi» edebiyatının kökleri, 19. yüzyıldaki tarih ve köylü romanlarına dayanır. Her ikisi de, 1848 devriminin amacına ulaşmamasından sonra görülen «poetik gerçekçiliğinin gelişmesi sonucu ortaya çıkmıştır. (10) Bu, aynı zamanda Alman gerçekçiliğinin «taşralı» özünü vurgular. Sanatın toplum yaşamındaki önemini kavramış olan faşizm (Naziler), bunu kendi ideolojisini yaymak için ustalıkla kullanmıştır. Tabii ki, bu noktada kendisine bilerek ya da bilmeyerek yardımcı olan «sanatçılardan» yararlanmıştır. Bir arayış içinde olan ve kendi bunalımlı dünyasının sırrına varmak isteyen insanların karşısına, Nazi Propaganda Bakanı —faşizm adına— şu sözlerle çıkmıştır: «Bu devrimin (nasyonal sosyalist devrimin — R.G.) dayandığı en basit temelin adını koymak gerekirse, bu, geçen yüzyılın taşkınlığa varan sınırsız bireyciliğinin yerine getirilmiş olan ve halka ters düşmeyen düşünce ve duyumdur. Bu düşünce ve duyum, bütün olayların ve şeylerin merkezi olarak tek bir insanı değil, yaşamın mutlak gücünden gururlu ve buyurgan beklentileriyle bütünlüğü içinde halkı almaktadır.»(11)

Faşizm, emperyalist ya da işbirlikçi burjuvazinin bir iktidar biçimidir; ama bu, daha çok toplumun maddi yapısı için geçerlidir. Faşist iktidar, nasıl burjuva parlamentarizmini ortadan kaldırırsa, hukuk, sanat vb. gibi üst yapı kurumlarına, «manevi» biçimlenmelere de bazı farklılıklar getirir. Bu noktada, yıllardır savunageldiği değerlerin altüst edilmesi, (tekelci) burjuvaziyi rahatsız etmeyecektir. Burjuvazi, «...daha düne kadar övündüğü kendi fikir kuvvetlerinin temsilcileri olan yazarların ve ilim adamlarının bunlar (faşistler — S.Ş.) tarafından kovuşturulmasına ve sürülmesine de müsaade etmektedir.» (12) Faşist sanat anlayışı ve edebiyat değerlendirmesi, kendine özgü bazı ölçüler ve değer kavramları geliştirmiştir. Edebiyatı «kendilerinden önce» ve «kendileriyle birlikte» diye ikiye ayıran Naziler, yazarın değerlendirilmesinde «akıl, mantık, ruh» yerine «içgüdü, ırk, kan»; sanat yargısında «çağdaş» yerine «ebedi», «bilimsel» yerine «mitos», «hasta» yerine «sağlıklı»; ortaya koyuş tarzında «realist» yerine «idealist», «ironi» yerine «inanç», «teknik» yerine «organik»; seçilen konularda «büyük kent» yerine «kır, köylü», «ben» yerine «biz», «cinsellik» yerine «arılık», «sınıf, toplum» yerine «topluluk, halk», «milletlerarası» yerine «millî», «insanlık» yerine «vatan», «dekadans» yerine «yükseliş» istemişlerdir.(13) Bu kavramlar, çağdaş burjuvazinin değerlerine uymamaktadır, ama küçük-burjuva çevreleri etkileyebilmiştir.

V — SONUÇLAR

Faşizm en çok küçük - burjuvazi üzerinde etkili olabilir; ancak, bunun anlamı, onun hemen her küçük - burjuvayı (sanatçıyı) etkileyebileceği değildir. Gerçekliği «savunmaya» hazır sanatçıyı, gelişmiş - yaratıcı kişiliği faşizme «yem olmaktan» kurtarabilir. Alman yazarı Oskar Maria Graf'ın protestosu böyle bir durumu kanıtlamaktadır: «...Bu şerefsizliği ben haketmedim! Bunca yıllık yaşamımdan ve yazdıklarımdan sonra, ki-

İlkyaz Yağmuru

Doğa uyanır
Ben yorgunum

Doğa büyür
Ben yorgunum

Doğa güzel
Ben yorgunum

Doğada dört kol çengi
Ben yorgunum

Sen o zaman bir söğüt dalı
Irmağa değmiş
İğdelerle bezenmiş bir bahçede
Elele gelinciklerle
Papatyalar ellerinde
«Sevecek, sevmeyecek.. gelecek.. gelmeyecek..»

Ben yorgunum

Köşeyi döndüğünde, bildim ki sensin
Saçların ıslanmış, kokuyorsun
O uçarı ilkyaz yağmuru sanki
Az biraz toprak, az biraz ot karışımı
Yaygın, yumuşak, sevecen
Tam yaşamaya durmuşken sen

Ben yorgunum

M. Sunullah Arısoy

Ozanın yeni yayımlanan
«SABRIN GÜLÜ» adlı yapıtından.

taplarının kara cinayet çetelerinin kanlı ellerine ve bozuk beyinlerine gideceğine şu odun yığının temiz alevlerine atılmasını istemek benim hakkımdır...»(14) Bu satırlar, belli bir bilinç düzeyinin sonucu olan huzursuzluğu ve başkaldırmayı yansıtmaktadır. Çünkü, Naziler daha önce Graf'ın kitaplarından ve kendisinden faşist ideoloji için yararlanmak istemişlerdi. Bu tarihsel olaydan hareket ederek Brecht'in makalesinden çıkarılacak ilk sonuç şudur: Faşizmin karşı çıkmadığı sanatçıya (ya da geniş anlamda insana) ve yapıtına **dikkatle** bakılmalıdır.

İkincisi: Brecht'in yazdıkları, ilke olarak faşizme karşı olan sanatçılara, sonraki tavırları açısından **yol gösterici** ve **aktif mücadele içine sokucu** unsurlar taşımaktadır.

Üçüncüsü: Brecht'in makalesi, faşizmin tuzağına düşebilecekler için bir **uyarıdır.**(15)

Dördüncüsü: Brecht yazısında, gerçekliğin kendilerine yöneldiği kimselerde de —çok üst düzeyde olmasa bile— belli bir **hazırlık** aramaktadır: «Bir parça kafa yoran herkes nedenini bulacaktır.»(16)

Beşincisi: Gerçeklik uğruna mücadeleye atılan kimselerin, kabullendikleri zorlukların üstesinden gelmek için, kendi bireysel yaratıcılıklarını **toplumsal** yaratıcılıkla geliştirmeleri zorunludur.

Altıncısı: Brecht, gerçekliği bulmak, yazmak, elle tutulur duruma getirmek, amacına yönelmek ve yaymam uğruna sanattan taviz verilmesine karşıdır. Sanatçı, ürününün varlık nedeni olan **maddeyi** en iyi biçimde işlemek, ona estetik gerçeklik kazandırmakla yükümlüdür. Bu madde, yapıta olan ilişkisinde hem nesne hem de öznedir. Nesne ile özne arasındaki bağ, sanatın kendi gerçekliğini kuracaktır. Sanatsal faaliyetin alanı sınırsız olmalıdır, «olasılık» unsuru sayesinde öyledir de. Ama «olasılık», yaşamı gerçekçi biçimde kavramak ve sanatsal düzeye yükseltmek için araçtır. Zor durumlarda «..yalnız yaşanılan olaylardan edinilen deneyler insanı güçlü kılmaya yetmez.»(17) Üstelik, «İnsanların toplu yaşamları ne kadar güçleşirse, toplu yaşamı dile getirmek de o kadar güçleşir.»(18) Onun için, başka **öğrenme kaynakları** olarak, yaşamın başka alanlarında yaratıcı çaba gereklidir.

Yedincisi: Faşizm, insanlar için bir tehlike olmaktan çıktıktan sonra bile Bertolt Brecht **güncel** olacaktır. Çünkü o, teorik yazılarına da estetik yoğunluk kazandıran ender sanatçılardandır.

(1) Vecihi Timuroğlu, Tuna'dan Daha Mavi, Türkiye Yazıları, 3/1977, s. 30.
(2) Gerçekliği Yazarken Karşılaşılan Beş Zorluk, Bertolt Brecht, Über Politik und Kunst, Frankfurt 1971, s. 35 - 51 (Makaleden yapılan alıntılar Türkçeye tarafımdan çevrilmiştir. — S.Ş.)
(3) Bu konuda bkz. E. Lewerenz, Komünist Enternasyonalde Faşizmin Tahlili, Sol Yayınları, Ankara 1979, ikinci baskı.
(4) Muzaffer Erdost, Faşizm Üzerine Bir Deneme, Yeni Ülke 1/1977, s. 30.
(5) 1975 - 1978 yılları arasında Türkiye'de kurulan Birinci ve İkinci Milliyetçi Cephe Hükümetleri kastedilmektedir.
(6) Palmiro Togliatti, Faşizm Üzerine Dersler, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara 1978, s. 37.
(7) İ. Mert Başat, Kültür Politikasında Perspektifler, Türkiye Yazıları, 29/1979, s. 9.
(8) Palmiro Togliatti, a.g.e., s. 36.
(9) Muzaffer Erdost, a.g.y.
(10) Oysa Türkiye'de —kırsal bölgelerdeki yaşamı işleyen yapıtlar düşünüldüğünde— bunun tersi bir gelişme olmuştur.
(11) Josef Goebbels'in 6.8.1933 tarihli bir radyo konuşması. Rolf Geissler, Dekadenz und Heroismus, Stuttgart 1964, s. 20 (Çeviri tarafımdan yapılmıştır — S.Ş.).
(12) Maksim Gorki, Küçük Burjuva İdeolojisinin Eleştirisi, Özgün Yayınları, s. 146.
(13) Rolf Geissler, a.g.e., s. 45 - 46.
(14) Burada anılan, yazarın «Beni Yakın» adlı yazısıdır. Bkz. Als das Gestern Heute war, München 1977, s. 216 - 217. Bu yazı ilk kez 12.5.1933'de Viyana'da yayınlanmıştır. Yazarın bildirdiğine göre, yazı, dünyanın çeşitli yerlerinde, birçok basın organında da yayınlandıktan sonra, kitapları Münih'te faşist profesörler ve öğrenciler tarafından yapılan özel bir toplantıda yakılmıştır. Bkz. a.g.y. (Çeviri tarafımdan yapılmıştır — S.Ş.)
(15) Yeri gelmişken önemli bir noktaya değinmenin gerekli olduğunu sanıyorum. «Batı Kültürü ve Yaratıcılığımız» adlı yazımda (Türkiye Yazıları, 29/1979, s. 4 - 6), Türkiye'de burjuvazinin kültür alanını boş bıraktığını ve bu alanın küçük - burjuvazi tarafından ilerici - radikal eğilimlerle doldurulabileceğini belirtirken ayrıca, bu durumun beraberinde bazı sorunları da getirebileceğini yazmıştım. Bunlardan ilk akla geleni, söz konusu boşluğun, gerici ve giderek faşizmin işine yarayacak eğilimlerle doldurulması tehlikesidir. Bugün bu ortamın tohumlarının atıldığı ve —belki de kısa vadede— olgunlaşabileceği üzerinde düşünmek gerekiyor. Türkiye'nin geleceğini büyük kentlerde yaşayan insanlar belirleyecektir. Ancak, işgöçün neden olduğu gelişmeler büyük kentlerde bazı yeni toplum kesimleri doğururken (bu konuda bkz. Burhan Arpad, Tehlikeli «Ara Sınıf», Cumhuriyet, 15.12.1976) sanatsal faaliyet içinde de (özellikle müzik ve edebiyatta) «tehlikeli» ürünler çıkmaktadır. Bunlar, müzikte daha çok kapitalizm öncesi unsurlarla beslenmekte olup yukarda adı geçen «Ara Sınıf»a yöneliktir. Edebiyat dalında ise, genellikle «batı» kökenli burjuva kültüründen kaynaklanan ve bunalımlı bir arayış içinde olan ürünler, belli bir «entellektüel» çevreye hitap edebilmektedirler. Birincileri yarının **saldırganları,** ikincileri de yarının **suskunları** olabilir.
(16) Bertolt Brecht, a.g.e., s. 49.
(17) Bertolt Brecht, Sosyalist Gerçekçilik ve Toplum Günebakan Yayınları, İstanbul 1976, s. 56.
(18) Bertolt Brecht, a.g.y.

inceleme

Remo'lar ve Salo'lar

Gürsen Topses

Şiir ve onun sözcükleri, yaşamanın yüreğinden kaynak aldığında yaşamın ta canından göğerip dineldiğinde, onun kavgasında, sevmesinde, acısında harmanlanıp güpegündüz bir söyleniş biçimine büründüğünde şiir yetisine ulaşır. Hele o şiir, yüreklerin, insan yüreklerinin yansısı olan o şiir, bir sınıfın, bir halkın çoğalarak atan yürek sesini, yaşam kavrayışını simgeliyorsa; daha da güzel, daha da onurlu ve umutludur. Şimdinin ve o denli yakın olan geleceğin güzelliklerin ve çokcası insanca yaşanılır bir dünyanın şiiridir.

Veysel Öngören'in Remo ve Salo adlı kitabındaki uzun şiiri böylesi niteliklerin şiirini çağrıştırıyor bize.

Destansı soluklukta, tarihsel - toplumsal bütünlükte ve sapasağlam bir mantık örgüsüyle işlenmiş, halk duyarlığının çileli birikimiyle donatılmış, yıllar yılı ezile duran insanların ülkesini konu alıp, evrensel insanın boyutlarına kapı açan, giderek devrim kanını taşıyan bir şiir bu.

Şiirin Genel Anlam Çözümlemesi

Ozanın yüreği, gökyüzü aydınlığını ve berraklığını taşır. Üzerinde uçan kuşlar sevgi çiçeklerinin tomurcukları, tohumlarıdır. Herşey, yaşamanın olanca çilesi, acısı birbir işlenir ona. Açık ve iyilik dolu bir yüreğin, her vakit güzel bir dünyayı özlemleyen bir yüreğin simgeleridir bunlar. Toprağıyla, ülkesiyle ve onun insanlarıyla bütünleşmiş bir yüreğin simgeleri. Sadece sevgiyle, umutla algılar dünyayı ozan.

Herşeyin yansıdığı yerdir gökyüzü
Onda herşey bir bir işlenmiştir
Ağaçlar
Toprak
Ülkemiz
Kuşlar durmadan uçuyorsa
Sevginin korunması içindir
Hep sevgiyle bakarım ben
Çok azdır sevmediklerim

Ama olası mıdır o ülkede, Türkiye'de, o doğu illerinde kötülüğün olmaması? İyinin, kötüye egemen olması? Gene de tek tek insanların dışında aranmalıdır kötülüğün kaynağı.

Aslında az kötülük olduğuna inanırım
Yaygınlığı yoktur kötünün
Şeyin ya da kişinin
Ama egemendir kötülük

Hem de gerçektir, hem nasıl da gerçektir. Doğruya da yanlışın dışında gerçekliği vardır onun. Gerçeğin kendisi, düzenin kendisi doğruyu ya da yanlışı üretmektedir.

Gülünçtür gerçeğin doğruluğunu yanlışlığını
tartışmak
Ama gerçeğe değgin doğrular yanlışlar
tartışılabilir

Soyut sözlere, yaşamayı kavrayamayan sözcüklerin boş, süslü gevezeliklerine katlanamaz ozan. Onun yaşadığı gerçeğin ta kendisidir, soluk alıp vermesi gibi kendisidir. Buyrun onu tartışalım, buyrun oradan çıkaralım eğriyi; doğruyu ve kötülüğü orada değiştirelim, orada yenelim onu.

Yukardaki gerçeğin değiştirilmesi gerekir mutlaka
İşte bu doğru
Hem de ne kadar doğrudur Kürt köylerinde

Kötülük sınıfı toplumlarda köylerde de somutlanmaktadır böylece. Kötülüğün bir yarasa gibi gömülüp kaldığı köylerde hesabı sorulmalıdır. Ve onun benzeri daha kimi köylerde, kimi yörelerde, insanlarda, Türkide... Ama ben, kendi yöremden, kendi toprağımdan yola çıkıyorum der gibidir ozan. Kendi canımda, kanımda var olan topraktan. Gene de bir simgedir o toprak, bütün ezilen insanların, sömürüye tutsak edilmiş insanların simgesidir, örneğidir.

Dinleyin

Der o vakit ozan. Halkının gerçeğini dile getirmeye girişmektedir böylece. Silahla, ölümle girer öyküye. Acının, hüznün, sömürünün çaresiz simgeleridir onlar.

G—I, M—I, keleşkof
Bir ülkenin hüznüdür
Su otlak, tarla için

Oysa silah, ezilmenin, çoktan hak edilmiş bir yaşamı korumanın, doğal bir aracı olup çıkmıştır. Eşleşmiştir onunla.

Çaresiz insanların acemiliğidir silah

Ancak koşulu vardır bu acemiliğin. Eğer ki, faşizme, burjuvaziye karşı değilse. Bütün onların dışında, ne yazık, çaresizliğin simgesidir.

Bir diktaya karşı değilse
Tükenmiş bir sınıfa karşı değilse

Kimi adamların, söylediklerini yadırgatıcı bulabileceklerinden nedense çekinir ozan. Silah sözcüğünden ürkenlere, somutu vurgulatabilmek kaygısıyla, öyküsünü anlatır. Salo'nun, Remo'nun ve diğer köylülerin, belki

binlerce yıldan beri acımasız sürüp giden öykülerini anlatır : Birbirleriyle o denli, hısım akraba, dost, kardeş olan insanların gene birbirlerini katletmeye göze alışlarının öyküsünü :

Gece yarısıydı
Remo vuruldu
Salo'nun kaynı
Kör karanlıkta koştu, çakmak yakıp baktı, oydu
Remo
Kurtuluşu olmayan düğüm
Eli tetikte, tek canlı yeri
Çakmak alevinde tanıyınca kayınını Salo'nun
Çekti tetiği

Her ölüm, doğumu çağrıştırır. Her doğum da ölümü, oralarda. Yakın akraba gibi, biri başlarken, öbürü söner. Yakın ilmik gibi birbirlerinin öz kardeşidir onlar. Oralarda, o köylerde, ezinç insanların yaşadığı yörelerde;

Çocuk doğdu
Sağlıklı
Sinirli babaya ve köye yaymışlardı
Hamile kurtuldu.
Gidişini böyle duyurdu eşe dosta
Salo'nun kayınıyla
Yanyana kurulmuş köylerde
Bir arada büyümüşlerdi sanki
İkisi yanyana düştü

Ölümdür bu. Acı, silah ve ölümdür. Ve bunların içinde sadece ölümler ve acılardır kendilerinin olan. Ötesi, hep yabancıdır onlara, silahlar bile yabancıdır. Birileri, bir başka kişiler yönetir gibidir yaşamlarını, yazgılarını.

Ben, Remo ve Salo
Vuruştuk
Bizim olmayan mermilerle
Bu kavganın hiçbir şeyi bizim değildi, kendimizden başka

Ozan, Remo ve Salo'yla özdeşleşmektedir bu ölümlerde. Kendi öz halkının acısıyla kahrolmaktadır. Sadece kendi kendilerini tüketmeye yarayan bu boş kavganın yıkıntısını duymaktadır.

Düşünüyorum da

Kimlere nasıl bir dünya kurmak için öldük

Oysa, kavgalar, ölümler yeni dünyaları, toplumları amaçladığın da, güzel, anlamlı ve onurludur. Ötesi sahipsiz kalmalıdır, güçlerin dağılmasıdır, faturası bile olmayan ölümlerdir...

Hiçbir kimseye hiç bir fatura ödemedik ülkemiz için
Ödünç olmayan bir hayat için vuruştuk
Sanki ben ve Oyduk onu engelleyen

Kimdi, neydi bu insanları, bu çaresizliği, cümle dost kılan? Hangi güçtü? Bu yıkılası güç neydi? Bir avuç toprak için, insanları kavgalara ölümlere sürükleyen bu belalı kötülüğün kökü, kökeni neydi? Uzaklarda bir yerde, irinli aç ağızlarıyla kocamanlaşıp geviş getiren bu tuzağın görünmez sanılan elleri ya da ipleri kimlerin elindeydi, hangi pis ve sömürücü örtülerin ardına sığınıp, gücünü soluyup duruyordu?

Evdir Öngören'in şiirinde, yaşam gereksinmesinin simgesi. Sıcaklıktır ev, yuvadır, kadındır, çocuktur, sevidir. tohumların atıldığı, dünyaya karşı korunak zinciri çekildiği, yaşam damarının bütünüyle ona akıp durduğu, güdülendiği amaçtır. Oysa evin olabilmesi, bir sıcak toprağın bereketi Güç'le olur, parayla olur, mülkiyetle olur bir düzende; hele oralarda, o yeryüzü toprağının doğu yörelerinde. Bunlar öylesine yakın ve belki öylesine uzaktır birbirlerine

Tuhaftır
Ev ve güç ikiz keçi yavrusudur sanki
İnatçı oğlaklardır
Ne uyuşurlar ne biribirinsiz olurlar
Gücün yan değiştirmesindendir

Güce dayalıdır ev kurmak. 'Gücüm olsaydı yapardım...» der halk buna. Gücün gerçek adını koymaktan kaçınarak neredeyse. Gücün para olduğunu, mülkiyet olduğunu, toprak olduğunu bilerek der. Oysa ev nasıl da başkadır. Evin insancıl, sımsıcak örüntüsü kimi vakit, kimi düzende, güçle nasıl da kavgaya sürüklenir. Para düzenini, mülkiyet düzenine, eşyaların insandan daha değerli olduğu düzene tutsaktır çünkü. Hem ona sahip olması zorunludur, sahip olurken de, kendinden, insan niteliklerinden vermesi gerekir o düzenlerde. İnsanın dağılması, parçalanmasıdır o, yabancı olmasıdır kendine, topluma, en can dostuna, hısım akrabasına, İşte herşey, o sımsıcak evi kurmak adına olur, gider.

Sana aittir ev
El değiştirmezliği vardır
El değiştirince çocukların ona doğuşu
Yoğundur
Su kıyısında çakıl taşı sanki

İnsanın metalaşmasıyla ev, evliğinden olur, insan insanlığından. O güç tutkunluğu, insanı kendinden eder. Toprak parçalanır, toprak parçalanınca mülkiyet savaşımı başlar. İnsana karşı bir kavgadır o, insanı toprağa kul eder. İnsanı, insana kul...

Her el değiştirince
Güç, dağıtır ve
Renkler solar

Geçim savaşı başlarken, onur da ayaklanır. Namusu korumanın güdüsü, onuru da getirir birlikte.

Onur ayaklanır
Açlık ve çıplaklık da ayaklanır
Önce, ele güne el açmamaksa
Nedir ki onur
....
Uzanılmasın diye eteklerine kadınların
Biraz sabun biraz yağ biraz gazyağı
Biraz da mercimek ve nohut konan kilerlerin ev içlerine
Konuk inmeyince bereket düşmez
Koyunla tavukla ağırlanır konuk

Bunlarla olması gerektir insanoğlunun. O yörelerdeki insanların yaşam amaçları bunlar üzerine kurulu-

dur. Bu gereksinmeler kümesine yüklenir bütün çaba, bütün uğraş. Ve güç o vakit kendini gösterir, güce duyulan tutkunluk, bir toprağa, bir eve sahip olabilme tutkunluğu.

Oysa güç aslanın ağzındadır, kapanın elinde kalır. İnsanın insanlığını körelten kötü bir savaşımdır bu. Toprak edinme tutkusu, insan yüreklerini soldurur, gözleri aç tutkunluğuna çevirir, yürekleri kirlendirir. Hem de adaletin, adalet olmadığı bir dünyada, bir düzende olur bunlar. Tek tek adamların egemen olduğu düzenlerde.

Güç herkes için kılınmamışsa bir yordamı bulunup
İnsanlar sıraya dizileceklerdir
Yanyana değil boy boy
El değmemiş köy çocukları
Ya traktör sürücü ya kahyadır ya silahşör
Evet silahşör
İcarcı, tütün ekici ve benzeri
Ve tek adamın sözüyledir
Ekmeğin el değiştirişi

Paylaşım savaşında, egemen olan sürdürür hükmünü. Paylaşımda güç egemen olanındır. Yaşamanın, insan yaşamını ödünç alması bundandır. Paranın gücü, acımasız yüreklerin ve sömürünün egemenliği gene bundandır.

Para
Yaltaklanma
Acımasız bir yürek
Hayat ödünçtür elbet
Silahla korunuyorsa toprak
İnsan tekinden ötekine doğru

İnsanları körleten, tutsaklayan insan teklerinin mülkiyetidir. İnsanın para ve mülkiyet karşısındaki bu konumu, düşünceye bile sığmaz neredeyse, öylesine akıl dışıdır. Ama egemen sınıf sürdürür hükmünü, evin korunağı olan paranın gücü sürdürür.

Toprak: yasa dışıdır
Bu iş başka iş
Parayla korunan ev içleri
Silahla korunan para
Hiç düşünebilir miydiniz
Güzelin çirkin olanla yaşadığını

Ve paranın gücü, silahın gücüne dönüşmüştür böylece. Bütün bu çirkinlikler, bütün o güzelliklerin karşısına dikilivermişlerdir artık. Bu tutsaklık zinciri, Remo ve Salo'yu da kavramıştır. Yüreklerindeki güzelliğin, soyulup, çirkinliğe yürümesi böylece başlamıştır. Paraya, silaha yenilme süreçleri böyle olmuştur. Ev için, tek bir yuva için, ekmek kavgası için, birbirlerini acımasız vurmuşlardır. Üstlerine saldıran güce ezilmemek için yapmışlardır ne yapmışlarsa. Mülkiyet düzeninin acımasız adaletsizliğine böyle boyun eğmişlerdir.

Remo ve Salo
Ezmesin diye onları güç
Sürebilsin diye evlerin şenliği
Birbirleriyle döğüştüler
Ters iş yaptılar

Toprağın mülkiyeti, yaşamanın, insanın değerine üstün çıkmıştır çaresiz. Toprak, insandan daha değerli çıkmıştır. İnsana egemen olmuştur toprak.

Siler toprağın mülkiyeti hayatın mülkiyetini
Toprak ödünç alınmışsa hayat da ödünçtür.

Bütün bu olanlar, o yörelere, ozanın gördüğü bildiği yörelere özgü değildir kuşkusuz, ya da sadece teklere Remo ve Salo'lara özgü değildir. Evrensel bir doğa yasası, toplum yasasıdır, milyonları içeren. Ve çocuklar bu sömürü bataklığının orta yerinde, can evinde büyürler, büyümektedirler yıllarca ve onlardan arta kalan, bütün o yoksulluk zincirinin yazgısından arta kalan,

Örselenerek Güzel

Sarmasını bilirsin toprağın yarasını
Halk sevgisini yaşamak olur seni tanımak.
Gelirim konuşuruz
—Yiğitsizlik bozdu dağlarımızı
Dudağında türkü izi anladık
O sevda çiçeği midir, yanağındaki.

Gitmek kurtuluş demekmiş yalan
Deniz ve akarsu türküleri dinle
Herkes göçtüğü yerde değil
Düşünmemek elde mi
Buralar sizsiz bir güne uyanacak.
Zaman uzun geliyor tükenmez oldu
Zorlu bir dönem yaşanırken
Güçlükler çekiliyor bugüne tutunmaya

Biz dünyayı kurtarırken
Seni de seviyordum. Acıyla birlikte
Bana sinsi bir sevinci sunmuştun
Sen gene düğün çiçeği kırlalesi
Civan perçemi topla
Çayır güzeli can çiçeği çoban çantası
Gelincik ve unutma beni.
Tümü bir şeyi konuşacak senin yüzünde
Ateşi yakanlardan yana
Kavruk bozkır çiçeği.

Burda oyuncu yok
Herkes katılıyor yaşama
Böylesine bir yerde anılar durulur artık
Basitler unutulur
Acıtanlara gelir sıra
Doğru yaşamak ve kitaplarım
Beni nasıl suçlu çıkarır.

İnanıyorum haklı savaşın yaratıcılığına
Yoksa gücümü ne yapacağım
Durmadan çarpan delikanlı yüreğimi
İşte beni yaratan ısıtan yanım
Bu başka duygular
İnsana duyduğum sevgi değilse
Neden dolu dizgin bir yağmur
Günümü tamamlıyor? Demek
Dünya kurtarılmış bir güne uyanacak.

Veysel Çolak

hem de o güzelim esirgemezlikle dolu yüreklere karşın var olan tutsaklıktır, hep tutsaklıktır...

Niçin mayasında yatan o erişilmez esirgemezlikten
Şimdilerde ancak bir kelepçe çıkarır Kürt çocukları

Sınıflı toplumda köy çocukları, bu pis sömürü bataklığının, çarpık, adaletsiz üretim ilişkilerinin orta yerinde adımlayıp dururlar yaşamayı. Umutla, acının birlikte yeşerdiği, vuruştuğu topraklarda. Vurulmanın, öldürülmenin, yani öcün simgesidir onlar. Evlerin, kadınların, babaların, geleceğin öc simgeleri. Körpecik kanlarıyla bunu taşırlar sadece.

Çocuk ne demeğe gelir şimdi
Sevip okşanan gonca bir de evet bir de
Adını sürsün diye gönüllendiği
Vurulursa karısının öce süslediği gelecek

Bir vakitler savaşı, serhatı yaşamışlardı onlar. Acıların, savaşın, talan kıranın orta yerinde, yoksulluğun, sevginin, öfkenin, özlemin sessiz büyüsünü taşımışlardı damarlarında. Yurt sevgisi, insan sevgisi ve yaşama onuruyla insan kavramına yaraşır birer varlıktılar. Ama şimdi?

Ya şimdilerde
Anadolu
Yüzyılları birer birer sana uluyan çocukların
Şimdi firar. Şimdi eşkiya
Ve şimdi yaşam bile yüktür onlara, hayat bile ödünç sayılmıyor onlar için
Onlar! Korudukları hayat ödünç değildi
Kendileriydi ödünç olan.

Yıllar yılı sürüp gider bu yaşam. Ağıtlı, ağdalı bir türkü gibi yankı yankı çoğalarak sürüp gider hep. Bu ağıtlı, yanık yaşamı uzaklardan bir yerlerden seyredüranlar da vardır gizlice ve sinsice. Hem seyredip, hem her adımda, bu toprağın, bu halkın küçücük lokmasına bile göz dikenler de vardır. Tarih onlara işlemektedir şimdilik.

Belli tarih işlevinde kararlı
İşlevin sürmesinden yanadır burjuvazi

Sömürünün kökeni açıktır. Sömürünün dev gövdesi, o insanların ve çocukların üzerinde geçip gitmektedir şimdilik. Ama bunların ardında aydınlığın şafağı daha da görkemlidir, ağırdan ve uzun soluklu bir bir süreç içinde de olsa, ışıklarının azdan çoğa gösterterek yansıtmaktadır sürekli. Geleceğin, şafağın şavkısıdır o, vurur da vurur. Umudun güzelim bakışıdır o.

Çok şükür ki herşeyin farkında şafak
Okşayan çoban bakışı kadar umutlu

Burjuvaziyle, halkın çelişkisi güpegündüz belirginleşmektedir şimdi.

Unutkan olmayı sever burjuvazi
Toprağın namusunu ne taddı ne tanıdı
Bundandır çok uluslu şirketlere düşkünlüğü
Halkım ki namus diye yaşamıştır toprağı

Giderek, halk kavramı, betimlemelerle, tanımlamalarla gitgide çoğalır, güçlenip, görkemleşir Öngören'in şiirinde. Burjuvazinin sinsi aç yüzünün yanısıra, halkın tarih gibi, destan gibi, koca bir geçmişe ve geleceğe dönük ısrarlı yiğitliği, çilesi, emeği konuşulur sürekli.

Halkım ki namus diye yaşamıştır toprağı
Halkım benim
Öykücül hep hayatı söyleyen
Acımasız sert hayatı
....
Yüzyılları ulaya ulaya getiren
Kanlı payitahta salma yetirip
Oğulları ve kızlarıyla sınırları donatan

Tapu beylerinin topraklar üzerine yerleşişi, toprakta mülkiyet düzeninin kurulmasına, halkın bu mülkiyet düzeninden soyutlanışını getirir.

Geç kalmış tapu beyleri geldiler
Ana avrada silaha yeğ toprağı
Çözümsüz kıldılar

'Çalışanla', 'Yiyenin' ikiliği, çatışması o vakit başlamaktadır. İnsanla evin ayrı sayılmışlığı da.

Öngören burjuva mülkiyet düzeninin hukuk değerlerine, üst yapısal değerlerine karşı bağırır. Hıncı vardır onlara, öfkesi ta eskilerden birike birike acılı, çetin süreçlerden, yaşamalardan geçerek iyice pişmiş, iyice sınanmış olarak süzülüp çıkmaktadır gün yüzüne. Alaylı, iyice bir kinle başkaldırışını saklayamamaktadır artık. Yılların acılarını, onca insanı sömürünün kucağına atan burjuva hukukunun karşısına çıkarak, dayatmaktadır. Bu yüzden midir öbür dünyaları ölümsüz göstermek, kendi çıkarlarını korunaklı kılmak için, bunca yalan dolanın sahte buyruklarını ortalığa sürmek?

Dünya bitimlidir öyle mi
Ahret ölümsüzdür
Bunun için mi
Ölümsüzlüğü mülkiyetin

Sonra mülkiyet olunca acımasızlığıyla sürdürür hükmünü. Beylerin, koca yapılı toprak ağalarının düzenidir ortalığı kavuran. Hüzün ve kardeşlerin ölümü, onunla başlamakta ve sürmektedir; yani mülkiyetle.

Mülkiyet
Her kapıda kişneyen attır artık
Kocaları, kardeşleri alıp giden
Sevinci ve hüznü karartan ölümdür

«Yargıç ve Yargıtay arasında, birbirine düşürülmüş bir halk» tır. Yaşar oralarda, üzerlerinde «kurulan o iğrenç saltanatla».

Ama hayır, yağma yoktur, bu iş böyle gitmez.
Eşkiya dünyaya hükümdar olmaz
Hükümdar eşkiya olmaz

Ve bu hırsızlık düzeninde, eşkiyanın kol gezdiği bu düzende, «Nedir ki biraz kan biraz irindir» ortalığı kaplayan, kısa süreli de olsa.

Öngören, eşitliğin özlemini doğurtur, bu çıkar ve acımasız mülkiyet düzeninden.

Üreten canların hepsi de birdir
....
İnsanın insan üstüne egemenliğinden
Egemenin ürettiği eşkiyadır
Eşkiya döner içinden hükümdarı çıkarır

Öngören tarihin zorunluluk yasasına, olanca bilinciyle, yüreğiyle inançlıdır. Eşkiyaların, sömürücülerin bir gün gelip, tarihin akıntısında yok olup gideceklerine kaçınılmaz gözüyle bakar. Karşısında, gitgide çoğalan, demirden varlık gücü kazanan halk ve onların çocukları oldukça.

Eşkiya dünyaya hükümdar olmaz
Çay boylarında çocuklar görüldükçe
Çocuklar
Hep takılıp anaforlamazlar sel kütüklerinde
Fundalıkta yapraklara serpilen yapağı
Zemheri de saçaklara buzlanan serçe gibi
Kimileri uzun bir ömrü demler döşürür
Tarihin çizgisini belirler
Olacaktır bir şeyler. Dünyanın değişebilirliği yargısı, halkın direncinde, soluklarında için için yanmakta, közlenmektedir. Tarihi biraz daha geçkince yaşamış olanlar, olacakları bilmenin güveniyle verirler yargılarını.

Günler yaşamış ihtiyarlar vardır, bilir her şeyi
Önce
Bir iç çekişle sakin
Ter kokan ağızlığını elinin tersiyle biler gibi
«Bir şeyler olacak belli» der
Çünkü, mülkiyet çözümsüzdür, olsa olsa, «yeni ölüler» i doğurtur. Ve bu hep böyle sürer gider.

Öyleyse gün, güçleri birleştirip, tek bir halk olmanın bilinciyle, dirençleri, sevgileri, öfkeleri tek yumruk yapıp sınamanın vaktidir.

Ulaklar giysi ve at değiştirdi
Oturup konuşuldu
Bir halk olmanın ölümsüz güzelliğinde
Bir halkın kendini seçmesi denen ölümsüzlükte
Beysiz ağasız kaymakamsız
Şeyhsiz meşaiksiz
El vurup birbirini helal kıldılar
Böylece halk olmanın bilinciyle, tarihi bir kez daha sarsmanın sancısı yaşanmaktadır.

Bir halkın ağıtıdır bu
Ağıtsız tek türküsü olmayan bir halkın
Ölümünü aşkıyla bir tutan halklardan
Karanlığın aydınlığa nasıl dönüştüğünü bilen
Bilen ne neyin öncesi ve neyin sonrasıdır
Tarihin kaç türlü acısından, çilesinden toparlanıp gelmiş ağıtlı bir güç yalımı birleşe birleşe akıp gitmektedir sürekli. Ölüm kadar, yaşam kadar gerçeğin ta canından fışkırarak, karanlığın aydınlığa dönüşmesini yüklenerek yürümektedir.

Feodalitenin şiiri değildir Öngören'in şiiri. Şovenizmin şiiri de değildir. Olsa olsa Türkiye feodalitesinin belli bir yöresini, sımsıkı yaşanmış bir yöresini, giderek o yöredeki tekil bir olguyu temele alıp, genele, devrimci bir öze, ötesi sosyalist gerçekçiliğin sınırlarına uzanmaya çalışan niteliklerin şiiri olarak yorumlanabilir.

Tarihsel boyutun izdüşümü olarak, felsefenin geleneksel iyi - kötü çatışmasından çıkıp, Türkiye'nin toplumsalına, toplumsalın materyalist algılayışına, giderek kapitalist ilişkilerin, emek - sermaye çatışmasına değin uzanmaktadır.

Şiirinin sonlarında, işçi sınıfının saflarına çağırmaktadır feodalitenin insanını ozan. Kapitalizmin egemen güçlerini ve emperyalizmin 'yengeç' yüzünü karşısına almaya çağırmaktadır.

Sinsi burjuvazi yengeç emperyalizm
Görmüyorum sanmayasın diye olup biteni
Gününde, hançer gırtlağını yoklayınca, işte öyle
Üstünde kabzasının
Elimi tanıyasın diyedir
Ve şiirde anlatılan bütün o olup bitenlerin çözümü, işçi sınıfının tarihsel göreviyle bütünleşmektedir.

İşçiler dorukları tutan umuddur

İçeriğin, sözcüklere dökülüşü, bir kaç dizenin dışında, incelik ve titizlikle cımbızla ayıklanırcasına özenle seçilmiştir.

Veysel Öngören, ürünlerini şimdiye dek kitap halinde yayınlamaya olanak bulamayan, yetenekli ozanlardan biridir. Bu kitabıyla, en az halkı kadar, umud bağlanması gereken bir ozan niteliği göstermektedir.

İşte Yaşıyor Onlar

Her şey birikir toprağında Türkiye
Her şey birikir ölümse hiç unutulmaz
—Bilinen harlı bir yüz, dipdiri gözler—
Eğilip konuşur şöyle uzandın mı yatağa
Belki dünden ya da birkaç yıl öncesinden
Biraz sakalı gelmiş biraz da yorgun
Bırakmaz ve tartışır seninle hâlâ
En diri soluğunu bir slogana katar
Bakarsın gene seninle bir grev çadırında
Geceleyin yazıya çıkar birinin gövdesiyle
Kan taşır en umutsuz vaktine senin
Unutulmaz o ölüm, büyür toprağında.

Elbet acılar birikiyor umutlarla içiçe
Ve düşün ki kardeşim kara bir duman eser
—Bildiğin harlı bir yüz, dipdiri gözler—
Hangi yangın bastırabilir o zaman
Hangi yangın bastırabilir etindeki yangını?
Bir vakit değil öyle ve sarsıntılarla
Birbiri ardına geçer ölüm düşünceleri.

Türkiyem, karanlığın seyrelirken gün günden
Bir işçi vurulurken halklar bıçaklanıyor
Kardeşim dediğim biri düşüyor toprağına
Ama inançlar elden ele geçiyor gene
Dalgalanıp dururken kalabalıklar
Adlar var kıyı semtlerin duvarlarında
Adlar var ki her bir yana yayılmış
Türkülenip ad olmuş çocuklara
O umutlar ki okul sıralarında şimdi
Madem ki korku salar bazılarına bunlar
Elbet ışıyacak yaşamak önümüzde.
O değil mi zaten ölümüne büyüyen insan

Elbet zorludur ölüm ama inançlar paslanmasın
Çatlamayı bekleyen tohum olsun şu günler
O zaman ölüm bile uç verir toprağından.
Yarayı kanırtan bıçak bağlıyorken bu yurda
Bizi yaşar kılan şimdi, arındıran yılgıdan
Harfler heceleyen çocuklar, boyun eğmeyen halk
Ölülerimiz toprağında, bağrında oğulların
Türkiye, duyuyorsun,
İşte yaşıyor onlar.

Erol Çankaya

Şiirler

Aziz Nesin

ÖZGEÇMİŞ

Hastanenin ambar memuru sildi kaydını
Dini İslam
Vakit bulamamıştı el kapılarında kulluktan
Tanrısına kulluk etmeye
Yerine getiremedi
İslamın beş şartından hiçbirini
Mezhebi Hanefi
Kimliğinde öyle yazar
Ama rahmetli bilmezdi mezhebini
Doğum 1321 Şubat
Anlaşılmadı neden öldüğü
Ama defter boş kalmaz
Yazdı ambar memuru deftere
Ölüm nedeni
Sefaleti fizyolojiye

Ne ısmarlama ne hazır
Bir yeni urba giymemişti
İlk kez giyecek
Yakasız gömlek denilen kefeni
Sağ olsa sevinirdi
Ama kıyamazdı yepyeni ak bezi örtünmeye
Saklardı hiç olmayacak karısı için
Gerdek gecesi yatağa sermeye
Sevinemedi
Gözleri açık gitti
Haberi olmadı
Yepyeni yakasız gömleğinden

1951

KÖTÜYÜM

Ben kötüyüm
Bak ne düşündüm
Evinin içinde sen
Dışında gece
Gecenin içinde ben

Şimdi bir deprem olsun dedim
Koşup O'nu kurtarayım
Ben kötüyüm

1953

İSTEK

Ne «Rakı şişesinde balık»
Ne «Göllerde kamış» olmak istiyorum
Dörtte bir ekmekle
Bir tabak fasulye yeter diyorum

1953

ALTMIŞINDA

O Sarayburnu'dur yürür denize
Yüz kez yüzyıllardanberi yürür
Yürür ha yürür
Yürür ha yürür
Sen altmış yıldır yürürsün ölüme
Dayan bre
Aziz ha Aziz
Aziz ha Aziz

O Marmara'dır akar dipten Karadeniz'e
O Karadeniz'dir akar üstten Marmara'ya
Sayısız yüzyıllardanberi akar
Akar ha akar
Akar ha akar
Sen doğduğundanberi akarsın ölüme
Kavgayı bırakmak olmaz
Bırakmayınca kavga seni
Dayan bre
Aziz ha Aziz
Aziz ha Aziz
Aziz ha Aziz

20 Aralık 1975

YAZIT

Bir adam vardı
Yaşamınca tek şey arardı
Bulamayınca
Kurtuluşu ancak çalışmaktı
Çalışmaktan çalışmaktan çalışmaktan
Aradığını bulamazdı

Bir adam vardı
Hiç canı sıkılmazdı
Çalışmaktan çalışmaktan çalışmaktan
Sıkılmaya zamanı kalmazdı

Bir adam vardı
Uykusuzluk çekmedi hiç
Başını dayasa taşa
Uykuya dalardı
Çalışmaktan çalışmaktan çalışmaktan
Uykuya zamanı o denli azdı

Bir adam vardı
İnsanlar için ağlardı
Çalışmaktan çalışmaktan çalışmaktan
Gülmeye zamanı mı kaldı

Bir adam vardı
Hiç dinlenmedi yaşamınca
Çalışmaktan çalışmaktan çalışmaktan
Dinlenmeye zaman bulamazdı

Uzanıp buraya boylu boyunca
Yorgun başını toprağa koyunca
İlk ve son kez dinlendi büsbütün
Ama dinlendiğini artık anlayamazdı

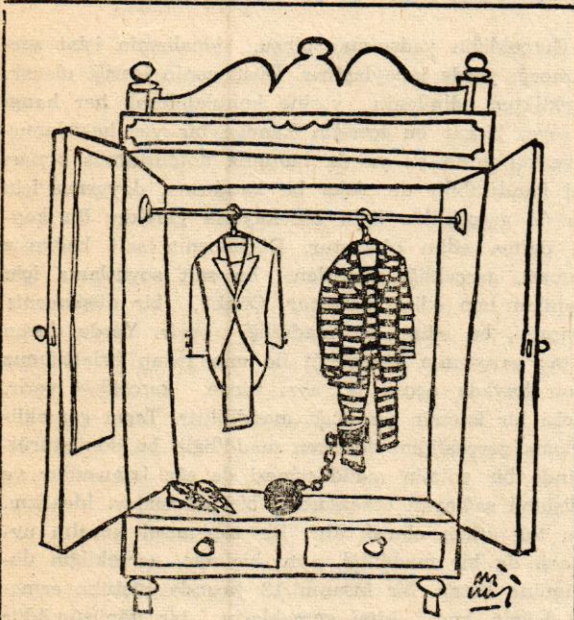
12 Temmuz 1975

GÜLEN AĞLAYAN MEŞE AĞACI

Ben bir meşe ağacıyım
Kısa kalın tıkız tıknaz
Kökdallarım taa derinlerden suyunu içer
Akdeniz'in Karadeniz'in Ege'nin
Ağrı'dan Binboğa'lardan Toros'lardan

Ben bir meşe ağacıyım
Dallarım uzanır yeryüzünün her yanına
Beş anakarayı solunurum
Üzünçleriyle sevinçleriyle
Renkleri değişik insanlarımın üstüne
Salarım serin gölgemi
Zehirinden kirinden pasından
Arındırırım yeryüzünü
Pırpır yapraklarımdan
Pırılpırıl sevinçler yayarım

Ben bir meşe ağacıyım
Kısa kalın tıkız tıknaz
Yüzyılların derinlerindedir köküm kurumaz
Kuruduğum yerden yeşeririm
Yeniden filizlenirim öldükçe

1973 yılında bir basın mensubunun gardrobu...

NOT: Bu karikatür, Menderes devrinde bir kere daha çizilmişti. — A. U.

Yapraklarım sesini duyar tüm insanların
Sesimi duyurur dünyaya yapraklarım
Gülen dünyayım ben
Ağlayan dünyayım ben
Siz güldükçe gülecek
Siz ağladıkça ağlayacak
Bir meşe ağacıyım
Dünya durdukça duracağım
Her öldükçe yeniden sürüp
Dünyayı yaşatacağım

13 Ağustos 1976

ÇOĞALMAK

Kalabalıkta kalabalıkça yalnızlık
Yalnızladıkça birbirimizi
Çoğalalım haydi
Çoğaltarak kendimizi

Bir canım çoğal da bin can ol
Isıt yaşlıların yalnızlıklarını
Ilınsın üşümüşlüğü bırakılmışların

Çoğalın dudaklarım çoğalın sonsuz
Öpün bütün ağlayan çocukları kimsesiz
Çoğal gözlerim çoğal
Gör bütün görmeyenlerde yapayalnız
Ellerim tutunun ellerime
Çoğalın çoğalın çoğalın ellerim
Okşayın sevecenlikle çocukları
Hıçkırırlar uykularında bile

25 Şubat 1977

NEŞET GÜNAL'IN RESMİ

Bu evde bir ben
Bir de Neşet'in resmindeki köylü
Adını Reşit koydum
Reşit'in ayağı dibinde
Bir yaşında oğlu
Ve yanında üç yaşında kızı
Burnunu karıştıran

Bu evde biz beş kişiyiz
Evin içinde ya da ahırda
Reşit'in karısı olmalı
Görünmüyor resimde
Nüfus sayımında bir ben sayılırım
Resimdekileri saymaz sayımcı

Kimse bilmez Reşit'in
Yaşamımdaki yerini
Beni yalnızlığımda hiç yalnız koymadı
Sözsüz konuştuk O'nunla
Sessiz dinledik birbirimizi

İyi ki çizdin boyadın Neşet Günal
Yarattın Reşit'i
Ve kimsesizlikten kurtardın beni
Ellerin dert
Gözlerin yaş görmesin

Çatalca — 18/19 Eylül 1977

deneme

Kuşakları Ardından Koşturan Öncü Geyik —6—

Veysel Öngören

İdealizmin kuramsal temelleri, düşüncenin varlık nedeninin olduğu kadar düşüncenin kökenin de gene düşüncenin kendisi olduğu öne sürülerek elde edilmiştir. Bu, düşüncenin, gerçeklikten görünüşteki bir koparılışı ile olur. Aslında, gerçeklik, kendi çelişiği bir yoruma uğratılmıştır. İdealizm, bizzat bu çelişkinin yaratılması, hareket yasasının kullanılması, bu yasanın olabilirlik biçiminde bize verdiği bir uğrağın, bir tasarım uğrağının, gerçekliğin yerine konması ile elde edilir. Böylece, düşüncenin, salt kendisi olarak ele alınması bu kez, düşüncenin içeriğinin ne olduğunu, bir sorun olarak doğurur. Bu sorun iki yandan sıkıştırılmıştır: bir yanı, düşünce içeriğinin ne olduğu ise öbür yanı, gerçekliğin doğrudan kendi baskısıdır. Çünkü, düşüncenin kendisi olduğu kadar, onun yolları yöntemleri de gerçeklik üzerinde düşünmekten elde edilmişlerdir. Düşüncenin önceden hazır olarak varolduğu kabul edildi mi, onun gerçekliğe yönelen bir güç olduğu sonucuna varılır. Oysa düşünce eşyayla değinleden oluşagelmiştir. İşte bu göbek bağını ters çevirmek, kendine özgü bir işlemi gerektirir. Düşünme olayıyla, bu psişik süreç ile, bu sürecin ürünü olan düşüncenin kendisi arasındaki ilişkide, gerçekliği saf dışı etmek ve gerek anlamı gerek bilgiyi düşünce sürecinin nesnelleşmiş birimleri olan kavramlara ya da uzlaşımsal anlam belirlenimlerine indirgemek, idealizmi doğuran, işlemin kendisidir. İkincisi kavramlardan ne denli kaçtığını savlasa da bir kavram kurma tekniğinden başka bir şey değildir. İki durumda da bilgi ve anlam bir ve ayni şey olmuştur. İdealizmde her şey, gerçekliğin değil, sadece anlamın, salt zihinsel kabul edilen bir anlamın bilgisine dönüşür.

Kavram kurma, kuşkusuz, bilgi edinmenin temelindedir. Nedir ki bunun neyin bilgisi olduğunu belirleyecek olan, kurulmuş kavramların neyin imi'in taşıdığıdır.

İdealizmi doğuran işlem, düşüncenin içeriğinin ne olduğuna yöneliktir. Oysa doğru olan, gerçeklikten edinilen içeriğin, gerçekliğe tekabül eden bir ifadesinin araştırılıp, bulunmasıdır. Düşüncenin içeriğinin ne olduğunun bile sorulması, gerçeklik ile düşünce arasındaki ilişkinin, en azından zedelenmesi için yeter. İnsan yapısını da içine alan, zihnin dışında varolan gerçekliğin ki zihin bu gerçekliği kavramaya yönelmektedir, im'i ya da yansıması ya da saptanmış biçimleri, düşüncenin içeriği olarak bilinmeliydi. Zihnin, bu içerik üzerinde işleyebilme onu formüle edebilme olanağı ve yetisi gene bu içeriğin niteliği ile sınırlı olmalıydı. Buna karşın, düşüncenin içeriğinin ne olduğunun sorulması bilginin tahkiki gibi gerekli bir önlemi amaçlarken öte yandan idealizm, gerçekliğin im'inin, yansımasının ya da saptamalarının gerçeklikle ilişkilerini görünüşte bir kopukluğa vardırmayı iş edinmiştir. Tahkik amacı ile bu içeriğin sorulması, niteliği değil ifadenin kendisini içerir. İdealizm, doğrudan doğruya niteliği önüne katmaktadır. Bu nedenledir ki, tartışmayı, daima, varlık planında mı almaktadır bilgi planında mı almaktadır, bunu biribirinden ayırmamıştır. Her çağın konumuna göre tartışmayı birine ya da öbürüne kaydırır.

Gerçekliğin yadsınmaz oluşu, idealizmin işini zorlaştıracağı yerde kolaylaştırır. Düşüncenin içeriği olarak, gerçeklikten edinilenin yerine konulabilecek her hangi bir şeye, bizzat bu içeriğin kendisi bir yer hazırlamıştır ve bu yerin şu ya da bununla doldurulmuş olması zihni kandırabilir de. Ama bu kandırma, doyurma için gene de gerçeklikle ilgili bir kaynak gerekir. Bu kaynay, daima edim olmuştur. Düşüncenin salt bağımsız kılınması, gerçekliğe getirilen bu salt soyutlama için kullanılan hep edim olmuştur. Çünkü, bir düşüncenin eylenmesi, bu edim, bir maddiliği verir. Yerde duran bir taş parçasının gerçekliği ile onu tutup fırlattığımız zaman havada uçuşu iki ayrı türde gerçekliği verir. İkincisi bir istemin yarattığı maddiliktir. Taşın gerçekliği, uçma gerçekliğini verirken maddiliğin bu dönüştürülmesinde bir edimin maddileşmesi de söz konusudur ve dönüşümü sağlayan etkenlerden biri de budur. İdealizm, bunu tek etken olarak alır. Bir toplumsal kuralın uygulanışı da bir maddiliği, ayni biçimde, gerçekliğin dönüşümüne katar. Bir insanın 18 yaşında rüştüne ermesine değgin kural, kimi gerçeklerin bir dönüşümüdür ama bunda, verilmiş olan yargının, dönüşen gerçekliğe ayrıca kattığı bir şey vardır. Ama, önceki gerçekler ve sonraki olgu, edimin kendisi ve maddileşmesi hepsi de gerçekliktirler. Öte yandan arada bir fark da vardır: taşın fırlatılması ya da yukardaki kural, apaçık biçimde bir olabilirliği ifade ederler. Varlıklarını bundan da alırlar. Bu olabilirlikler, bu biçimlerde gerçekleşmiyebilir ve olgu öncesi gerçeklik başka bir şeyi, gerçekleştirebilirdi. Doğa ve tarih için her zaman geçerli olan bu gözlem, mevcud olanın, beş duyu ile yakalanır olan gerçekliğine ve biricik gerçek oluşana gölge düşürmez. Kabul edilmek istenmiyen şey, hareket yasasının, diyalektiğin bu olağanüstü gerçekleşme olanağı ve bir kere va-

rılmış gerçekleşmenin biricikliğidir. Bu biricikliği idealizm kader adıyla mutlaklaştırmıştır. Hele hele, bu biricikliğin gene olağanüstü gerçekleşme olanaklarını taşıması, bu hiç bitmiyen hazırolluk, gerçekleşmedeki biricikliği bizzat hareket yasasının verdiğini, gözden uzak tutmaya, idealizmi isteklendirir.

Bu gözlem, tarih için ayrı bir incelik taşımaktadır. Doğa için özne söz konusu değildir. Doğa için öne sürülecek her türlü özne, bu özne doğanın kendisi bile olsa, temelsiz bir imgelemden öteye geçmez: «kim görmüş gözü ilen». İnsanoğlu bir kerre gözü ile görmediği şeylerin doğruluğuna alıştırılırsa bunun sonu yoktur. Ne yazık ki böyle de olmuştur ve doğaya, evrene özneler yakıştırılmıştır.

Taşın uçuş yasası, taşı fırlatanın amacından bağımsızdır. İdealizm bunu anlamak istemiyor. Görünürde bunu kabul ediyor ama neden kavramını ortaya atarak nedenlerde özne ve yasayı bir ve ayni tutuyor. Bunu yaparken neye dayanmaktadır. Kullandığı şudur: taşın uçma olayı, uçmanın yasasınca belirlenen tarzı değil, ama bu uçmanın varoluşu, taşı fırlatanın amacından bağımsız değildir. Giderek ediminden bağımsız değildir. Fırlatmasaydı taş uçmıyacaktı. Bu bağımlılık, insanın maddi olanı kullanabilmesinden ve bu kullanımın sonunda mutlaka başka bir maddiliğin gerçekleşmesinden doğar. Bu noktada, maddi olanın kullanılabilirliği ile insanın amacı arasındaki ilişki, amacın ya da kullanılabilmenin ikisinden her hangi birinin olayın bütünlüğüne başat kılınması ile göz ardı edilebilir. İlişki göz ardı edilebilir. Bu bütünlük, insan faaliyetine dayalıdır. Başat kılmışlık, faaliyetin yerine amacı ya da kullanılabilirliği koyabilir. Birincisi klasik idealizm, ikincisi çağımızdaki idealizmdir. Çağımızın idealizmi tehlikeli biçimi ile, pragmatist anlam teorileri ile yürütülmektedir.

Gerek amaç gerekse kullanılabilirlik ile işe ne karışmaktadır: bir göz, bir bakış aşılarak işe bir özne karışmaktadır. Birinin başat kılınması, özneyi, bütünün üstünde ona egemen kılmaktadır. Amaç ve kullanılabilirlik, kesin, karşılıklı bağımlıdırlar. Özne de bu bağımlılığın içindedir. Gerçekleşmenin, bir maddiliği elde etmenin, yaratıcı ilkesi sadece faaliyettir. Aslolan, faaliyetin, eşyanın hareket yasası ile olan ilişkisidir. Özne; amaç ve kullanabilirliğin tüm konumunu, faaliyetten ve hareket yasasından koparıp kendinde içkin kıldığı zaman, idealizm olmuştur. Özne, faaliyetin ve yasanın yerine konmuştur. Burada dışlanan maddi plandır. Maddi olan artık ya ölü bir gereç ya da bir çürük, anlık bir görünümdür. Ama, tarihsel paradoks hemen belirir: çünkü, öznenin edimi, hiç şaşmaksızın ve başka hiç bir türlü olamaksızın bir maddilik olarak ele gelir. Sonuç da maddilik dışlanamaz. Tanrı'ya inancın maddileşmesi örneğin hacca gitmektir. Ve bu bir **edim'**dir. Şimdi bu maddilik ne olacak. Ya da ezan sesiyle camiye varıp namaza duran müslümanların bu maddi gerçekleştirmesi nasıl saptırılacak. İdealizm, bu olguyu bir köken meselesi olarak alır. Edim'de maddileşenin, bu edim gereç olanın kendiliği (mahiyeti) nedir der? Bunu sorar.

Demek ki dışlanan, gerçekleşmeler değil, gerçekleşmelerde ele gelen maddiliğin **kökeni**dir. Maddilik bir köken olarak değil, bir başka şeyin görünümü ya da somutlanışı olarak önerilmeketdir. Bu köken **düşünce** ya da onun **formları** olarak sunulur. Oysa düşünce gerçekliğin hareket yasalarının somutlanışından ama insan zihnine verdiği biçimleme yeteneğinin belirlediği somutlanışlarından başka bir şey değildir. «Kâzımım» türküsünün ezgisi ile, bir gece kulübünde dansedilebilir ve burada hiç kimsenin aklına Kazım'ın dağlayıcı öyküsü gelmez. Bugün, Hekimoğlu, Köroğlu, Dadaloğlu ezgileri birer dans müziğine dönüştürülmüştür. İçerikleri tüketilerek bir yeniden üretimle bir başka ürüne ulanmışlardır.

Tıpkı bunun gibi gerçekliğin verdiği içerik de tüketilerek bir yeniden üretimle biçimsel sentaktik kurallara varılabilir. Bu, her türlü zihinsel oyuna elverişlidir ama orada yalnızca gerçeklik yoktur. İdealizm, bu bazda oynar ama bunu edimin yabancılaştırılması ile insanoğluna bağlar. İnsanoğlunu yabancılaştırır. Yabancılaşmış kökenin, düşüncenin kendisinin, maddiliğin kökeni bilinmesi ya da gerçekliği bilinemez sayarak ya da güvenilemez sayarak, düşünceyi yalnızca gerçekleştirmelerin kökeni bilmek bir şey değiştirmez. İdealizmin iç meselesidir: birincisi nesnel, ikincisi öznel idealizmdir.

Biz işlemi izliyelim: sorun, özne mi yasayı, yasa mı özneyi kapsıyor biçiminde konunca sapar. Sorunun kendisi, özne ile yasa arasındaki ilişkinin biçimidir. Yani faaliyetin gerçekleşme biçimidir. Saptırılmış bi-

Bel Bağlamadık Sevdadan Gayrısına

Biz ki sevda sözünü çok kullandık
ama pişman olmadık bundan
öfkemizi bilincimizle öpüştüren ışık
ve tek silahımızdı bizim çünkü
Biz ki sevdadan gayrısını
gelir geçer bulduk hayatımızda

Sevdalar ki yaşanmazsa çölleşir
kötürüm bir hüzne döner sonunda
ki bu yüzden bir masaldır mecnun
kavga kaçağı, korkak feodal
sevdasında direnemeyen
tek düşmüş bir bedevi

Yakıp dursa da bağrımızı hicran
zemheri ayazına dönse de hayat
bel bağlamadık sevdadan gayrısına
ki inandık
çıkarıp topraktan baltasını
törenin gereğini yerine getirecektir sevda

Ahmet Telli

çimiyle konunca, özne - nesne ikilemi olarak ele gelen sorun, yasa kavramını göz ardı eder. Bu koyuş biçimi, yasayı ya özneye ya da nesneye mal eder. Oysa, yasa, faaliyetin gerçekleşme biçiminde somutlaşır ve başka hiç bir türlü. Pragmatizm, bu ince noktada, gerçekleşmelerden, yasanın bu somutlanış biçiminden yararlanmak ister. Bu yasanın, uzlaşımlarla zihin tarafından sunulduğunu öne sürer. Anlamın salt dilsel kabul edilmesi ve anlamın ancak, öznel kabul ve uzlaşımlarla belirlenebileceğinin öngörülmesi onun ilkesidir. Böyle olunca, açıkca görülüyor ki, dilin içeriği gerçeklikten edinilen içeriğin yerine konmaktadır. Nedir ki zaten sorunun kendisi şuydu: dilin içeriğinin, geldiği kökenle bağlılığını sağlamak ve korumak. Aristoteles bunu «dil, gerçeklik ve akıl bir ve ayni şeydir» diye geçiştirmişti. Hegel de ayni şeyi yaptı. Ama, bu bir ve aynilikde bu onulmaz hastalıkta hiç olmazsa kökenin ne olduğu, hangisi olduğu belirlenmiş olmalıydı. Aristoteles, bunun, usavurma biçimleri olduğunu, örtük biçimde de olsa önermiştir. Ama Hegel, bilimin amansız baskısı karşısında, bunun bizzat düşüncenin kendisi olduğunu bağırdı. Hegel dürüsttür ama pragmatizm dürüst olmama istemindedir, çünkü o emperyalizmin katıksız bir silahıdır ve bu «düşünce» denen mutlaklığa hiç bir dil dışı içeriğin sızmasını hoş görmez. Gerçekliğin imini denetliyorum diye siler. Dilin içeriğinin taşıdığı, gerçekliğin imini, öznel uzlaşımlar ile çarpıtır, tanınmaz hale kor. Bu, diyalektiğe karşı bir savaştır. Kökenin, salt uzlaşıma dönüştürülmesi, gerçekliğin hareketliliğini dışlar.

Hegel, bunu son çözümde yapmıştı, pragmatizm idealizmin bu gafını bağışlamak istemiyor ve her adımda bu dışlamayı yapar. Buna zorunludur. Çünkü «apriori olanı» başka türlü kurtaramaz. O, apriori olanı, bu gerçekleşemez sentetik apriorinin düşünü ancak nedenselliğin analitik olduğunu elde tutarak başarabilir. Buna mahkumdur. Çünkü, olabilirlilik, her gerçekleşmede, ayrı bir niteliği verir. Bu, nitelik değişmeleri, idealizm tarafından göz ardı edilmeden, doğma gerçekleşmez ve başın ve sonun bir ve ayniliği sağlanamaz. Başın ve sonun bir ve ayniliği sağlanmadan da, maddiliğin sahip olduğu hareketlilik ve nitelik değişmeleri göz ardı edilemez.

Nedenselliğin sentetik oluşu, gerçekliğin taşıdığı her türlü özelliğe saygınlıktır. Burada sentaktik usavurma biçimleri ve ifade formları da artık gerçekliğe saygındır. Hiç bir içerik sunmazlar sadece düzene kor ve ifade ederler. Ama nedensellik analitik ise, saygınlık sentaktik formlara'dır. Onların içeriği de var kıldıkları öne sürülüyor demektir. Saçmalık burdadır.

Hareketin yasası ile onu kavramıya yönelik düşüncenin bir nitelikten olmadıkları gerçeği, idealizmin ölüm noktası olmuştur. Bir şey daima başka bir şey aracılığı ile kavranır ve son çözümde ve her yerde bu bir şeyin başka bir şeyi belirlenmesi olayının silahı zihnin kavrayışıdır ama asla zihni kendisinden bir içerik veremez. Burada, kavrayış söz konusu olduğu zaman, özne, bizzat gerçeklik tarafından sınırlanmıştır. Ancak kavrayanla kavranan arasındaki nitelik farkıdır ki bu sınırlandırmayı sahih, sahici kılar. Öznenin de bir kavrayış olarak gerçekliği sınırlandırıyor olması, bilginin hem olabilirliği hem kökenidir. İşte ancak, bu bilgidir ki, kendi kökeninden, özneyi sınırlandıran gerçekliğin sunduğu içerikten kopmamıştır ve onu kendi mahiyetinde özümleme gafletine düşmemiştir. Artık burada bilgi, anlam ve gerçeklik üç ayrı ve bağımsız ama biribirinsiz olmaz bir sarmallıktır. Bu sarmallığın, ancak diyalektik bir usavurma ile ele gelişi ve ifade edilebilişi, ayni zamanda, gerçekliğin taşıdığı her türlü

Tören Bitti

1.

Tören bitti
Çözüldü yalnızlığın buzları
Diken diken
Herkesin kendine kaldı kuruntuları

Bizi yeni sorgulara götüren
Tören bitti
Suyun tadına varamayan çocuklar
Ve bağışlamayan öfkemiz
Bir tohum patlar gibi
Bugünleri bekledi

Gece bilmeyen bir dirençle
Kendimizi
Gene kendimiz uyanık tutarak
Sığınak ve uçurumlardan alarak kendimizi
Kör kuyulardan alarak
Törensiz güzel günlere taşıdık

2.

Bardağı taşıracak son damla
Düştü düşecek
Kırılacak kötülüğün çarkı
İçimde yankılanan sözler
Geleceğe
Tunçtan birer yazıt olacaklar

Direncin kanımızı çoğaltan sesi
Bir ürküntü gibi
Bıçak ağızlarında beklemeyecek
Her damla terde binlerce gül
Ve ana sütü olan emek
Güzel günlere büyüyecek

Tören bitti
Çözüldü yalnızlığın buzları
Diken diken
Herkesin kendine kaldı kuruntuları

Mehmet Kıyat

özelliğin de güvencesidir. Çünkü burada insan aklı sokulmak ve biçimlemek çabasından başka hiç bir sava bağlı değildir. Akıl sadece işgücü gibi bir etkinlik olarak karşımıza çıkar. Tıpkı maddi üretimdeki gibi hünerin ve ustalığın taşıdığı BABA DENEY, gerçekliğin insan giderimlerine yatkınlaştırılmış, sahih imlerinden, başka hiç bir içerik taşımaz. İnsan edimi, daima, eşyanın hareket yasası doğrultusunda olmak zorundadır. Yoksa gerçekleşemez. İdealist işlem, bunun, bu gerçeğin, edimin zorunluğu olduğu şeyin, zihnin apriori, sentaktik biçimlendirişlerine değgin olduğunu öne sürmektir. Aslında bu, sadece zihnin hareket yeteneğini içerir ve içeriğe değgin olarak buna eklenen her türlü sav ya da inanç yalandır. Burada özne doğaüstüne taşınmaktadır. Ve idealizmin yaptığı şudur: niceliğini niteliksel sıçramalar sağlamasının yerine dilin sentaktik kurallarının içeriği verdiğini koymak.

Biricik özne, insanın toplumsal örgütleniş biçimidir. Ve bu bir kavram olarak somut kılabileceği gibi, göz önünde cisimleştirilebilir de. O zaman edim, özne ve gerçeklik arasında bir ilişki olarak, her türlü yabancılaşmaya direnmek olanağı bulur. Bu olanak, insan bilinci için doğar, yoksa, olup bitende zaten olgu bu direnci taşır ve insan bilincinin belirlemesinden bağımsızdır. Belirleme, biçimleme bilgi düzeyinde, bilince gereksinir. Nedir ki mesele böylesine doğru alındığı zaman anlam, bilgi ve gerekliğin karşılıklı bağımsızlığı ve sarmallığı, ilişkisel kopmazlığı bu belirlemenin ana etkenidir. Şaşmaz, ağır basıcı ilkelerini taşır. Zihinsel çalışkanlık bu noktadadır. Başkası, durmadan yerinde hoplayan bir tembelliktir. İdealizmi yanıltan şey ve onun yanıltmak için insanoğluna durmadan önerdiği şey, gerçekleştirmeleri maddenin yasalarına bir katkı saymasıdır. Oysa yaratılamayan, istemden bağımsız olan bizzat bu yasalardır. Gerçekleşmeler de bu yasalar somutlanır ele gelir, yaratılmaz. Ama, öte yandan, bu yasaların bu somutlanışında insan faaliyetinin de etkisi vardır. Her somutlanış bir öbüründen farklı bir içeriği verir. Örneğin sınıflar biribirinin bağrında oluşurlar ama ayni şey değildirler. Burada süregiden yasadır, içerik değil. Yasanın mutlaklığı da bu içerik değişmelerine bağımlıdır. Sınıfsız bir aşamada yasa biçimiyle düşmüştür. İdealizm, bu karşılıklığı, açık seçik işleyen bir sarmallığı ve içeriğin egemenliğini, sınırlandırılarak yönlendirilen egemenliğini kavrıyamaz. Sınırlandırılmış egemenlik gibi bir ifade onun için kavranılmazdır. Ama öte yandan demokrasi adı altında siyasal partilerin iktidar değişimlerini savunur. Burada onun göz ardı ettiği, bizzat insan faaliyetin insanın toplumsal örgütlenişinin toplumsal içeriğidir. Oysa bu içerik tarihin biricik gerecidir. İdealizmin bunun yerine muhayyel doğaüstü kavramlar koyarak bir kere elde edilen insan üstüne insanın egemenliğini sürdürmek ister. İdealizm, insan faaliyetinin yasaların oluşumunda, somutlanışındaki etkisini mutlak kılar, salt isteme dönüştürür, bunu yasaların tek ve tartışılmaz öznesi yapar, anlamın yararına bilgi ve gerçekliği kovar ve edimi çarpıtır. Oysa, anlamın başat kılınması sanatın ta kendisidir. Gerçekten de idealizm, tarihi ve insan yaşamını, öznel bir sokuluşun, salt etkinliği ile biçimlendirdiği bir oyun bir oldu bitti yapmaktan çekinmez. Bu öznelliğin öznesi, son derece ilginçtir.

Böyle bir özneyi göz önünde cisimleştirmek olanaksızdır. Böylesi imgelemi aşar. Böyle bir imgelem çabası, yeryüzündeki her hangi bir cismin biçimini, giderek, doğa ya da evren imajını arar. İşte bu noktada cisim, madde, evren ve benzeri cinsinden her türlü somutluk, onları gerçekleştiren «eyleme» kaydırılmadan edilemez. Böylece maddiliğin yani maddenin yerini, bu maddenin yaradılışı sorunu ve yaradılışı gerçekleştiren bir «edim» düşüncesi alır. Bu tarz edim düşüncesi, kendisine en uygun yatkın yeri, insan bilincinde bulur. Oysa insanın faaliyet alanı içindeki bilinçde böyle bir olay olanaksızdır. Ama insanın faaliyet alanı dışında hiç bir yerde bir bilinç de yoktur. O zaman, insanın faaliyet bilinci kökeninden alınır, soyutlanır ve evrenin öznesi kılınır. Bu sentaktik olarak mümkündür. Her şeyi yapan ve her şeyin kendinden çıktığı bu bilinç, gerçekliğin yerine

Kar

Kar yağdı durmadan üç gün üç gece
Tıkandı geçitler, yollar kapandı.
Yalnızlığın buzdan çetelesinde,
Kimseler umursamadı karı.
Yüzlerinde iğreti bir kibirle
Hep düşürmekten korktukları,
Dalıp gittiler gündelik işlerine.
Sevgilim, yanımda olsaydın keşke.

Dizboyu birikmiş kar içinde
Yürürdük uzatarak açtığımız kanalı,
İki kar güvesi gibi sokaklarda seninle.
Anardık bütün yitik aşkları
Bu karlı kış gününde,
Güngörmüş dağlara karşı
Sımsıcak öpüşürdük sarılıp birbirimize.

Kar yağdı durmadan üç gün üç gece;
Yaslandı duvarlara, kapıları zorladı.
Pencerelerden baktı ev içlerine.
Kar hiç böyle kimsesiz kalmadı,
Kendi özgül tarihinde.
Çıngırakların, kızakların karı
Yağdı her şeyin üstüne sessiz bir öfkeyle
Sevgilim, yanımda olsaydın keşke

Kar var yaşadığımız günlerde.
Umutsuzluk çevremizi kuşattı.
Kıtlık kıran gündemde.
Yine de ele güne karşı,
Özenle saklıyorum yüreğimde
Sana duyduğum aşkı.
Sevgilim, dört yanım kar içinde.

Metin Altıok

konur. İşlem tamamlanmıştır. Ama bu koyuş, kendisine bitişik olarak bir temellük sorununu da getirir: artık bu özne dünyaya temellük etmek zorundadır. İnsan faaliyetinin varetme süreci yerine başka bir süreç, evrenin varedilişi süreci konmuştur. Demek ki, bu varetmeyi gerçekleştiren öznenin de dünyaya tamellükü zorunlu olur. Amacı ve kullanılırlığı içkinleştiren özne bu kere temellükü de kendinde içkinleştirir. Ama bütün bunlar insan zihninde olup bitmektedir. Ve somut özne, içerik, egemen sınıftır.

Bu, insanın psişik düşünce sürecinin, varlığın, gerçekliğin hareket yasalarının yerine konuşudur. Rasyonel olarak da temellendirilir: bu olup biten, aslında, gerçeklikten edinilmiş içeriğin tüketilmesidir. Her türlü tüketimin bir yeniden üretimi verdiğini biliyoruz. Burada üretilen nedir: ifade edilmiş, formüllendirilmiş düşüncenin kendisi.

İşlem sürdürülüyor: tıpkı ürünün mutlaklaştırılması gibi, burada da bir mutlaklaştırma söz konusudur. Üretimin birinci evresi, maddi ele gelişi kesilip atılıyor. Gerçeklikten edinilmiş içerik, kökeninden alınarak, kendi başına bırakılıyor. Üretime buradan başlanıldığı var sayılmaktadır. Tüketilen bu içerikten edinilen formüllendirilmiş düşüncedir ve artık yalnız o ele gelir bir maddilik taşımaktadır. Edim onu maddi kılar. Süreç ters döndürülür ve düşüncenin içeriğinin bizzat bu düşünce tarafından üretildiği varsayılır. Burada, ters çeviriş, iş buraya geldikten sonra kaçınılmazdır, çünkü durmadan değişen dilin ve düşüncenin içeriğinin bir açıklaması başka türlü yapılamaz. Bu durmadan değişme, ona bir köken niteliği vermeyi engeller. Çünkü, gerçeklikten, onu kavranır kılan yasasından koparılmıştır. Bu yüzden, idealizmin her değişmeyi bir ve ayni niteliğin türlü görünümleri olarak alır: töz. Pragmatizm töz yerine kapalı dil sistemleri koyar. Bu, bizzat, işlikteki üretime yöneltilmiş yaman bir perspektiftir. Bu perspeftik sentaktik bir temele sahiptir. Gerçekliğin maddiliği dışlanmıştır, yasalarından koparılmış dilin, düşüncenin içeriği, anlam güvenilir bir ilke verememektedir, psişik sürecin ise bir üretim olduğu, ürünün kendisi olmadığı kolayca görülür ama aslında bu bir işlik olarak üretmektedir. O zaman geriye bu işletmenin, bu psişik sürecin işlevinin bir değerlendirmesi, tek dayanak olarak kalır. Bu değerlendiriş ise kavrayışın formlarından başka hiç bir şey değildir. İdealizmin maddi temeli bu sentaktik alandır. Soyutlanmış, bağımsız alınmış kavrayışın formlarıdır. Burada ne yapılmaktadır. İdealizm, karşı olduğu şeyi kendine dayanak yapmaktadır. Düşüncenin de, aklın da işlevi kendilerinden bağımsız bir nitelik alır: maddileşmenin temel ilkesi. Varolabilme nedeni. Düşüncenin edime, edimin maddiliğe dönüşebilme sürecinin ilkesi. İdealizm buna dayanmakta, buna dayanarak bu bağımsız olguyu, sentaktik alanı, doğal ilişkilerinden, sarmallığından koparmakta, gerçekliğin içeriğini öte yandan gerçeklikten koparmakta vebu kavrayışının formlarının içeriği, bizzat kendinden ürettiği ürünler olarak sunmaktadır. Sentaktik olanın mutlaklığında göz kırpmadan bu içeriği mutlaklaştırıyor. Durum tersine çevrilmiştir. Artık, gerçeklik üstünde bir eyleme'den, bir edim etkinliğinden bu içeriklere dilin ve düşüncenin taşımakta olduğu anlamlara, çıkılıyor olarak değil, sentaktik formlardan bu anlamlara onlardan da eylemeye, edime ve oradan da maddiliğe inilmiş olduğu görülür, böyle gözükür.

Gerçeklik buna direnir. Bu direnişte, evren için varsayılmış özne düşüncesi yardıma koşar. Doğa, evren, fenomen bu öznenin edimi olarak alınır. Bu olur olmaz, yukardaki işlik doğaya da tarihe de geçerli kılınmıştır. Ama doğa, bir ıttıradı taşımaktadır: mevsimler, ölüm ve doğumun şaşmazlığı, türlerin sürekliliği keyfiliğe karşı kor. Ayni zamanda ve çok önemle, kökeninden koparılan içerik, ayakta durabilmek için bir iskeleti gereksinir. Eyleme, edim bir kararlılık ister. Çünkü, maddilik ancak belli bir kararlılık ile ele gelir ve kullanılabilir olur. Özneliğin sürekliliği ve mutlaklığı için de yoğun bir karalılık gerekir. Düşüncenin mutlaklığı buna bağlıdır.

Kavrayışın formları, bu sentaktik alan, böylece, ekzakt olmaya gereksinir ve mantıksal tutarlılık burada her şeyin yerine konur. İçeriğin ifade biçimleri olarak, kavrama formlarına dönüşür, usavurmanın temel biçimleri olarak mantıksal kurallar elde edilir. Demek ki hareket yasası yerine mantık kuralları konmuştur. Hem gerçeklik saptırılmışdır hem mantık: bilincin egemenliği. Böylece, dünyaya temellükünü perçinlemek için mutlaklığın içeriği olarak, tek gerçeklik bilinç olur.

Kendinden başka hiç bir şeye hesap vermiyen kavramların egemenliği olarak açılan bu süreç, düşünce tarihinin idealist hastalığının da başlangıcıdır. Bunu bize kazandıran(!) Platon'dan da çok BÜYÜK Aristotes'tir.

Öğretileri kuran insan olduğu gibi bu kavramları da üreten insandır. Bu kadarla kalmıyor: bunları algılayan ve eyleyerek gerçekleştiren de insandır. İdealiz-

---

Erken Zamanın Türküsü

Erken gelmiş bir zamanın türküsüdür söylediğin
yaşam sevgiden ve umuttan yoksundur henüz
çiçek meyvede
demir tavında değilken
ne söylediğin türküdür
ne de tuttuğun silah

El uzatıp zamanın sökmüşsen ciğerini
sökülmüştür umut dikiş tutmaz bir daha
oysa neler söylenmedi
köroğlunun silahından ve sazından
sözüne kadar pirsultanın

Özer Ergül

min büyük oyunu burdadır. Herşeyi insanın dışında düzene koyup bunu gene insana gerçekleştirtmek. Artık burada evrene olduğu kadar insana da tek egemen olan şey anlam'dır. Anlam, ana bir sorundur. Bilim, anlamı tahkiki; sanat, anlamı gerçekleştirmeyi iş edinmişlerdir. Bilim anlamı irdeler ama sanat onun gerçekleştirme biçimleridir. Görülüyor ki idealizm, evreni ve insan yaşamını bir sanat gibi görmektedir. Ama sanatcı kim? Kuşkusuz tarihin tartışılması, insanın, gerçekleştirmelerini Yani tarihi bireyiyle mi yoksa örgütsel olarak mı yaptığıdır. Örgütselse, bu örgütselliğin anlamı nedir? Dahası: toplumsal örgütlenişi ifade eden kavramların, anlam birimlerinin, meşruiyetini nereden aldığıdır. İdealizm, konuyu saptırır. O, tartışmayı gerçekliğin ne olduğuna çeker. Buradan, evren bir örgüt olarak konur ve her şey bu örgütün yasalarına bağlanır. Özne, evrenin öznesidir. Doğaüstü. Sanatcı, bu doğaüstü öznedir.

Bir hayale dalınır zevk alınır
Belki hala o besteler çalınır
Gemiler geçmeyen bir ummanda

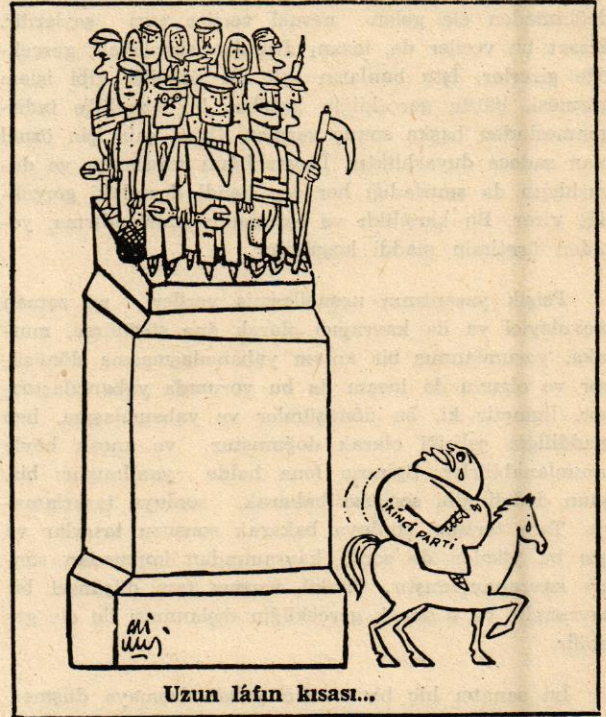
Biliyoruz ki artık gemilerin geçmediği hiç bir umman yok. Ama şair haksız değildir. İmgelem bunu yapabilir. Nedir ki bu canlandırış, hayata yön veren etkenlerden sayılırsa iş değişir. Demek ki sanatın konumu ile dünyayı değerlendirişin konumu biribirine karıştırılmamalıdır. Ve sanatın konumu, dünyayı değerlendirişin konumuna sıkı sıkıya bağlı olduğundan dünyanın değerlendirilişi bizzat dünyanın kendisine sadık olarak yapılmalıdır.

Dünyayı ve hayatı değerlendirişin bulandırılması, akla ve psişik yaşantıya bakış tarzının bulanmasından kaynaklanıyor.

Akıl kavrayıcı olandır, kavranacak olan değil. Mantık adı altında, daima aklın kavrandığı yaygınlaştırılmak istenmiştir. Öyle ki mantıksal yasaların uygulanması, bilgiyi verirmiş gibi, işlenmek istenmiştir. Oysa mantık, aklın işlevinin ama gerçeklik üzerindeki işlevnin konu edinildiği bir disiplindir. Aklın içerikle ilişkisinin, aklın içerikteki gidiş yollarının bilimidir. İçeriği bir yana çektiğimiz zaman, sadece, içerikle değinmeden edinilmiş kimi gidiş yollarının biçimi arta kalır. Ve bunlar hiç bir içeriğin yerine konamazlar, ayrıca, hiç bir zaman bir sonraki içeriğin temsilcisi olamazlar. Eşyanın doğası başka türlü olsaydı, bu gidiş yolları, mantığın yasaları, başka türlü olacaktı. Öte yandan insan kavrayışı yetkinleşmeyi başaramamış olsaydı, hayvanda olduğu gibi, insanın eşyayla ilişkisi başka türlü olacaktı. Akıl, engücü, yetkinleşmiş bir kavrayıştır. Salt kendi mahiyetinden neyi çıkarabilir. O, daima kendi dışında bir şeyi kavrar. Anlam bu kavrayışın ürünüdür. Ayni şeyler, duyarlılık için de geçerlidir. Aklın kavrayışının ya da duyarlılığın sokulup, sarmasının kendinden bir gerçekliği varettiği büyük bir yalandır. Bilinç de, bir şeyin neliğinin farkına varmış olmanın, aydınlığa çıkarılması, bu anlamda bir yetkinlikten başka bir şey değildir.

İdealizm, bunu çok iyi bildiği için, bir kavramı nesnel ve evrensel kılar ve aklın işte bu evrenselliği kavradığını öne sürer. Bu salt biçimsel bir konumdur ve olanın biçiminin soyutlanmasıdır. Çünkü, evrensel kılınan kavram da salt aklın ürünü olarak alınmıştır. Aklın kendini kavrayışı vehmi böyle kurgulanır. Ülkemizde Marksizm adına, Marksist kavramlara ayni işlevin uygulanması sık görülen şeylerdendir.

Psişik süreçler söz konusu olduğu zaman tavır değiştirilir. Psişik nesnel olgular bir kavrayıcı olarak öne sürülür. Oysa, bunlar hiç kuşkusuz, tıpkı dünyamız gibi akıl için kendi dışında kavranması gereken olgulardır. Dış dünyanın birer parçasıdır. İnsanın dünyaya temellük duygusu psişik yaşantının verimidir. Ama bu temellük duygusu salt psişik bırakıldığı zaman gülünçtür. Çünkü, temellük edimi şart koşar. İnsanın çıplak doğaya temellükü saçmadır. O, ancak faaliyetine,

Uzun lâfın kısası...

tarihe, temellük edebilir ve bunun aracılığı ile doğayı tanır ve ona temellük eder. İnsanın doğaya temellükü dolaylıdır. Ona temellük hakkını veren de her türlü tarihsel verimliliğin insanın işi oluşudur. Bu verimlilik, hep kusurlarla dolu, her kere yeniden üretilmek istenen, emeğin ve gerçekleştirmelerin gereksiniminde süreçlerle oluşup giden bitimsiz bir süreçtir. Ama, nesnel psişik olgular, kavrayıcı alanınca, birey bu salt nesnellik içinde kendi edimini tanıyamaz ve kendi dışında bir özne aramaya çıkar. Yetkin kılınmış mükemmellik, kusursuzluk tanımları ile insan kendi verimliliğine tutsak kılınır.

Böylece insanın toplumsal örgütlenişine, doğaüstü güçler egemen kılınagelmiştir. Bu noktada, insanın temellük duygusu iğdiş edilmiş, başkasının temellükündeki bir dünyada, bir şey elde etmeye yönelmiştir. Söz sahibi olan dünyanın sahibinin kendisidir. Devrimci sanat bu duyarlığın her türlü biçimine şiddetle vurmalıdır.

Bireyciliğe açılan kapı da burada aralanır. Çünkü bu duyarlılık döner insan bireyinde somutlanır. Nedeni, her türlü anlamın, biricik taşıyıcının insan oluşudur.

Sanatın kumaşı duyarlılıktır. Sanatsal bilinçde aydınlığa çıkarılan duyarlılığın kendisidir. Ama psişik veriler, duyarlılığın yerine konmak istenirse, olup biteni biçimleyen duyarlılık değil, bu psişik nesnel veriler olur. Bunlar da birer anlam yükü olarak, şairin kuşatımından gelen gerçekil içeriğin üstüne abanır. Onları çarpıtır. Oysa duyarlılık, insanın kendi dışı ile olan değinmenin, bu naiv alışverişin yetkinleşmiş bir yetisidir. O kadar. Psişik değinmenin yetkinleşmesi ile psişik değinmeden ele gelen nesnel veriler ayrı şeylerdir. Bizzat bu veriler de, insanı dışından sınırlayan, gerçekliğe girerler. İşte bunların salt bir öznellik gibi işlem görmesi, bütün gerçekliğin katıksız bir öznelliğe indirgenmesinden başka sonuç vermez. Oysa, şair için öznel olan sadece duyarlılıktır. Duyarlılığını sınırlayan ve duyarlılığın da sınırladığı her şey kendi dışındaki gerçekliğe girer. Bu karşılıklı ve eşzamanlı sınırlandırma, yeniden üretimin maddi koşuludur.

Psişik yaşantının nesnelleşmiş verileri ne zaman biçimleyici ya da kavrayıcı olarak öne sürülürse, mutlaka, yorumlanmış bir anlam yabancılaşmasına dönüşüyor ve olguyu da insanı da bu yorumda yabancılaştırıyor. İlginçtir ki, bu dönüşümler ve yabancılaşma, hep maddiliğin çelişiği olarak doğmuştur ve ancak böyle tanımlanabilirler. Spinoza fena halde yanılmıştır: biz, onun dediği gibi sonsuza bakarak, sonluyu tasarlamayız. Tam tersine, sonluya bakarak sonsuzu tasarlar ve işte bu yüzden de sonlu kavramından kopmadan sonsuz kavranamamıştır. Çünkü, sonsuz tam düşünsel bir kavramdır ve o ancak gerçekliğin dışlanması ile ele gelebilir.

İyi sanatcı hiç bir zaman yabancılaşmaya düşmez. İsterse, söylemek istediği salt yabancılaşma olsun. Çünkü, sanatçı asla, duyarlılık denen kumaşın dışına çıkmak ve bu da bizzat kendi somut yaşantısının en sağlam güvencesidir. Nedir ki idealist sanatcı, duyarlılığı yorumlama gibi bir talihsizliğe düşer ve yabancılaşmaya yardım eder. Gerçekliği zedeler. Ama, sanatcı, anlamı öznel belirlemenin biricik ustası olduğu için de, bu yaptığında, gerçeği bir çelişik olgu olarak imlemekten öteye geçmez ve yararı da budur. Bizde bunun en güzel örneği kuşkusuz Ahmed Haşim'dir.

Sözcüklere sığınarak da olsa, simgelere sığınarak da olsa ya da Ahmed Muhip Dranas gibi nesnellik almış duygulara sığınarak ya da Yahya Kemal gibi tutarlılık almış, nesnelleşmiş bir özlem bütünlüğüne sığınarak da olsa gerçeklikten her kaçış anlamın güzelleştirilmesinin yetkin, saygılı örneklerini vermekten kurtulamaz. Ama, hayatın yabancılaştırılmasına değgin bir duyarlılığın yaşantı birimlerini de yoğunlaştırır. Bu yoğunluk tarih içinde öyle güçlenmiştir ki, bir icerik olduğunu, gerçekliğini bir dilimi ya da bütüncül yansıması olduğunu adeta buyurur. İnsan biricikliği, daima bu buyruğu kuşkulu kılmasaydı ne yapardık? Bu biriciklik hiç bir şairin, kendi çağının, kendini kuşatan hayat koşullarının verilerinden kopmasına izin vermez. Gene bu olgudur ki, zorunluluk katına çıkmış tersinir buyruğun sonuçlarını bizim için görünür kılar.

Bu sonuçlar ilginçtir: birincisi, ortaya çıkan yorumlanmış bir duyarlılıktır. Yahya Kemal, ne denli bir ustalıkla bundan kurtulmaya savaşır. Çok kere başarır da. Ama şiirinin bütünün de bu yorumlanış onu yakalar, bırakmaz. Kimbilir belki bu, şiirde, dünya görüşü denen şeydir. Yorumlanmış bir duyarlılıkda, insanın kendi dışıyla psişik değinmesi ifade edilmez, bu değinmenin yorumu ifade edilir. Eşya ve her türlü gerçekil içerik bu yoruma biner, arkaya çekilir ya da yok olur.

«Altın kulelerden yine kuşlar
Ömrün tekrarını eder ilan
Kuşlar mıdır onlar ki her akşam
Alemlerimizden sefer eyler» (1)

Bu dizelerde, şair, ardına düştüğü bir duygulanımına gerçekliğin sunduğu ne varsa hepsini kullanmıştır. Bu duygulanım, bu işlemde, bir nesnellik ve buna dayalı bir mutlaklık da almıştır.

«Bağıracağım korkuyorum bağırmaktan
Sevgi diye düşünüyorum
Volta atacağım, atamıyorum
Korkuyorum
İşkence ederim, uyanık duranlara diye» (2)

Bu dizeler ise yorumlanmamış bir duyarlılığın ürünüdür. Ozanın dışındaki her türlü gerçek, ozana verdiği duygulanıma sıkı sıkıya bağlıdır, duygulanımda ermez ve şiirin içeriğini oluşturur. Burada bir yaşantının gerçekliği iminde somutlanışı vardır, çünkü, bu duygulanım ne nesnel ne de mutlaktır. Şiirin içeriğinin tekabül ettiği gerçeklikdir bu duygulanımı yaratan. Bu gerçeklik ne kadar nesnel ne kadar mutlaksa, duygulanım ancak ona bağımlı olarak bunları taşır. Ama ifadeye dil bir nesnellik vermiştir ve bu nesnellik hiç bir biçimde içeriği egemenliği altına alamamaktadır. Bizim somut ifade biçimlerinden ve içeriğin öneminden söz edişimiz bu anlamdadır. Emre'nin dizeleri, duygulanımın biçimlenişinde gerçekliğin imini ifade etmektedir. Haşim'de ise, gerçekliğin iminde, duygulanımını ifade etmek vardır. Ama bu kaçınılmaz olarak gerçekliğin imini, gerçeklikten koparıp duygulanımda yitirir. Oysa, sanatda duyarlılık kendi biçimlenişinde dünyayı ifade etmek için olmalıdır, dünyanın biçimlenişinde kendini ifade etmek değil.

Başka deyimle Haşim'inki söylenen bir duyarlılıktır. Emre'ninki **söyleyen** bir duyarlılık. Söylenen bir duyar-

lılık kendinden başka bir şeyi ifade edemez. Ama söyleyen bir duyarlılık, kendinden başka şeyi ifade edebilir.

Bu başka şey yalınkat olmakla, tekdüzelikle hiç bir zaman suçlanamaz. Gerçeklik denince, idealizm yalnızca, şu, katı ilk elde ele gelen eşyanın kendisini anlamakta ve gerçeklikliği bununla sınırlamakda alışkanlık sahibidir. Oysa, psişik olgular ve edimin kendisi de onun kadar ve bu kavramın alımında bir - nitelikte gerçekliklerdir. **Şair söylediği şey yüzünden gerçekci olmaz.** Söylediği şeyle duyarlılığı arasındaki ilişkisinin tazeliğinde dili uyardığı zaman gerçekcidir. Duyarlılıkla söylenen şey arasındaki ilişkinin tazeliği hiç bir önceden yoruma katlanamaz. İşte bu noktada, gerçekliğin kendisi, biricik uyarıcı olarak öne çıkmaktadır. Öyle ki, önceden yorum, gerçeklik adına bile olsa bu tazelik gene yiter. Zaten bu söz saçmadır, çünkü, hangi yorum gerçekliği konu almadan elde edilebilir.

Bitmiş, tamamlanmış bir şiirle ilişkimiz daima bir beğeni temeli üzerinde olur. Bu bir incelik, yetkinlik bir kültür aşaması olduğu kadar bir şartlanmadır da. Sırf bu şartlanma yüzünden ve hayat durmadan değişip aktığı içindir ki, kesinlikle söylemek gerekir: hayata değgin olgunun somutluğu, gerçekil uyarıcı; şiirsel somutluktan, dilin kendi kendine yeterli oluşundan önce gelir. Olgunun somutluğu, şiirsel somutluğun önkoşuludur. Yalnız dil değil, bizzat psişik yaşantının da kendi kendine yeterli olabileceği durumlar görülmüştür ve zaten kavgada buradadır. Çünkü bu tarz yeterlilik sağlıksız bir durumdur.

«Şimdi ben diyorum ki onlara
yoksul bir kasabada doğan
yalnayak büyüyen şair
nereden bulacak yumuşak kelimeleri?
O, dağ yeli gibidir
sarsar.»(3)

Bu dizelerde sağlam bir gerçek dile getirilmiştir. «yoksul kasaba» «dağ yeli» gibi imgelerin içeriğine kapılmadan bu gerçeği görmek gerekir; bu şudur: dili uyaran bizzat yaşanır olgunun kendisi olmalıdır. Bu yaşanırlık da psişik bir kapalılık olmamalıdır. Mekanik biçimde maddi olanın tasarımında kapalı olmaması gibi. Çünkü bu da bir vehimdir. Uyarım, canlı gerçekliğin işlerliğinde aranmalıdır ve dili uyaracak olan ancak budur. İdealist bir şairi de başarı ve saygın kılan şey bu noktadır. Çünkü onda da, ona karşın, dil onun psişik yaşantısının tazeliğinden başkaca uyarıcıyı kabul etmez. Canlanışını, psişik yaşantının canlılığınında bulur.

«yumşak kelimeler» den şair ne amaçlarsa amaçlasın mesele şudur: elbette şiirin dili bir inceliği, bir beğeni arınmışlığını taşımak zorundadır. Sanatın işi bir beğeniyi yetkinleştirmek değilse başka hiç bir işi yok demektir ve artık o, gereksizdir. Ancak, dilin olanaklarına nasıl bir uyarıcıyı sunacağımız, neyi bir beğeni yetkinliğine çıkaracağımıza gelince: işte, şairin işi de bunun seçimidir. Yetkinleşmiş hiç bir beğeninin baskısı bizi korkutmaksızın, çağının olgusal verilerini dile ulamanın ardında koşan şairi, kimbilir belki de yepyeni bir beğeni adına, miras aldığı beğeniler kültünü bir aşamaya dönüştürmesi adına ön plana çıkarmalıyız. Yeter ki, onun «yoksul kasaba»sı, çağının gerçekil hayat düzeyi olsun.

Çok uzağa gitmeden, çok yakınımızdan, psişik olguyu nesne olarak alan gerçekçi şiire örnekler verilebilir: «Bir Demet Dağ Lâlesi Kucaklarcasına» Timuçin ÖZYÜREKLİ). «Herhangi Bir Günün Açıklanması» (Kadri ÖZTOPÇU).

Psişik olguyu nesne alan bu şiirler, psişik yapıyı uyaran uyarı alanıyla ilişkisini asla kesmemektedir. Eşya, uyarıcı olarak daima psişik olgunun niteliğini belirlemektedir. Bu dili uyarıyor. Sonuç: ne şairin bunalımı ne de dilin gerilimi için hiç bir giz, doğaüstülük ya da yabancılaşma söz konusu değildir. İnsanoğlu için sıkıntı, hüzün, hoşnudsuzluk tam tamına doğal vazgeçilmez duygulanımlardır. Ama nerede? Önemli olan bu. «Gemiler geçmiyen bir ummanda» mı, bizim yeryüzünde mi? İkincisi saygındır.

Psişik olguların nesnelliğine dayanarak alanı genelleştiren, dolayısıyla dili ve anlatımı genelleştiren bir örnek: «Yalnızlık Büyüten Orman» (Oğuzhan AKAY).

Gerçekliğin im'leri üzerine işleyerek, psişik yaşantısında insanı belli bir kimlikte yakalamıya yönelik şiir. Kuşkusuz bu bir kavram düzeyidir ve zaten, bütün mesele, kavram düzeyinde olguyu yakalamak ama şiirle kavramın ilişkisini de bir iyi çözmüş olmaktır. Bilim kavramları tanımlarken sanat, kavramları, küçük küçük gerçekil olgularla betimler. Türlü biçimlerde gerçekleştirerek vareder. Dilde, davranışda, seste, renkte, mermerde vareder.

1969 1971 1973 1975 1977

Şiirin psişik yaşantının; saptanışında, dili bir çizgi gibi kullanıp, durumları saptayıp belli dilimleri ya da geniş zaman ya da uzay alanlarını yansıtmakta biçimleyici olması: «Yalnızlık Üzerine İyi Bir Şiir» (Mutlu PARKAN. (4) «İki Dünya» (Mustafa Necati KARAER».(5)

Bütün bu şiirlerdeki özellik nedir: nesnelliğin seçilmiş,, temleştirilmiş kavram anlayışına bağlanmaması, psişik sürecin bizzat kendisinin nesnelleştirilip mutlak kılınmaması. Tam tersine, psişik sürecin yaşanmış olan gerçekliğin alanıyla nesnel kılınması.

Olguyu giderek insanı genelleştirmek kuşkusuz sanatın amacına girer. Ama bunun tekniği tanımlanmış kavramlarda yitmek değildir. Tam tersine, kavramlar

olgunun imlerinde yitmelidir. Oraya emdirilmeli ve bu imlerin aracılığı ile yeniden, üretilmelidir. Ahmed TELLİ ve Metin ALTIOK'un son yıllardaki şiirleri bunun iyi örnekleridir. Temelde yatan kavramsal bir düzeydir. Nedir ki, bir yandan imajlar eşyanın dilinde somutlanırken öbür yandan psişik veri nesnellik almış bir yer bulmaktadır. Bu nereden gelir: kavramların yeniden üretimi için yaşanmış gerçeklik bir alan özellikle yansıtılmaya çalışılmıştır. Burada, sanatsal gerçekleşme ile dil arasındaki ilişki yalnız bırakılmamıştır. Bu, gerçekleşme sıkı sıkıya gerçeklikle değinmeden edinilen hayatsı reflekslere dayandırılmıştır. Dilin içeriğine yerleşmiş gerçekil im'ler, bu reflekslerden başka bir şey içermez. Bu konuda beni yüreklendiren ve gözümü iyiden iyiye açan uyarı kendi deneylerim olduğu kadar; Adalet AĞAOĞLU, Muzaffer BUYRUKÇU, Abbas SAYAR, Fürüzan, Demirtaş CEYHUN gibi roman ve öykü yazarlarında gözlediğim sanatsal gerçekleşmede hayatla dil arasındaki ilişkidir de.

Pragmatistler bu olguyu, salt bir dil örgüsü olarak görmek eğilimindedir. Yapısalcılar da sonunda buraya çıkmışlardır. Ama iki tutumda da, artık, gerçeklik bir atıftan başka bir şey olmadığı gibi —anlam belirlenimlerinin keyfiliği— maddenin canlılığı da kalmamıştır. Pragmatizm, Aristoteles'in «dil ve gerçeklik, akıl özdeştir» önerisinin, Kant tarafından «aklın formları bilginin objesini kurar» biçiminde tazelenmesine getirilmiş müthiş bir inceliktir. Kurnazca. Kant'ın yaptığı bilinir gerçekliğin akıl tarafından kurulduğunu söylemekten başka bir şey değildir. Numen bilinemez demesi lazın deyimiyle işin şaşırtmacası. O zaten dışarı atılmıştır. Pragmatizm, aklın formları yerine dilin kendisini koyuyor ve keyfi uzlaşımlarda içeriğini zihin saptıyor. Sonuç: güvenilir bilgi ki bu artık gerçekliğin kendisidir, bilinir gerçekliğin kendisidir, zihnin içerikleridir. David Hume'un ince bir kullanılışı. Bütün bu serüven başta ve sonda ayni şeyi söyler. İdealizmin, bilimin gelişen gücü önünde türlü takla atışlarıdır.

«Boynunu uzatmak yetmez.
Radyoda bir hıçkırık,
kan tortusu bir sabah
sarkık bıyıklarına gidiyor elin,
yan odada arkadaşın
yan odada arkadaşın yüreğinde anam
tam yüreğinde,
hayatı anlatmaya kekeliyor daktilosu.»

Pragmatizm ve her türlü idealizm bu daktiloya hiç bir şey anlatamaz. Çünkü hayatı bu kekeleme, onu yinelemek için değil, aşmak içindir,

«Hayata yenilmesin şair
Gayrı düzen tutsun sazımız bizim». (6)

Bir başka şair,

«Merhaba telli duvaklı dünya
Görkemli Nemrud, Ararat, Süphan
Ve halkın iskân ve isyanı
Ateşten sağnaklar tutuşturan
Cesur güzel kahredici çıngı
Merhaba ürpererek üşüyen papatya
Silvandaki solgun kır çiceği
Unuttum sanma sözüm sana da
Ayağımdan paslı zincir
Çünkü şahin direnişli kavga
Sizden yana dalgalanmaktadır.» (7)

Bu örnek ve Metin ALTIOK'un «Kendinin Avcısı»ndaki şiirleri de göstermektedir ki soyutluk hiç bir zaman bir sakınca değildir. Yeterki soyutlanan alan ya da dil gerçekliğin imini ifade edebilsin. Yeter ki şairin duyarlılığı bu imleri biçimlemekten başkaca bir görevi yüklenmesin. Gerçeklik, duyarlılık ve dil arasındaki ilişkinin zedelenmemesi, hiç bir sözü biçimlemeye engel değildir. Her keresinde böyle bir sakınca ile göz dağı verilmek istenmiştir. Oysa önemli olan beğeni kültünden, gerekiyorsa, yepyeni bir beğeniye sıçramanın koşullarını aramaktır. Tanıdığımız sanatcıya beslediğimiz güvenin sağlıklılığı yeni gelen sanatcının verdiği umudladır ve başka hiç bir şeyle.

En güzel imajlar söylenebilir :

«Kimse sevemez günün doğuşunu
annelerin sevdiği kadar.» (8)

«İnsan, bir bahar gibi tutmalı
her gecenin sabahını.
Çiçek açar sabah
uyanan çocuğun yeni sesiyle» (9)

Hüner mi? Kuşkusuz hüner bir şairin arda arda gelen deneylerinde saklıdır. Elbette bir hünerin edinilmesi bir beğeninin yaratılması demektir. Ama buna davranmaktan niye korkmak Böyle bir beğeninin uçları, kimi arkadaşlara uyarak kuşak demiyelim de 1970'lerden bu yana diyelim, baş veriyor. Örneğin, Refik DURBAŞ'ın şiirinde domurmuş bir biçim görülecektir. Orhan Veli Mahmut Paşa'ya indiği zaman bu bir çılgınlık gibiydi. Ama bu iniş çok şeyi değiştirdi. Bugün onun içeriği gerekiyor. Bu inişler şiirimiz için yeni değildir. Nedim de inmişti. Akif de Haşim de indiler. Şiire layık görülmeyen alanlar ve sözcükler giderek hayat ve günlük dil sanatımızda adım adım gelip oturdu. Nedir ki «pembezar gömlek» diyen Orhan Veli'den bu yana artık bir içerik atılımı, gerçek anlamı ile zorunlu olup çıktı. «Çaylar Şirketten» diye mis gibi yaşam kokan bir deyimin toplumsal içeriği kaçınılmazdır. Bu deyimin, onu kullananların hayatından soyutlanıp, sazende ve hanendelerin duvarlarına asılmış bir Kürt kilimine döndürmemesi gerekiyor ve Durbaş bu döndürmeyişi becerebilmektedir. Biz o kilimlerin üstünde işeyerek büyüdük. Meğer ne kadar değerli imişler. Ama onları dokuyanların yaşamı o duvarlarda hiç değerli değil. Muş dağlarında koyun günden çoraplar nerelere, nasıl gitti, hey Tanrım. «Çaylar İşrketten»i yaratıp kullananların yaşamı içinde bu deyim onurlu ve güzeldir. «Çırak Aranıyor» da bu tarz çalışmanın yetkin bir örneğinin verilmiş olduğunu niye önemsemiyelim. Varsın allemeler dili, hayattan ve hayatı ülkemizin sosyal pratiğinden koparadursunlar, biz işimize bakalım.

Dayanıklı, sürekli, kararlı olan her türlü dilsel içerik; olup bitenin, gerçekliğin dayanıklılığı, tutarlılığı ile bağımlıdır. Şiirin vurucu yanı yazıldığı çağın gerçeği ile olan ilişkisindedir. Bugünün kadını lâle devri giysilerini giymiyor. Ortaokulda hocam şair Vehbi EDİBOĞLU şunu söylemişti :

«Beni candan usandırdı cefadan yar usanmaz mı
«Felekler yandı ahımdan muradım şem'i
yanmaz mı»

ikilisinde kervanların, yavaş ilerleyen geniş bir zaman ritmi vardır.

Tak takıştır
Sür sürüştür
İnadına gel
Piyasa vakti
Muhallebiciye

de ise tramvay çağının ritmi vardır. Buna her zaman inandım. Kuşkusuz, dilin tadı, kendi çağının hayat tarzındadır.

— SÜRECEK —

(1) Ahmed Haşim. «Bir günün sonunda arzu».
(2) Gültekin Emre. «Sokak araları, evler ve hapisaneler».
(3) Ali Püsküllüoğlu - Unutma onları. Sy. 13
(4) Buraya kadarki örnekler: Türkiye Yazıları Ocak 1980.
(5) Hisar Ocak 1980.
(6) Veysel ÇOLAK Terin Yaktığı Bir Yaradan sy: 63. sy : 127
(7) Ahmed ADA. gün doğsun gül üstüne sy : 20.
(8) Hüseyin ATABAŞ. Yanarca sy : 49
(9) Azer YARAN. Türkiye Yazıları OCAK 1980

Son Günler

Gültekin Emre

**Fayanslar üstüne yatırılmıştı
Yalnız değildi, yanında bizler vardık
Otopsisi yeni bitmişti
Savcı rapor yazmaya oturdu bıkkınca
Gördüm onu buz gibi suyla yıkıyorlardı
Üşüyordu da sanki titriyordu
Hortumu yüzüne gözüne tutuyordu yıkayıcı
Kan pıhtılarını temizliyordu çenesinden**

**Kentin azgın ve dingin
Sokaklarında, lambasız direkleri altında
Başlarına çorap geçirilmiş faşistler dolaşıyor
Evler basılıyor gece yarıları bölücüsünüz diye
Adlarını bilmedikleri çocuklara artık komşular bakıyor
Şimdi zaman acılı bir senfoniye eşlik etmede
Çatılarda buzlar kahırlarından erimede**

**Şiir kavga günlerinde
Yürekteki doğurgan patlamalarla yazılıyor**

**Yaşama zorla geçirilen kuyruklara
Bir yenisi eklendi; ölü gömmek
Gömüt başlarında içilen andlara uluyan saldırılar**

**Çelişki büyüyor, gecenin karnı deşildi
Emperyalistler boğazımızı daha çok sıkıyor
Yerli işbirlikçiler daha çok esas duruşa geçiyorlar
Gecekondularda yaşamak ölümden beter
Daha çok adamın kafasına çorap geçiriyorlar
Ve bastırıyorlar kurşunu göğsümüze köşe başlarında
Ayşe bacıların kucağında can veriyoruz
—Yüreğimizdeki inancı ve kini
arkadaşlarımızın yüreğinde bırakarak—**

**Şiir kavga günlerinde
Hayatı soluyor**

**Gördüm onu fayansların yalnızlığında
Adı Orhandı
Gördüm onu nişanlısının direnen gözünde
Adı Sabitti
Gördüm onu faşist namluların önünde yatıyordu
Adı Emindi
Gördük onları ve nicelerini, halkımızın yüreğinde
Adı devrimdi**

**Şiir yalnız değildir
Sessizce yatan gömütlerin başında nöbettedir.**

inceleme

Halkevlerinin Kültürel Işlevi

Dr. Anıl Çeçen

Halevleri Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş döneminde ortaya çıkan başlıca örgütlerden birisidir. 1932 yılında devrimin ilkelerini ve anlayışını halk kitlelerine iletmek ve ulusal kültürün büyük bir örgüt aracılığı ile ele alınarak işlenmesi, çağdaşlaştırılması ve halkla kaynaştırılması için yeni bir örgütlenme arayışı içine girildiği zaman, o yılların Türkocağında Avrupanın çeşitli ülkelerinde bulunmuş ve eğitim görmüş bir eğitimcinin konferansında Çekovlavakya'daki SOKOL'ları ele alınması ve bu evlere halkın nasıl biraraya geldiğini, nasıl eğitim ve kültür çalışmalarının yapıldığını anlatması, geniş yankılar uyandırmıştı. Konferansı dinleyen Atatürk, bu eğitimciyi çağırtarak daha geniş bilgiler almış ve bir yarkurulun hemen kurularak konuyu incelenmesini istemiş, daha sonra bu kurulun hazırlıkları sonucunda 1932 yılının Şubat ayında Halkevleri adıyla bir kuruluş açılmıştır.(1)

Halkevlerinin bir anda 14 ilde birden açılması ile ülke çapında yeni bir örgütlenme seferberliği başlamış ve çok geçmeden ülkenin her köşesinde ya bir halkevi veya bir Halkodası açılmıştır. Halkevlerinin açılışında devrin yönetici kadrosu adına konuşan Recep Peker, tüm vatandaşları ortak bir kültür çalışması içinde toplamak, halkı birarada eğitmek ve çalışmaya alıştırmak, gençliği yetiştirmek, ve kitlelere siyasal terbiye vererek demokrasiye hazırlamak, devrimin ilkelerinin halk tarafından anlaşılmasına ve benimsenmesine çalışmak üzere, halkevlerinin kurulduğunu ve bu kuruluşu yönetebilecek insan kadrosunun Türkiye'de bulunduğunu, kişilerin kendilerini yetiştirdikleri gibi içinde yaşadıkları toplumun gelişebilmesi için topluma yönelik çalışmalar yapmalarının zorunlu olduğunu, ulus olabilmenin yolunun ortak çalışmalardan geçtiğini, ulus olmanın başlıca koşullarından birisi olan kültür birliğini halkevlerinin sağlayacağını söyleyerek 19 Şubat 1932 günü halkevlerini resmen açmıştır(2)

Halkevlerini devrimin yönetici kadrosu adına açan kişinin belirttiği üzere, başlıca amaç kültüreldir. Ulusun kültürel değerlerini ortaya çıkarmak, halkta varolan değerleri toplamak, tüm kültür değerlerini derleyip toparladıktan sonra bunları kitlelere götürmek ve halkın bunları öğrenebilmesi için gönüllü çalışmalar ve eğitim yapmak, devletin yetersiz kaldığı alanlarda toplumda varolan gönüllü gücü seferber etmek ve bunları ülke düzeyinde örgütlemek, halkevlerine düşen kültürel görevler oluyor. Bu görevler ışığında halkevlerinin kültürel işlevini değerlendirebilir ve saptayabiliriz. Kuruluşta verilen bu görevler, daha sonra değişen koşullarda ister istemez değişiklikler geçirmişlerdir. Ne var ki, ana görev henüz tamamlanmadığı içindir ki, bu görevler belirli bir süreç içerisinde günümüzde bile sürüp gitmektedir.

Halkevlerinin ne olduğunu gene o dönemin düşünürlerinden birisi yapmıştır. Bu düşünürün tanımlamasına göre, halkevleri tüm Türk vatandaşlarının kültür evleridir(3). Halkevleri okulların tamamlayıcısıdır. Ulusal kültür değerlerini derlerken, bunları yaşatabilmenin yollarını da aramalıdır; bağnazlıkla, kopyacılıkla, aktarmacılıkla kesinlikle savaşmalıdır. Ulusal kültürün bekçiliğini yaparken, diğer kültür sistemlerine karşı ilgisiz kalmamalı, Türk kültürüyle yabancı kültürler arasındaki ilişkileri de her yönüyle incelemelidir. O kültürlerin Türk değerlerine etkilerini ve Türk kültürünün yabancı sistemlere olan etkilerini karşılıklı biçimde ele almalıdır. Ulusal kültür yapımızın belirgin özelliklerini bilinçli olarak saptadıktan sonra evrensel kültür dünyasına katkılar ele alınmalı ve Türk kültürünün dünya kültürü içindeki yeri belirlenmelidir...

O dönemin olanaksız koşullarında bu kadar çok yönlü bir işlev halkevlerine verilmişti. Kısa zamanda beş binin üzerinde bir sayıya ulaşan halkevleri ve halkodaları bu doğrultuda gönüllü bir seferberliğe kalkışmışdı. Bir avuç yetişmiş kadronun öncülüğünde bir kültür savaşımı veriliyordu. Amaç toplumu ortaçağ bağnazlığının karanlığından kurtarmaktı. Nitekim az zamanda halkevleri çok önemli görevleri yerine getirdi ve Cumhuriyet döneminin kültür yaşamında etkili olacak bir nesil yetiştirdi. Halkevlerinde yetişen gençler daha sonraki yılların yöneticileri, sanatçıları ve kültür adamları oldular.

Kapatılana kadar halkevleri her alanda etkili çalışmalar yaptı. Bunda devlet desteğinin de büyük payı vardı. Ülkenin her köşesinde kitaplıklar kuruldu, halkevi şubelerinde düzenli olarak kitap ve dergiler yayınlandı, kitaplıklar zamanla birer kültür ve eğitim merkezi biçimine dönüştü, zamanın önde gelen yönetici ve düşün adamları halkevleri aracılığı ile tüm yurdu dolaşarak konuşmalar yaptılar, bu konuşmalar kitaplar biçiminde basılarak tüm yurda dağıtıldı, hemen hemen her şubede tiyatrolar kuruldu ve bu tiyatrolara merkezden oyunlar gönderildi, kültürel değerlerimizi işleyen oyunlar yazıldı, müzik çalışmalarına önem verildi, Türk

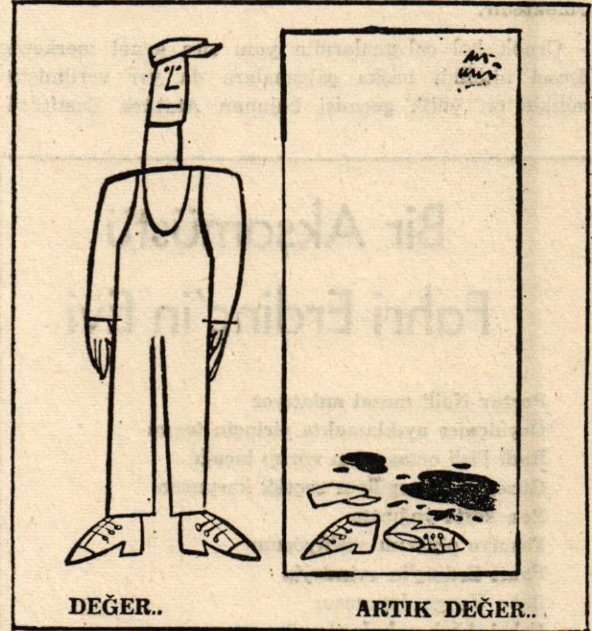
müziğinin çağdaş bir düzeye gelebilmesi için çeşitli çalışmalar ve yayınlar yapıldı. Okuma yazma seferberliğine tüm şubeler katıldılar ve açılan halk dersanelerinde vatandaşlara okuma ve yazma öğretildi. Toplumsal çalışmalara da ağırlık verildi ve belirli günlerde toplumsal amaçlı toplantılar düzenlendi, ulusal bayramlar ve günler bu kültür yuvalarında kutlandı. Devrimin anlamı ve tüm yapılanlar halka halkevlerinde anlatıldı. Böylece bir anlamda halkçılık ve devrimcilik ilkeleri ile yola çıkan yönetici kadro ile halk kitleleri arasındaki kopukluk da bir anlamda önlenmiş oluyordu.

Tek parti döneminde halkevleri partiye bağlı olarak kurulmuştu. Bu statü daha sonra çok partili yaşama geçince büyük sorunlar getirdi. İktidara gelen yeni parti, karşısındaki bir partinin ülke düzeyinde bu kadar büyük bir örgüte sahip olmasını kabul etmedi ve halkevleri kuruluşundan yirmi yıl sonra kapatıldı, tüm mallarına devlet el koydu. Yeni iktidar kendi açısından en kolay ve yararlı yola gitmişti. Yapılacak olan çok partili düzene geçilirken bu kuruluşları da bağımsız bir yapıya kavuşturmaktı. Nitekim bu yapılamadığı içindir ki halkevleri kapatıldı ve bu kuruluşların yerini daha sonraları siyasal veya dinsel amaçlı örgütlenmeler aldılar. Böylece devrimin başlangıç yıllarında toplumun çağdaşlaşması için getirilen kültürel örgütlenme ortadan kaldırılıyor ve Türk halkı daha çağdaş bir düzeye getirilmeden çağdışı örgütlenmeler için ortam boş bırakılıyordu. Devletin toplumun yararına bir örgütlenmeyi yeterli bir güvenceye kavuşturamaması siyasal amaçlı örgütlenmelere elverişli bir yapı sağladı. Bu karanlık dönem tam on yıl kadar sürdü ve 27 Mayıs'tan sonra işbaşına gelen yeni kadro, Halkevlerinin yeniden kurulmasına ve yurt düzeyinde örgütlenmesine izin verdi.

Halkevlerinin ikinci kuruluşu değişik koşullarda gerçekleşti. Yeni dönemin koşullarında eski halkevlerinden yetişen eğitim ve kültür kadrosu hemen Türk Kültür Dernekleri adı altında bir derneği 1961 yılında kurdular ve çeşitli illerde şubelerini açtılar. Bir yıl sonra yapılan genel kurulda verilen bir önerge oybirliği ile kabul edilerek bu derneklerin adı Halkevleri olarak değiştirildi(4). Bu biçimde dernek statüsü ile yeniden kurulan halkevleri çok geçmeden çeşitli yerlerde örgütlendi. Ne var ki, bu kez devlet desteğinin bulunmaması ve dernek yapısı içinde çeşitli zorluklarla karşılaşılması nedeniyle ikinci örgütlenme birincisi kadar geniş olamadı ve binlerce şube yerine bu kez yüzlerce şube açılabildi. Uzun süre üçyüz şube civarında örgütlenen halkevlerinin şube sayıları günümüzde bine yaklaşmıştır. Önceleri kurucu kadronun duygusal Atatürkçü yönetimi ile ilk dönemin tamamlayıcısı bazı girişimlerde bulunulmuş, ancak değişen koşullarda bu girişimler yeterince etkili olamamışlar ve toplumdan uzak kalmışlardır. Birkaç dönem sonra işbaşına 1970 lerde gelen kadro ise yeni bir silkinişe girmiş ve örgütün çalışmayan şubelerini kapatarak az sayıda çalışan şube ile başarılı bazı çalışmalar yapılmıştır. Gönüllü kadroların seferberliğinde yapılan amatör çalışmalarla belirli düzeylerde kültürel etkinlikler sağlanabilmiştir. Genel merkez düzeyinde yapılan örnek çalışmalar şubelere yön gösterici olmuş ve şubeler kültürel etkinliklerle kendi bölgelerine canlılık kazandırmışlardır.

Halkevleri tüzüğünde belirtilen dokuz ana çalışma kolu genel merkezde örnek birimlerle oluşturulmuş ve yıllık programlar doğrultusundaki çalışmalar yürütülmüştür. Her alanda yetkili kişilerden oluşturulan alt kurulların raporları programların düzenlenmesinde temel alınmıştır. Ne varki, seçimle gelen kadroların uzun süre yönetimde kalamamaları çalışmaların yarıda kalmasına ve parasal kaynakların yetersizliği de istenen düzeylere ulaşamamasına neden olmuştur.

Yayın çalışmalarının yanısıra, çeşitli alanlarda bazı projeler ve örnek çalışmalar yapılmıştır. Bunlar arasında İstanbul'da Muhsin Ertuğrul'un yönetiminde Halkevleri Örnek bölge sahne oyunları topluluğu projesi gelir. Hamlet 70 oyunu ile İstanbul'da bir tiyatro olayı yaratılmış ve çağdaş Türk tiyatrosunun nasıl olması gerektiği başarılı bir örnek ile vurgulanmıştır. Tiyatro çalışmaları daha sonraki yıllarda bilinçli bir biçimde Halk Tiyatrosu hareketine dönüşmüştür.

Halkevleri ve ülkemiz gerçeklerinde bir model olarak geliştirilen Halk Tiyatrosu hareketi her bölgenin kendi tiyatrosunu kurmasına ve kendi sorunlarını ele alan tiyatro olayı yaratmasına dayanıyordu. Ayrıca bu hareket ulusal eserlere öncelik tanıyor ve yerel tiyatro sanatçılarına kendi oyunlarını oluşturmaları ve yazmaları için olanaklar getiriyordu. Halkın yerel kültür örgütleri olarak halkevleri bölgesel sorunları tiyatro aracılığı ile işleyerek çevre halkının sorunlarını çözüme kavuşturulması doğrultusunda bilinçlenmesine yardımcı oluyordu. Halk tiyatrosu hareketi içerisinde 1970'lerde çok başarılı yapıtlar ülke düzeyinde sahnelenmiştir(6).

Tiyatro'dan sonra ve belki daha önemli bir düzeyde folklor ve halk bilimi çalışmalarına yer verildi. Genel merkezde oluşturulan Halk Bilimleri Enstitüsünün

bilimsel çalışmaları ve çalışma programlarında folklor geniş biçimde yer aldı. Hemen hemen her şube kendi yöresel oyunlarına ve folklor değerlerine sahip çıkan ekipler oluşturdular, bunlar çeşitli şenliklerde sergilendiler, yabancı ülkelerde bu dalda önemli başarılar elde edildi. Bugün Türkiye'de folklor alanında çalışan kişi ve kuruluşların büyük bir çoğunluğu halkevlerinden yetişmiştir.

Halk müziği çalışmaları genel merkez düzeyinde sürekli olarak ele alınmıştır. Oluşturulan koro, her yıl düzenli konserler vermiş, bağlama kursları ile beraber geleneksel halk müziğimizin derlenmesi ve geliştirilmesi için çaba gösterilmiştir. Ayrıca mizansenli olarak düzenlenen gösterilerde halk müziği tiyatro ile beraber ele alınmış ve halk tiyatrosu eserleri müziklendirilmiştir. Halk müziğinin yanı sıra, klasik müzik de ele alınmış ve devletin orkestralarından sonra Türkiye'nin en büyük klasik müzik orkestrası tamamen amatör biçimde kurulmuştur. Bu orkestra günümüzde de çalışmalarını son derece başarılı olarak yürütmekte, konserler vermektedir.

Örnek kol çalışmalarının yanı sıra genel merkezde bilimsel nitelikli başka çalışmalara da yer verilmiştir. Özellikle on yıllık geçmişi bulunan Atatürk Enstitüsünün çalışmaları bunların başında gelmektedir. Parasal yoksunluk ortamında Enstitü bugün Atatürk'ün düşüncelerinin sistematik ayırımı, sistemleştirilmesi ve Türk devriminin dünya görüşünün belirlenmesi ile ilgili çalışmalarını özveri ile sürdürmektedir.

Halkevlerinin kültürel etkinliklerini genel merkez düzeyinde bilimsel açıdan ele alacak ve ilgili konularda araştırmalar yapacak, yayınlar ortaya koyacak bir Halkbilimleri Enstitüsü de kurulmuştur. Halk biliminin tüm uğraşı alanlarında altbirimlere de yer verilen Enstitü, eğitim programlarının ve çalışmaların düzenlenmesinde önemli katkılar getirmesine karşın planladıklarını yapabilecek koşullara sahip olamadığı için bir süre sonra çalışamaz duruma gelmiştir. Ülke koşullarına uygun olarak geliştirilen modeller ve programlar parasızlıktan kağıt üzerinde kalmışlardır.

Devletin ve ilgili kuruluşların hiç el atmadığı çeşitli kültür sorunları uzun yıllar önce Halkevlerinde ele alınmış ve incelenmiştir. Bu sorunların çözümünde daha önce yapılan bu çalışmaların ve hazırlanan raporların da gözönüne alınması çok yararlı sonuçlar sağlayacaktır.

Halkevleri tüzüğüne bakıldığı zaman örgüt yapısının başlıca dokuz ana koldan oluştuğu görülmektedir. Bunlar sırasıyla, toplumsal ilişkiler köycülük ve halkeğitimi, kitaplık ve yayın, dil tarih ve edebiyat, plastik sanatlar, müzik, tiyatro ve gösteri, folklor ve etnoğrafya, spor, turizm ve gezi kollarıdır. Görüldüğü gibi, kültür ve sanata yönelik tüm konular kollar düzeyinde örgütlenmiştir. Halkın bölgesel ve gönüllü çalışma gücünü seferber edebilecek bu örgütlenme modeline uygulamada işlerlik kazandırmak gerekmektedir. Bugünün koşullarında Halkevlerinin başarısız ve etkisiz kalmasının en başında parasızlık geldiği gibi kollar düzeyinde kültür ve eğitim çalışmalarının da yeteri kadar yapılamaması da önemli rol oynamaktadır.

Köycülük ve halkeğitimi kolu, köye yönelik tüm çalışmalarda gönüllü olarak yer alabilir, halk için okuma yazma kursları açabilir, çeşitli el sanatlarının yöre düzeyinde yaygınlaşmasına ve yürütülmesine yardımcı olabilir, köylerde şenlikler düzenleyebilir, köy gezileri ile köy ve kent bağlantısına süreklilik kazandırır, köy araştırmaları yaparak Türkiye'de son yıllarda önem kazanan kırsal bölge sosyolojisinin gelişmesine katkıda bulunabilir, köylerde toplumsal yardımlaşmanın gelişmesine, kooperatifciliğin yerleşmesine destek olabilir halk sağlığı ile ilgili çalışmalar yapabilir ve çeşitli kurslarla halk eğitiminin yaygınlık kazanmasını sağlayabilir.

Kitaplık ve yayın kolu ise, kendi şubesinde bir kitaplık kurarak bölge halkına çeşitli yörelerden kitap sağlar, bunun için kampanyalar düzenler, kitap okuma ve tanıtma günleri düzenler, yazarları çağırarak onlara konferanslar düzenler ve böylece halk ve yazarlar arasında bir diyalog kurulmasına yardımcı olur, yöre halkının desteğini sağlayarak bir dergi çıkarır ve bu dergi ile bölgesel sorunların dile getirilmesine katkıda bulunabilir dergiyi çeşitli yerlere dağıtarak sorunlar üzerinde bir kamuoyu oluşturabilir, yetenekli kişilerin kendilerini gösterebilmeleri için dergi aracılığı ile olanaklar

Bir Akşamüstü Fahri Erdinç'in Evi

Pertev Naili masal anlatıyor
Özyalçıner ayıklamakta pirincin taşını
Radi Fish ortasından vurup bıçağı
Güzelliğini sergiliyor seçtiği karpuzun
Ben köfte yoğurup
Fasulye piyazını süslüyorum
Fahri Erdinç'in evindeyiz
Beba Yenge duymasın
Fahri Ağabey bulaşık yıkıyor
—Çok kap kirletiyormuşum—

Pertev Hoca Keloğlanı bitiriyor
Bedrettin'e başlıyor Radi
Akşama rakı içeceğiz
Göçmen kuşlara bakıp balkonda.
Sabaha Pertev hoca Fransa'ya uçucak
Radi Rusya'ya.
Biz Istanbul'a.
Fahri Erdinç el sallayacak balkonda
Görüşmek üzere deyip.
Görüşmek üzere
Nerde nasıl bir daha?
9/9/1979

Sennur Sezer

sağlanabilir, yayınevleri ile ilişkiler kurarak bölge halkına indirimli kitaplar sağlayabilir.

Dil, tarih ve edebiyat kolu kitaplık kolu ile işbirliği yaparak ortak düzenlemelere gidebilir, onların yaptıkları çalışmaları tamamlayabilir, kendi alanlarında bölgesel araştırmalar yapabilir ve bunları ilgili kuruluşlara iletebilir, bazı bilimsel çalışmalara kendi bölgesi düzeyinde katılabilir, halkta var olan bazı değerlerin ve bilgilerin derlenmesini yapabilir, dizi konuşmalarla dil, tarih ve edebiyat sorunlarının ele alınmasına ve tanıtılmasına yardımcı olabilir, dilde özleşme ve ulusallaşma çalışmalarına katılabilir, kısacası çevrede bir düşünce ortamının oluşmasını sağlayabilir.

Plastik sanatlar kolu, resim, heykel ve mimarlık alanlarında halkın bilgi ve görgüsünü arttıracak çalışmalar düzenleyebilir, geleneksel halk resim ve desenlerinin toplanması ve derlenmesi için çalışabilir, halk arasında yaygın olan el işlerinin geliştirilmesi ve tanıtılması, pazarlanması için çalışmalar yapar, eski Türk evlerinin ve mimarlık eserlerinin korunmaları için çalışmalar yapar, sanatçılarla ve onların örgütleri işbirliği yaparak onların eserlerinden oluşan sergileri kendi bölgesine getirtir ve halkına tanıtır, genç yeteneklerin gelişebilmeleri için kurslar düzenler ve onların eserlerinden oluşan sergileri başka kentlere göndererek tanıtabilir.

Müzik kolunun çok yönlü bir çalışma içine girmesi gerekmektedir. Önce yörede egemen olan müzik türlerini belirler ve derler, bu müziğin tanınması için çalışmalar yapar, saz ve enstrüman kursları açarak müzisyenler yetiştirir, Türk müziğinin çağdaşlaşabilmesi ve çokseslilik içinde gelişebilmesi için yapılan çalışmalara katılır ve yörede bu konuda bir bilincin yaratılmasına çalışır, halk müziğinin kaynakları ve ezgilerin özellikleri üzerinde çeşitli araştırmalar yapar ve bunları ilgili çevrelere duyurur, kurslar sonucunda yetişen elemanlardan müzik grupları, orkestra ve bandolar kurar, korolar oluşturarak konserler düzenler.

Tiyatro ve gösteri kolu ise çevrede tiyatroyu tanıtıcı ve tiyatroya sevgi, ilgi yaratıcı çalışmalar yapar,

Dünyamızın Kızıl Saçlı Gelini

Murtaza Vural

Yüreğime oturmuş sevdan
gözlerinden öpeyim seni gel
karasu indi ayaklarıma
beklemekten yollarını
düğünle halayla karşılayım seni gel
al yıldızlarla donatayım yollarını

Alnından öpeyim seni gel
seni ciğerimin kızıl koncası
en has çeliklerden namlu dökeyim
seni sevdalı yüreklerin tüten bacası

Ekmeğimdeki tuzum
ağzımdaki sözüm
beklemeyi huy bellemiş
özlem yanığı iki gözüm seni gel
gel de kesilsin soluğu zulmün

Işığın şavkısın alnım şakında
dudaklarından öpeyim seni gel
koma beni orta yerde
tığteber şahımerdan
birbaşıma adsız ve vatansız
namluna mermi süreyim senin gel
gel de korkusuz yaşasın çocuklarımız

Coştursun delice
damarlarımızdaki kanı ateşin
yanaklarından öpeyim seni gel
gel de buralardaki buzdan karanlığı
lodos gibi eritsin güneşin

Seni bekler
kana bulanan tezgâh
terle sulanan toprak
tütün buğday pamuk tarlaları
atölyeler maden ocakları fabrikalar
ekmeğe oyuna doymamış
geçim derdinde
tornetçi küfeci
çakmaktaşı demirci çırağı çocuklar
sıkı tutar ellerimiz seni gel
gel de gülsün artık
bedeninin yağmuru yağmada olanlar

Beynimizde balkıdıkça şavkın
barut bağırtan türküleri
hep birlikte söyleyeceğiz
daldırıp küreği arkın ağzına
terin geverini
kendi karığımıza çevireceğiz

sevdamızın kızıl saçlı kızını
dünyamıza gelin getireceğiz

kurslar düzenleyerek yetiştirdikleri elemanlardan tiyatro toplulukları kurar, bölgesel sorunları ele alan tiyatro eserlerinin yazılmasına ve oluşmasına yardımcı olur, bölgesel sorunları işleyen oyunlarla kendi yöresinde halk tiyatrosunun temsilcisi olabilir, seyircinin tiyatro bilgisini arttırmak için çalışmalar yapabilir, çağdaş Türk tiyatrosunun oluşumuna katkıda bulunur, kısacası tiyatro ile ilgili tüm konuları ele alabilir.

Folklor ve etnografya kolu ise, çevredeki halkoyunlarını ve türkülerini derler, geleneksel değerlerin toplanmasına ve değerlendirilmesine çalışır, yöresel halkoyunlarının tanıtılması ve öğretilmesi için kurslar açar, kurslardan yetişenlerden ekipler kurar, bu ekipleri şenliklere ve gösterilere göndererek yöresel folklorunun tanıtılmasına çalışır, halkın giyim eşyası ve el işleri gibi geleneksel örneklerinin tanıtılması için sergiler açabilir, folklor ile ilgili bilimsel toplantılar düzenleyebilir. Ülke düzeyinde etnoğrafya çalışmalarına bölgesel yönden katkılarda bulunmaya çalışabilir, tiyatro kolu işbirliği yaparak mizansenli sahne yapıtlarının ortaya çıkmasına çalışır, bunları turnelerle çevreye tanıtır.

Spor kolu, gençlerin spora yönelmeleri için her girişimi yapar, her yaştan insanın spor yapabilmesi çeşitli olanaklar araştırır, kitlelerde amatör spor anlayışının ve bilincinin gelişebilmesi için toplantılar ve seminerler düzenler, geleneksel sporlarımızın gelişmesine öncelik tanıyabilir, ve şenlikler düzenleyerek spor alanında yarışmaların yaygınlık kazanmasını sağlayabilir.

Turizm ve gezi kolunun birinci görevi ise iç turizmin gelişmesine katkıda bulunmaktır. Bu kol kendi yöresindeki turistik ve tarihsel önemi olan yapıların ve yerlerin dökümünü çıkarır, bunların tanıtılması ve gezilmesi için çeşitli programlar hazırlar, turizm rehber kursları çar, çevreye gelen turistleri gezdirmek için bilgili rehberler yetiştirir ve önemli günlerde turistik şenlikler düzenler, turizm buroları ile işbirliği kurarak yöreye daha fazla turistin gelmesine çalışır, ülkenin açısında kalkınabilmesi için çeşitli girişimlerde bulunabilir.

Kollar düzeyinde ele alındığı zaman Halkevlerinin ne kadar çok ve çeşitli konuyu kapsadığı görülmektedir. Buna karşılık son zamanlarda bu konuları ele alın kuruluşların kurulması karşısında Halkevlerinin gereksizleştiğini ileri süren bazı görüşler ile sürülmektedir. Bunlara göre halkevleri artık işlevini yitirmiş ve kabuk titeliğine bürünmüş bir kuruluştur(7). Örgüt sosyolojisi açısından ileri sürülen bu düşünceler gerçekliği bütünü ile yansıtmaktan uzaktır. Türkiye'nin koşullarını yalnızca örgüt sosyolojisi ile belirlemek olanaksızdır. Koşullar gelişmekte olan bir ülkenin tüm yönleriyle karmaşıktır. Demokratik savaşımın güncelliğini giderek ön plana çıkarması Halkevleri gibi kitle kuruluşlarına demokratik örgütler olarak önemli görevler vermektedir. Halkevlerinin tüm diğer demokratik kitle kuruluşlarının demokratik ve devrimci savaşımında üzerine düşenleri yapması günümüz koşulları açısından zorunludur. Ne var ki bu savaşım Halkevlerine kültürel işlevini ve görevlerini unutturmamalıdır. Halkın her geçen gün artan kültür ve sanat gereksinmelerini karşılamak ve bu doğrultuda savaşımını sürdürmek Halkevlerine düşmektedir. Halkevlerini diğer toplumsal ve siyasal kuruluşlardan, tüm örgütlerden ayıran özellik kitlelerin kültür savaşımının örgütü olmaktır(8). Halkevlerinin günümüzde giderek artan görevleri vardır. Kültürel işlevine ağırlık verdiği sürece bu görevleri daha kolay ve anlamlı biçimde yerine getirebilecektir. Toplumsal kalkınmamızın motoru olabilecek bir yapıya sahip olan bu örgüte tüm ilerici ve zinde güçler sahip çıkmalı ve gerçek işlevlerini yerine getirebilmesi için yardımcı olmalıdır. Ancak bu biçimde Halkevleri daha dinamik ve etkin olabilecek ve toplumumuzun çağdaşlaşma savaşında yerini alabilecektir. Uzun bir geçmişten gelen deneyimler yol göstermektedir. Bunlardan da yararlanılarak artık bir kültür atılımının ve seferberliğinin zamanı gelmiştir. Bu atılımın örgütü ise halkımızın gönüllü gücünü örgütleyen Halkevleri olacaktır. Kültürel gelişmenin özerk sürecini bu atılımlarla başlatmanın zamanı çoktan gelmiştir.

---

(1) Savaşır Vildan Aşir - Halkevlerine Doğru, Halkoyu Sayı 9, Şubat 1977, s 20 - 28.

(2) Recep Beyin Nutku - 20 Şubat 1932, Hakimiyeti Milliye.

(3) Baltacıoğlu İ. Hakkı - Halkın Evi, 1950, Ankara, s 33.

(4) Tuğsavul Orhan - Halkevlerinin İkinci Kuruluşu, Bakırköy HE yayını, İst. 1966.

(5) Bakınız - Halkevleri Çalışma Raporları.

(6) Bakınız - Halkoyu sayı 10, Halk Tiyatrosu Sayısı, Ankara 1977

(7) Öncü Ayşe - Örgüt Sosyolojisi, Ankara 1976, s 46 - 52.

(8) Çeçen Anıl - Demokratik kitle örgütleri olarak Halkevleri, Halkoyu Dergisi sayı 9, Ankara 1977, sayfa 5 - 9.

ali ulvi ile gazete karikatürcülüğü üzerine turgut çeviker'in söyleşisi

Ali Ulvi Ersoy ile 1978 Şubat'ında uzun bir söyleşi yaptım. Bugüne kadar yayınlama olanağı olmadı. Tümü 25 daktilo sayfası olan söyleşinin, «gazete karikatürcülüğü» bölümüne, bazı genel olgular çevresinde dönen soru/yanıtları da ekleyerek bir bütünlük elde etmeye çalıştım. T. Çeviker.

Çeviker — Gazete karikatürcülüğü nasıl bir uğraşı.

A. Ulvi — Gazete şu: Günün bir olayı vardır. Gazetenin yazarı, çizeri o günü olayı üzerinde bir yorum yapar. Bunların içinde halkın ilgisini ne çekiyor en çok? Nedir sorun? Orada bir olayı seçersiniz ve yorumunuzu verirsiniz. Gazete karikatürcülüğünün bütün ayırıcı özelliği bu. Belirli bir olayı seçmek ve bu olay üzerine yorumumuzu yapmak. Dedim ki, gazete karikatürcülüğü pek sanat değil. O da şurdan geliyor. Sanat amaçtır. Halbuki, gazete karikatürcüsü, karikatürü bir araç olarak kullanıyor; kendi fikrini anlatabilmek için. Onun için gazete karikatürü, kalıcı karikatür dediğim karikatüre göre biraz daha topal, biraz daha günlük olaylarla ölmeye mahküm. Sanattan nasibini biraz daha az almış bir tür olarak görüyorum.

Çeviker — Gündelik gazetelerde yayınlanan karikatür, okurun zihninde bir sonraki karikatüre yerini bırakabilmektedir. Bu olgu, gündelik karikatürün kalıcı olamayacağını gösterebilir mi?

A. Ulvi — Ben bundan hep kuşku duydum. Gündelik gazetelerde yayınlanan karikatür, belirli günlük olaylarla ilgili karikatür demektir. Olay geçtiği zaman, karikatür de ister istemez geçiyor. Fakat, bazen öyle karikatür var ki, belirli olaylar zincirinin karakteristiğine ait karikatür yapıyorsanız eğer, o olay geçebilir ama, o belirli bir olay zincirine ait ise o kalıcı olabiliyor. Ama, nihayet bir ay, beş ay, bir yıl, iki yıl. Zamanla o olay, geçmişte kaldığı zaman, karikatür de geçmişte kalıyor.

Çeviker — Gündelik gazete karikatürcülüğünün, karikatürün gelişimine katkısını nasıl açıklayabilirsiniz?

A. Ulvi — Bence tek katkı şu: Halkta, karikatüre karşı bir sevgi, bir ilgi yaratarak...

Ama karikatür sanatını ben, günlük karikatürün geliştirdiğini sanmıyorum.

Çeviker — Karikatürde insanı ele alış biçiminiz?

A. Ulvi — Bir kere şöyle bir olgu var. Benim karikatürlerimde çizilen insan, hep yönetilen insan. Halbuki ben, insanı yöneten insan olarak ele almak istiyorum. İnsanın en küçük birimi tek insandır. Ben o tek insanı, yönetilen insanın yöneten insan olmasını istiyorum. Benim karikatürdeki insanı ele alış biçimim bu.

Çeviker — Politikacıyı ele alış biçiminiz?

A. Ulvi — Bugünkü politikacı yönettiğini sanan bir mesleğin mensubu. Ve ister istemez de benim eleştirim, yönettiğini zanneden kötü politika-

cıya yönelik. Şimdi iyi politikacıyı bu sınıfın içine sokmuyorum.

Çeviker — Demek ki, politikacıyı, insandan farklı olarak ele alıyorsunuz.

A. Ulvi — Tabii. Yani, aslında kattiyen lâyık olmadığı bir yere gelmiş kendi kendini orda yönetici olarak gaspetmiş ve yönettiğini zanneden, aslında herşeyi bozan, insanı geri bırakan ve insanın yüz karası olan bir şey olarak çiziyorum.

Çeviker — Karikatürü çizerken, uç ile beyaz kağıtta beliren çizgi arasındaki diyalektik ilişki; uç ile çizgi arasındaki itişmeler, boğuşmalar, sancılar nelerdir?

A. Ulvi — İrademin dışında değil, içinde de sanat endişesi yok, orada sadece bir mesaj iletme endişesi var. Ve ben bunu, halktaki hazır anlayış nedir? Onunla bir iletişim kuruyorum ve bu benim daha çok bileğime yatkın. Ama bir karikatürün niçin iyi olduğunu düşündüğüm zaman o, kendi çizdiğim çizginin dışına çıkıyorum, bu sefer.

Çeviker — Demek böyle bir boğuşma olmuyor?

A. Ulvi — Hayır, hayır böyle birşey olmuyor. Çünkü orada benim didişmem sanatsal değil, mesaj iletmek meselesi. Ama mesele, ne bileyim Turhan'da, Tan'da, Sinan (Bıçakçıoğlu)'da.

Çeviker — Aslında ikna olmuş değilim. O belirttiğiniz yaratış süreci de boğuşmaları, sıkıntıları taşıyor olmalı bence...

A. Ulvi — Şüphesiz var tabii... Tamamen yoksun demiyorum. Şüphesiz var. Ama, karikatür sanatının resim unsuru var ya, o çok önde değil bende. Hep önde olan, ben bu fikri, bu mesajı nasıl iletirim. Önde olan bu.

Çeviker — Gazete karikatürcülüğünün sıkıntıları?

A. Ulvi — Şu: eskiden karikatürcü daha küçük sorunlar üzerine karikatür yapardı. Yani, balık fiatları arttı gibi. Bugün gazete karikatürcüsü, bunu yapmıyor. Yine günlük olaylara giriyor ama, daha büyük sorunları alıyor. Burada da bir monotonluğa düşme tehlikesi oluyor. Diyelim ki, o günkü politik iktidar belirli bir görüşü savunuyor ve sizde buna karşısınız. Bu görüşün, sağından veya solundan ne çizerseniz çizin, yavaş yavaş benzeşmeye başlıyor. İşte burada monotonluğa düşme tehlikesi beliriyor. Beni rahatsız eden bu. Bunun dışında başka da bir zorluğu yok.

Çeviker — Gazete çizerliğinden önce dergilerde çiziyordunuz. Dergiden gazete çizerliğine geçişin sıkıntıları... Buna alışma. Gazetecilik süreci, yani...

A. Ulvi — O sıkıntıyı çektim. Çünkü, gazetecilik de böyle doğuştan olabilen birşey değil. Birçokları da der ki, doğuştan gazeteci olunur. Hayır. Öğretidir, bu. Gazeteciliği öğrenirsiniz. Bunu ya daha evvel gazetenin mutfağında çalışarak öğrenirsiniz, veyahutta birden buyrun yapın, buyrun birinci sayfa emrinizde çizin derler. Çizersiniz. Ama o topallamanın da sıkıntısını çekersiniz. Ben onu çektim. Çizdiğim şey, çoğu zaman gazete anlayışında değildi. Yavaş yavaş deney içinde öğrendim, onu. Yani hangi olayı almam gerekiyor bir, o olayı hangi açıdan almam gerekiyor iki.

Çeviker: Gazetede özgürce çizebildiniz mi?

A. Ulvi — Hiç kimse özgür değil, canım... Görünüşte şüphesiz bir özgürlük var. Bugün Türkiye'de hepimiz anayasanın güvencesi altındayız, özgürüz diyoruz ama gerçekten özgürlük değil bu hiç bir zaman. Gerçek özgürlük şu: İnsanın kendi kedini de sansür etmemesi, gerekir. Bunu en özgür kişiler bile, en özgür zamanlarında da yapamadılar. Özgürlüğü ben şöyle anlıyorum: Sadece sizin üstünüzde bir otorite var, diyelim ki, bir devlet otoritesi. Ona karşı çizgilerle eleştiri yapmak özgürlük değil. Sizden yana olanların da, yanlışlarını gördüğünüz zaman eleştiriyi yapmazsanız, kendinizi sansür ederseniz orada da özgürlük olmaz. Yahutta bir otorite değildir, karşınızdaki. Daha doğrusu bir kişiliksiz otoritedir. Bir kalabalığın otoritesidir, yapamazsınız. Örnek vermek gerekirse, bunu bir yazar arkadaş söylemişti, Çetin Altan. Türkiye'de doğan çocuklar, gerekli proteini alamıyor ve bu yüzden de iyi beslenemiyor. Koyun senede bir kere yavrular. Halbuki domuz, çok yavrular. Demek ki, 'domuz eti yemek, koyun etinden daha faydalıdır' diyemez, dedi bir yazar. Karşısına devletin baskısı çıkmaz ama, bir toplumun baskısı çı-

kar. Bunu söyleyemiyorsa demek ki, özgür değildir o adam. Bunu söylediğin zaman: 'Vay seni kafir, sen bizi domuz eti yemeye mi davet ediyorsun' der. Ürker. Özgürlük, derken biz hep alışmışız devletin özgürlüklerimizi kısıtlamasına...

Çeviker — Gazete karikatürcülüğünün, baskılı dönemlere özgü sıkıntıları...

A. Ulvi — Ama baskılı bir dönemde istediğinizi açıklıkla yapamayacaksınız. Ama anlatmanın da birtakım yolları var. Bazı simgeler var, onlarla mümkün bu. Adını koyarak, son derece açık şekilde 'bu yanlış, bu haksız' bilmem ne, denemez ama, onu anımsatacak o fikri verecek, yani yazılı olmayan kanunlara uygun, yahutta kanunun anlamayacağı ama hakimin anlayacağı gibi şeyler yapmak mümkün.

Çeviker — Mizahçılığınızda siyasal iktidarın hışmına uğradınız mı?

A. Ulvi — Zaten, karikatürün özelliği eleştiri olduğuna göre; bütün karikatürcüler şüphesiz zaman zaman bu hışma uğramışlardır. O arada, ben de siyasal iktidarın hışmına uğradım. Eski D.P. zamanında, daha evvel CHP zamanında 1950'den evvel. Sonra, 1960'da daha evvel bir takım karikatürlerden çağrıldım, savcılığa. Fakat, hiç hapse girmemiştim. Ama 1960'da 28 Nisan olaylarında da bir karikatürden (Uçtu uçtu yazılı karikatür) dolayı Cumhuriyet gazetesi on gün kapatıldı. İçeri alındım, sonra çıktık filan,...

«Yılın Karikatürü» sıfatını hiç tereddütsüz olarak arkadaşımız Ali Ulvi'nin çizdiği ve 30 Nisan 1960 «Cumhuriyet»te intişarı ile gazetemizin Örfi İdare Kumandanlığı tarafından 10 gün müddetle kapatılmasına sebep olan «UÇTU UÇTU»ya verebiliriz.

Çeviker — 12 Mart karikatürümüze ne gibi değişiklikler getirdi?

A. Ulvi — Karikatür, toplumun değer yargılarında birtakım değişmelere yolaçtı. Yani insanları, biraz daha içten pazarlıklı yapmak gibi. O dönemde karikatürcü, yine söyleyeceğini söyledi. Açık söylemedi belki. Yasalar buna karşıydı. Ama birtakım simgelerle anlattı bunu. Söyleyeceğini söyledi...

Çeviker — Siz de bunu yaptınız?...

A. Ulvi — Birçok arkadaş yaptı bunu. Aslında 12 Mart'ın, hep kafamızın içinde, bir köşede durması gerekiyor bence... Yani, öyle bir dönemin Türkiye'ye bir daha gelmemesi gerekir...

Çeviker — Toplumun farkına varamıyacağı sorunlar vardır. Bunu ve tavrınızı belirten sorunlara eğilişinizi açıklar mısınız?

A. Ulvi — Siz farkına varmasanız da bilinç altında bazı konular karikatürlük, bazı konular karikatürlük değil gibi sınıflamalara uğruyor. Ben diyorum ki, bu karikatürcünün aleyhinde olan bir durum. Yani, bir karikatürcü bunu uyduğu oranda iyi bir gazete karikatürcücü gibi oluyor. Ama buna uymasa, daha iyi olacak.

Örneğin, gazeteyi açayım. Antalya film festivalinde gerçekten iyi olan A filmi değil de, basit olan B filmi kazandı. Ben onun üzerinde karikatür yapmak istiyorum. İstemeliyim, daha doğrusu. Ama benim

ölçülerime göre, şimdi —ben derken, gazete karikatürcülüğüne alışmış bir insan prototipi çiziyorum— bunu yapmıyayım diyorum. Eeee neyi yapayım. Süleyman bey dedi ki, bilmem ne dedi. Bunun için karikatür yapayım. Haaa... o zaman karikatürü yapılacak konular gittikçe daralmaya başlıyor ve bu daralma da karikatürcüyü bir benzeşmeye götürüyor. Kendi kendisiyle benzeşmeye... Bence burada bir tehlike var. Bunu çözümleyemedim, ben. Çünkü o küçümsediğim konuyu çizersem halk, ilgilenmez gibi geliyor. Fakat bir türlü kendime söz geçiremiyorum. Hayır, ondan yapmayayım, bundan yapayım. Yine politik, yine manşetteki konuyla ilgili bir karikatür yapayım, diyorum. Böyle bir çizeri hep aşağı yukarı birbirine benzeyen konulara götürüyor. Ve bir de bakıyorsunuz ki, günlük gazete karikatürcüsünün konuları yavaşca birbirine benzeyen konular oluyor. Bence bir tehlike ve bir sorun bu.

Çeviker — Geçmiş, güncelliğini yitirmiş haber gazetenin ön sayfasına girmiyor ya, işte karikatürde de sanki öyle. Konusu eskimiş, ayrıntıda kalmış bir durumun karikatür ön sayfaya koyulmak istenmiyor. Belki ikinci, belki —varsa— mizah sayfasına koyulabiliyor... Demek ki, kesinlikle haber anlayışıyla yaklaşılıyor...

A. Ulvi — Evet, manşetteki sorun neyse onun karikatürü yapılabilir gibi birşey. Bu kısıtlıyor insanı...

Çeviker — Günlük gazeteye karikatürü, Cemal Nadir'in soktuğu söylenir, yazılır. Siz gazete karikatürcülüğüne başladığınızda size hazırlanmış koşullar nelerdi. Bu koşullar size, nasıl yardımcı oldu. Sizden önceki gazete karikatürcülüğünde olumsuzluklar var mıydı? Varsa bunları aşma çabanız oldu mu?

A. Ulvi — Kuşkusuz oldu. Bir kere, ben günlük basına geçmeden evvel, böyle bir gereksinmeyi bizden evvelki karikatürcüler hazırlamıştı. Onlara, bir kere teşekkür borçluyuz. Bu savaşımı veren C. Nadir. Yani, karikatürü günlük basına yerleştiren. O bir kere, yalnız bu çabasıyla teşekküre lâyık bir insandır. O günlük gazetede karikatüre, bir gereksinim hazırlamıştır. Biz, biraz hazıra konduk. Geldiğimiz zaman, bir günlük gazete karikatürü fikri vardı. Onun için, bütün arkadaşlar, hemen bir gazeteye geçtiler. Ben Cumhuriyet'e, Turhan Yeni İstanbul'a Ferruh Dünya'ya, Altan Vatan'a. Uzun yıllar hepimiz bunu sürdürdük. Ve Türk basınında karikatürcü, en ileriyi temsil ediyordu.

Çeviker — Birinci sayfadan çizginin atılması, iç sayfalara kayması, iki karikatürcüyken bire inmesi gibi şeyler söyleniyor... Ama, önemini kaybetti anlamında değil.

A. Ulvi — Aslında, ikinci, üçüncü sayfaya gitmesi, karikatürün aleyhine değil. Çünkü, karikatürün kendisi hangi sayfada olursa olsun kendini gösterir. Sorun o değil. Ama, hiç karikatürsüz çıkmaya başladı.

Çeviker — Bunun nedeni neydi? Karikatürcü çok etkindi de, siyasal iktidar o yayın organına sürekli baskı yapıyordu; bu baskıdan kurtulmak için mi?

A. Ulvi — Daha önce karikatürcü, bir takım sivri fikirleri karikatürle çok rahat söylüyordu. İktidar fazla üzerine yürüyemiyordu. Yalnız karikatürcünün tekelindeydi, bu. Sonra karikatürcünün tekelinden çıktı. Belki etkinliğini kaybetmesine, bu neden oldu.

Çeviker — Tabii, o dönem harmanlanırsa çeşitli başka nedenler çıkabilir.

A. Ulvi — Aslında karikatür, gazetenin hem yararı, hem zararı oldu. Yararı; halkla kolay iletişim kurabilen bir etki aracıdır karikatür ve halka kolay malolur. Zararı da, karikatürün sadece bu şekilde olup, karikatür, başka karikatür olmaz, kanısının halkta yayılması.

Çeviker — Cemal Nadir kuşağından kalan olumsuzluklar var mı? Bir hastalık kaldı mı, onlardan?

A. Ulvi — Siyasi karikatür, hükümetin görüşü paralelinde olmak zorundaydı. O dönemin olumsuz tavrı bu. 1946 dan sonra, bir C. Nadir - Ramiz, döneminin iç politikada daha bağımsız çizebilme özgürlüğü oldu. Fakat, o günden bu yana, o karikatürün getirdiği olumsuz bir şey ben şahsen göremiyorum. O dönemde olmuşsa bile, o döneme aittir. Bugüne taşınmadı. Nasıl ki, bizim kuşağın olumsuzluklarını —şüphesiz vardır— bizden sonrakilere taşımadıksa... Bunlar da bizim hastalığımızdır...

Sonatçık

Ahmet Say

DERE

Sancak bucağındaki bir pınardan kaynaklanan bu dere, deremiz, bucağa bağlı birkaç köyü dolandıktan sonra, Karavelyan, Göriz ve Alibir köylerinden geçerek Bingöl'ün hemen altında Murat suyuna karışır. Adı sanı yoktur. Herkes ona «dere» der. Sadece «dere»... Göriz köylüleri bile, burunlarının dibindeki bu suya «dere» deyip geçerler. Çünkü köylülere pek bir yararı yoktur onun. Akıp gider. İşi akıp gitmektir. Yaralı bir ayı gibi, derinden gelen kızgın bir homurtuyla ileriye, boyna ileriye saldırır. Genellikle uçurumların, derin yarların dibinden akar ve bu uçurumları kendisinin oyduğunu belli eder. Anlarsınız ki deremiz, toprakları, kayaları kemirmiş, yeryüzünün kabuğunu kazıyarak derinlere inmiştir. Daha da inecektir. Daha derinlerden de akacaktır. İşi budur.

Uçurumun tepesinden onu seyretmeye kalkarsanız, içinize bir ürküntü gelir. Bir bakarsınız, koca bir kayayı önüne katmış sürüklüyor! Kayalar dereye hep baş eğer. O koca kaya, derenin pençelerini yiye yiye yuvarlanır, düşer kalkar, dikilip gene yuvarlanır, dayaktan inleye inleye, köpüklerin arasında çırpınarak sürüklenip durur ve sonunda bakkın bir halde, suların derin olduğu bir yerde dibe çöker, sulara gömülüp gözden yiter...

Kucakta taşınabilecek büyüklükteki taşlarla oynamayı da sever dere. Kavun karpuzu avucunun içinde hoplatıp tartar gibi... Evet, bu taşları hoplata sıçrata bir kenara atar. Kimbilir, değişik sesler çıkartması, oynadığı değişik oyunlardandır. Kayayla boğuşurken başka, taşlarla cilveleşirken başka türlü homurdanır. Kimi zaman da, uzun bir süreden beri altını oyduğu dev bir toprak yığınını göçertir. Böyle göçme olayları sırasında yer sarsılır. Derenin işi bitik sanırsınız. Ama o, yatağını tıkayan önüne set çeken toprak yığınını, deprem uğultusunu andıran sesiyle gece gündüz kemirir, yer bitirir.

Nisan ayı, derenin en azgın zamanıdır. Yatağının derin olmadığı yerlerde yayıldıkça yayılır, koca ırmaklar gibi genişler. Dağlardaki kalın kar tabakalarının erimesinin gücüdür bu. Sanki karlar değil de dağlar erimiştir. Tüm dağlar su olup dereyi deniz yapmıştır... Ve Göriz köylülerinin yaptığı ağaç köprüye gelince... Köprücük baharda derenin köpükleri içinde eriyip gider. Buyur, geç geçebilirsen karşıya! Köylüler bu koca ırmağın kıyısında bekleşip, durumu birbirlerinin kulağına avazı çıktığı denli bağırırlar:

— Yarabbiiii! Allahın hikmeti! Dengiz bu yavu, dengiz!

Bu sesler, suların gümbürtüsü içinde eriyip gider ve arada bir duyulan çığlıklar olarak kalır.

Yaz gelince, dere en güzel mevsimine girer. Yazın süslenir. Uçurumların dibinden gene haldır haldır akar ama, küçük gölcüklere serildiği yerlerde doğanın binbir çeşit rengini emerek güzelce dinlenir. Çayır çimenin, çiçeklerin, dağların, ağaç gölgeliklerinin renklerini lıkır lıkır içmiştir, renklerin tadını belli eden bir şerbet olmuştur. Sanki bir macuncu tablası usulca dereye atılmış, macunlar oradan erimeye başlamış ve macunlar suyun içinde uzayıp her bir rengini damar damar suya karıştırmıştır. Deremiz yazın işte böyledir. Zehir yeşiliyle dağ morunu, güneş sarısıyla gelincik alını, doruk dumanıyla dere berraklığını, diken eflâtunuyla göğün maviliğini, toprağın kil, kireç, kükürt, kömür ve cümle madenlere çalan değişik tonlarıyla bulutların martı beyazını ve tavuskuşunun kuyruğunu ve cennet ve melâike ve peri ve şeytan renkleriyle beri yanda sadece bir iğde ağacının buzlu yeşilini deremiz yüzeyinde akıtıverir. Her gündoğuşunda, kara kaş altında elâ göz olur. Her gün batışında bir daha olur. Doğa bir çiçek, dere bir yaz olur.

Bütün bunlar bilinen güzelliklerdendir. Derenin bilinmeyen güzelliğini, kimsenin bilemeyeceği, perilerin bile akıl edemeyeceği güzelliğini ise ay ışığı bulmuştur. Bu güzellik, ay ışığının vurduğu küçük gölcüklerde değildir. Suların ağır işlemeli görünüşünde değildir. Bırakın oraları! Derenin ağır aktığı yerleri geçin bir kalem! Eğleşen suları bırakın! Gelin, uçurumun başında durun! Geceleyin uçurumun dibine, ama ilerlere doğru, oraya çaprazlamasına bakın! Derenin haldır haldır aktığı, kayalarla boğuşup kızgınlıktan köpürdüğü yerlerde ay ışığına! Ay ışığının büyüsüne bakın! Ay ışığı yaldızının nasıl fokurdadığına, köpükle ışığın delice seviştiğine, içi içini yiyen ve içi ışığı yiyen suların nice patlayıp saçıldığına, hızın, yelin, serinliğin, özgürlüğün, özgürce fışkırmanın, ışık hızıyla sıçramanın sevincine bakın! Yaşamın çılgın tarafının hiç mi hiç sınırlanamayacağına bakın: Uçurumun dibinde ay ışığına, ay ışığına!

İşte kimsenin bilemeyeceği, Beethoven'in de Bingöl'e gelip deremizde göremediği «Ay Işığı» ordadır.

YABANIL SÖĞÜTLER

Aklıma estiği zamanlar, dereye gidip suluboya resim yapardım.

Bir gün gene gittim. Sabah renklerinde ve sabah serinliğinde tezgâhı kurdum. Derenin sığ bir yeriydi burası. Yabanıl söğüt ağaçlarıyla doluydu. Ağaçların birkaçı, derenin ortalarına doğru üç beş adım yürüyerek diz boyu suya girmişlerdi. Buranın resmini yapmak istiyordum, ama ne ettimse olmadı, beceremedim. Direndim, gene olmadı. Sanki resimlerini yapmamı istemiyordu yabanıl söğütler.

Akşamüstü oraya gene gittim. Bu kez iyice şımarıktı yabanıl söğütler: Resim falan bir yana, ağaçlardan biri beni suya itmeye kalktı, öteki ensemi kamçıladı. Berikinin ardından bir kaya engereği çıkınca, oradan sıvıştım.

Yılmadım, birkaç gün üst üste gittim aynı yere. Hep kös kös döndüm. Anlaşıldı, yabanıl söğütlerin resmini yapamayacaktım. Henüz hazır değildim. Tanımıyordum onları. Resimlerini yapacak denli tanımıyordum.

Bu kez de tanımak için gittim dere kıyısına. Oralarda dolaştım durdum. Gördüklerim üstüne düşündüm. İşte söyleyebileceklerim:

Ağlayan söğütler ne denli «ağlayan»sa, yabanıl söğütler de o ölçüde «yabanıl»dır. Yabanıl oldukları için insanlardan kaçarlar. Hiçbir işe yaramaz bu ağaçlar. Göriz'li bir köylü şöyle dedi:

— Yaksan yakılmaz, satsan satılmaz, kerestesi çıkmaz, gölgesi bile yoktur ki, gölgesinde oturak!..

Boğum boğum kasların birbirine dolandığı bir ağaç gövdesinden kereste çıkmayacağı bellidir, ama yanmayan ağaç olur mu? Alev almayan bir varlık, tahta değildir! Denedim: Kırıp getirdiğim dalları ocağın alevleri arasına attım. Ocak tütmeye başladı, alevler küçüldü, ortalığı bir duman kapladı. Yabanıl söğüt dalları, sanki yılan yakıyormuşum gibi fos fos öttükçe, tutuşmamakta direndikçe, odayı boğan dumanlar iyice yoğunlaştı. Dışarı kaçtık.

Bir yabanıl söğütün gövdesinin resmini artık yapabilirdim. İki metre boy, bir metre en! Yâni bir goril gövdesi! Dallara gelince... Dallar zordu. Gövdenin bittiği yerden, gövdenin tepesinden, birdenbire yüzlerce dal fışkırıyordu. Başparmak kalınlığında yüzlerce sopa! Ve bu yüzlerce sopanın her biri başka doğrultudaydı. Hipilerin bakımsız, kirli saçları gibi. Yabanıl söğütler, ağaçların hipisiydi zaten! Derenin güzelliğinden yana asalak geçinip gidiyorlardı. Göriz'li Melo dedi ki:

— Derdin nedir yavu, bir agaç resmi tutturmuş gidiysin? Hemi de ne? Derenin içindeki o arsız, obur, cadi kibi sögüt!

O günden sonra suluboya resim yapmadım.

Aklıma estikçe karikatür çiziştiririm.

DAĞLAR

Kış boyunca, yüreğimin gözenekleri sanki dolmuş, tıkanmıştı. Bu gözenekler açılsın istiyordum.

Bahar gelince, ilk fırsatta dağlara çıkardım. Kırlarda gezer dolaşırdım. Ali'yle konuşurdum. Ali bir dağ. Ona ben vermiştim bu adı.

Ali'nin ağzından söz dirhemle çıkardı. Ali konuştu mu, dağ gibi konuşurdu. Bakın, dağların çene kemikleri vardır ama çeneleri yoktur. Konuşmaktan hoşlanmazlar. Ağırbaşlıdır dağlar. Ali, kırk yılın başında yanıt verirdi sorularıma. Tam yanıt verirdi. Konuşmaya benzemezdi onunkisi. Çağrıya benzerdi. Yüreklerde gizlenmiş bir çağrıya. Rüzgârla güneşin savrulduğu yerden, doruklara değin yücelen büyük bir özgürlük bayrağı gibiydi Ali.

Yüzündeki bıçak izi, soylu bir görünüş verirdi ona. Savaşçı soyluluğu. Hani eskiden bazı Avrupa'lı şövalyeler, yüzlerini uşaklarına yardırırlarmış. Savaşta yaralandı desinler diye. Onlarınki «desinler ayağı». Ali'nin yüzündeki ize gelince, desinler demesinler, umurunda mı? Ali yüz tane savaş öyküsü anlatırdı isterse. Kendi gördüğü ve kendi katıldığı. Okların, mızrakların, kılıçların, namluların öyküsünü...

Ali bana yaratılışın öykusünü de anlattı. Dağların yaratılışının. Kıpkızıl birşey. Kıpkızılmış. Dağlar böyle yaratılmış.

Ali'nin eteklerinden İskender orduları, Pers'ler, Urartu'lar, Bizanslılar, Selçuklular, Moğol ve Osmanlı orduları falan da geçmiş ya, on üçüncü yüzyılda birgün, İsfahan'dan gelen bir kervan geçiyormuş. Bezirgânbaşı, kimbilir ne bahaneyle kölelerden birini düşürmüş yere, kölenin böğrüne mızrağı saplamış. Kıpkızıl kan akmış. Ali bu olayı hiç unutmaz. Mızrakla öldürülen köleye hâlâ yanar. Ama sonra bakın n'olmuş? Kervandaki öteki köleler başkaldırmış. Binmişler kervan koruyucusu askerlerin tepesine; Önce taş ve sopayla, sonra askerlerden kaptıkları silahlarla savaşmışlar. Zorlu cenk olmuş. Kıpkızıl kan akmış. Bezirgân falan da kalmamış. Koruyucu moruyucu asker de kalmamış. Hepsi gebermiş. Sonra köleler kervandaki malları yağma etmişler. O akşam bir deveyle iki atı kesip ateşte kızartarak afiyetle yemişler. Ali bu olayı yeri geldikçe anlatır. Kıpkızıl kan akmış...

Ali'ye ben bir soru sordum:

— Peki faşizm? Faşizme ne dersin Ali?

Hiç tınmadı. Neden? Milyonlarca yıl boyunca neler de neler görmüş geçirmiş bir dağa bu sorulur mu? Ali'nin gelmişini geçmişini düşünün, faşizmin, yok emperyalizmin esamisi mi okunur? Ali bunları pek önemsemiyor. Çünkü o bir dağ. Ali illegal. Bakmayın mor olduğuna. Gündoğuşunda ve günbatışında yapacağını biliyor. Bilmediği tek şey var: Ellerini yukarı kaldırıp teslim olmak. Kolları yukarda bir dağ gördünüz mü? Dağ demek, çöktüğü yerde sonsuza değin oturup kalmak demek.

Ali bana şunları dedi:

— İnsanlar, denizleri tanrı yaptılar ama bizi yapmadılar. Neden? Denizlere yaslanılamaz, ama dağlara yaslanılır! Biz insanlara yakınız, insanların arkadaşıyız. Denizler gibi bilinmedik bir evren değiliz. Tanrıya benzemeyiz. Deniz gibi dönek miyiz biz? Değişmeyiz, dönmeyiz, cilveleşmesini bilmeyiz!

En son da şunu dedi:

— Buyrun yaslanın!

BİTİRİŞ

Susadım. Karşı bayırın ötesindeki altı gözlü pınara yöneldim. Ali arkamda kalmıştı. Kırda yürüyordum. Daş taş sarı çiçek mor sünbül! Çiçeklerden savrulan sarı tozlar, kirpiklerime yapışıyordu. Altı gözlü pı-

nardan avuç avuç su içtim. Baharın ipek gibi tadına kendimi salvermek istiyordum. Koca bir armut ağacının gölgesinde çayırlara uzandım. Bahar yelini kokluyordum. Şu sesler hangi kuşun sesleri? Kimisi serçe, kimisi çalıkuşu. Bülbüle de benzettim.

Gözlerimi kısmış, gökyüzünün mavi tenine bakıyordum. Mavi derinliğe. Sonsuzluk işte böyle mavi bir algıdır. Gökyüzünde bu algıyı sarsacak en küçük bir pürüz yoktu. Gökyüzünde bir bulutçuk bile yoktu. Baştanbaşa mavi. Derin, sonsuz, mavi...

Tam bu sırada bir jet uçağı geçti gökten. Çok yükseklerdeydi. Sesi duyulmuyordu. Gökyüzünde bit kadar bir parıltı ağır ağır kayıyor, ardında uzun, beyaz bir iz bırakıyordu. Dumandan beyaz bir çizgi...

Diyarbakır, Bitlis üzerlerine ilerledi uçak. Sonra gözden yitti. Gerisinde bıraktığı uzun beyaz bulut ise, yumak yumak seyreldi, lif lif dağıldı, yarım saat içinde eridi, bitti. Gene masmavi kesildi gök.

Ayağa kalktım. Sonsuzluğun içinde bir yalnızlık duygusu kapladı içimi. Hafiften başım dönüyordu. Yalnızdım. Bir yanda ben, bir yanda evren. Sanki evreni tartmakla yükümlüydüm. Ben evreni nasıl tartarım? Gökyüzüne baktım, kırlara, dağlara... Doğanın içinde nokta bile değildim. Kırların görkemi, dağlar, gökyüzü ve rüzgârın uğultusu... Yürüyemiyordum. O denli ufalmıştım ki, yürüyebileceğimi düşünemiyordum. Ayakta kalakalmıştım.

Sonra garip birşey oldu: Sıkıştım. Bir an önce pantolonu donu indirip dışarı çıkmam gerekiyordu. Yalnızlık ve küçüklük duygusu, insanı böyle hayvansal güdülere iter zaten.

Ne garip? Sadece bu istek vardı içimde. Dışarı çıkmaktan başka hiçbirşey yapamaz haldeydim. Kemerimi çözdüm, pantolonumu ve donumu sıyırdım, çömelip sıkındım.

Çıtırdayarak boşalan, gayet kıvamında, derli toplu, üstü dumanlı bir pislik bıraktım oraya.

Gökyüzüne kaldırdım başımı. Dönüp bir de pisliğe baktım. Şimdi bu pislik neydi kırın ortasında? Şu koskocaman doğanın, dağların, bayırların, tüm evrenin içinde ne kadarcıktı?

Derenin homurtusu geliyordu derinden derine. Dereyi düşündüm. Yabanıl söğütleri düşündüm. Ali'ye dönüp baktım. Bir de, özenerek yapılmış gibi duran, yerdeki pisliğe.

Dağların yaratılışı, milyonlarca yıllar, yıllar, insanlığın tarihi ve yıllar... Bütün bunlar, derenin derinden gelen sesiyle karıştı, kafamda zonkladı.

Ali konuştu o sırada:

— Bu pislik, senin yaptığın, yerdeki o pislik, ne kadardır bilir misin? Tarih içinde ne kadardır bilir misin?

Merakla dinliyordum Ali'yi.

Söyledi:

— İnsanlığın tarihi içinde sınıflı toplumlar kadardır!

Baharın o ince, ipek gibi tadına kendimi bırakarak, kırlarda yürümeyi sürdürdüm.

Aranacak Olan

Aytekin Karaçoban

Dilek ağacına bağlı çaputlar
buruk umutları taşırlar renklerinde
Bekleyişin yıldızları ışıldar
yelin ıslığına verilen duaların gecesinde
Uslanır mı huysuz
doğurur mu kısır
kavuşur mu hasretliler
onlar da bilemezler

Usta ellerle yoğrulup
usta ellerle biçimlenir dünya
Zamanla birlikte koşulurken
zamanın ayaklarıyla dışarıda
bir devekuşu ürkekliği yaşanır
dallarda sallanan umudun
puslu camı ardında
Amansızca ödettirilir varolmanın bedeli
acıya gurbete bir de ölüme

Hey canım
Saksıya dökülen suyun çiçeklenişinde
Parmaklardaki hünerin
makina makina
ekmek ekmek gülüşünde
Kent kent yükselip
başını göğe vuruşunda mı
aranacak olanı
aramalı

Gurbetsizlik uğruna
sevinç uğruna
kısırsızlık uğruna dallarından düşüşler
kenar taşları mı olmalı
yan çizmelerde bağışlamasız yola

Ve yaşam
bir gözün kahkahalar atması
ince titremelerle başka bir göz içinde
Bir kavalın duraksız ezgiler mırıldanması
usta bir solukla
Şehvetli bir elin
şehvetli bir teni okşaması
parmaklarındaki bilinen sırrıyla
«He» mi kuma gömülü baş
çıkmak mı gerek dışarıya

Neyzen Aka Gündüz Kutbay Üzerine

Hülya Öncel

Aka Gündüz Kutbay, bugün Türkiye'de karşı karşıya bulunduğumuz kültür sorununun, Türk kültürünün kökenlerinin saptanması gibi tek başına ele alınacak bir sorun olmadığının bilincine varabilmiş bir aydındı.

Aka, sorunun kültürümüzü temellendirebilme sorunu olduğuna inanıyor, bu temellendirmenin ise sadece geçmişte var olan kültürümüzün aydınlığa çıkarılması yolunda atılacak edilgen adımlarla yapılamayacağını, ancak geçmişte var olan kültürlerden yararlanarak, ortaya yeni bir yapı çıkartmak anlamında etken bir uğraşı ile gerçekleştirilebileceğini savunuyordu.

Kültürümüzün doğru değerlendirilmesinde atılacak adımlar bilinçli ve isabetli olmalıydı. Geleneksel kültürden yararlanırken edilgen, yineleyici yaklaşımların yeterli olmadığını söylüyordu Aka Gündüz. Toplumların diyalektik gelişimine uygun geleneksel kültürden yararlanılacağını, etkin bir çalışmayla yeni ürünlerin ortaya konulabileceğini işaret ediyordu. Düşünsel düzeyde bu gerçekliğe varabilmiş bir sanatçı olan Neyzen Aka Gündüz Kutbay'ın kültürümüzün bir ögesi olan müzik alanında yapmak istedikleri bu doğrultudaydı. Bu nedenle O'nun müzik uğraşısının anlaşılması, kavranması büyük yarar sağlıyacaktır. İleriye yeni adımların atılmasına olanak hazırlayacaktır.

O'nun kültür yaşamımızdaki işlevinin ne olduğunun anlatılabilmesi ve bu işlevin anlaşılabilmesi, için de yaşadığımız çağ ve toplum açısından çok büyük önem taşımaktadır. Ancak inanıyorum ki bir anlatımın başarıya ulaşabilmesi, anlatım içinde kullanılacak kavramların açıklıkla ortaya konulabilmelerine bağlı. Çünkü «Somut gerçeklik» olarak adlandırılan dış dünyanın, etkin bir biçimde kavranarak, «Yeniden Üretilmesini» olanaklı kılan kavramlar, kesin ve değişmez bir nitelik taşımıyorlar. Somut tarihsel koşullara bağlı olarak değişikliğe uğrayıp, yeniden tanımlanıyorlar. Anlatımla bir noktaya varmak amaçlanıyorsa, kavramlar bugünkü tarihsel koşullarda yapılmış tanımları ile kullanılmalıdır.

Emperyalizm kavramının bugünkü tarihsel koşullarda yapılmış tanımını aktarmak, Aka'yı anlatabilmeye sağlıklı bir başlangıç olacak kanısındayım.

Emperyalizm denilince anlaşılması gerekli şey olarak bugün, yanlızca Lenin'in tanımı gösterilmekte(1).

Lenin'in tanımı batı düşüncesinde onay görmüş ve 1956 yayımlanan, Ekonomik Bilimler Sözlüğüne, sözcüğün tek tanımı olarak alınmış.

Tanımı bu kaynaktan aktaralım :

«Kapitalist Sosyo - Ekonomik kuruluşun en yüksek gelişim aşaması... Emperyalizm, en ileri kapitalist ülkelerde yaklaşık XIX. yüzyılın sonlarıyla, XX. yüzyılın başlarında ortaya çıkmıştır.

Serbest rekabet kapitalizmden aşağıdaki özelliklerle ayrılır :

1. Tekeller.
2. Banka sermayesi Endüstri sermayesi ile karışmış ve bu sermayeye dayanan bir finans oligarşisi kurulmuştur.
3. Sermaye ihracı, mal ihracından farklı olarak özel bir önem kazanmıştır.
4. Devletle bütünleşen uluslararası tekelci kapitalist birlikler dünyayı kendi aralarında paylaşmışlardır.
5. Dünya topraklarının en büyük kapitalist güçler tarafından bölüşülmesi tamamlanmıştır.

Kısaca, emperyalizmin belirleyici niteliği, tekellerin sınırsız ekonomik ve politik egemenliğidir. (Markscı - Leninci Felsefe Sözlüğü.)

Tanımdan da anlaşılacağı üzere en yüksek gelişim aşamasına gelen kapitalist ülkeler, daha da gelişebilmek için diğer ülkeler üzerinde eko-

Zincir

i-
-liğe
iş-
-leyen
yel gibi
zaman
aşar
il-
-mi-
-ği
aşar-
-sak biz
sı-
-nı-
-fı
dev-
-leti ve
zin-
-ci-
-ri

Tarık Günersel

nomik ve politik egemenlik kurma çabalarına girişiyorlar.

Peki bu korkunç emellerine hangi yollarla ulaşıyorlar? Egemenlikleri altına almayı planladıkları ülkeyi KÜLTÜRSÜZLEŞTİRMEK bu yollardan bir tanesidir.

Bu noktada kültür kavramını hangi anlamıyla kullandığımı belirtmekte yarar görüyorum.

En geniş anlamıyla alıyorum kültürü. Yani bir toplumun yarattığı teknolojiden, yönetim sistemine, hukuk anlayışına, ideolojilerine, geleneğine, göreneğine, oturup kalkma biçimine, yemek yemesine, sanatına kadar herşeyi katıyorum bu kavramın içine. İşte emperyalizm bu anlamıyla aldığım kültüre saldırarak amacına ulaşıyor.

Topla tüfekle yapılan bir saldırı mı bu? Hayır. Yanlızca psikolojik bir saldırı.

Emperyalist devletler tuzaklarına düşürmek istedikleri ülkeleri psikolojik bir aşağılık duygusu içine iterek, tanımladığım anlamda kültürsüz olduklarına inandırıyorlar.

Böylece bu ülkeleri değerlerinin hiçbirini kullanmayı akıl edemeyecek bir duruma sokup, kolaylıkla ekonomik ve politik egemenlikleri altına alıveriyorlar.

Neyzen Aka Gündüz Kutbay emperyalizmi tanıdı. Ülkeleri nasıl sömürdüğünü gördü.

Emperyalizm sömürü ağını genişletmek, sağlamlaştırmak için ulusların kültürlerine de el attı. Kozmopolit bir kültürün oluşmasına çanak tutarken, ekonomik politik egemenliğini sağlamlaştırmak istiyordu, bu amaçtaydı. Geri bıraktırılmış ülkelerde yukardan aşağı inşa edilen kapitalizm ister istemez ulusal kültür içerisinde egemen sınıfın kültürünü egemen kılarken, ezilen, sömürülen sınıf ve katmanların da demokrat ve sosyalist kültürünü alternatif olarak karşısına alıyordu. Bunun farkına varan Neyzen Aka Gündüz Kutbay Kültüre sınıfsal bir yaklaşımda bulunulması gerektiğini vurguluyor, ulusal kültürdeki demokrat ve sosyalist ögelerin öne çıkarılıp geliştirilmelerini anlatmak istiyordu.

Kültür platformunda zorunlu olarak alınması gereken tavır buydu. Aka Gündüz Kutbay'ın yaptığı, yapılmasını istediği de buydu. O emperyalizmin saldırılarına karşı savaş veren, toplumunu da bu haklı savaşa çağıran sayılı sanatçılardan biridr.

Aka'nın kültür yaşamımızda,
1) Emperyalizmin kültürümüzün önemli bir dalı olan müziğimize yönelttiği sahte iddiaları çürütmeye,
2) Somut bir kültür verisini, soyut kavramlarla temellenmiş bir sistem içinde «yeniden üretmeye» yönelik iki önemli işlevi olmuştur.

Aka Gündüz Emperyalizmin müziğimize yönelttiği «Türk müziği ritimsizdir. Monotondur. Tek sesli olduğu için sanat değeri yoktur» gibi iddiaların bir çok kişinin yaptığı gibi, sorgusuz sualsiz kabullenip, müziğimize sırt çevirmemiş, araştırmış ve araştırmalarının tuttuğu ışıkta kendi gözü ve kulağı ile müziğinin ne menem bir şey olduğunu anlama ve ona bir değer biçme yolunu seçmiş, bu iddiaları gerek radyo televizyonda, Avrupa Amerika ve yurt içinde verdiği konserlerde, gerekse plaklarda yaptığı özgün «ney» icrası ile çürütmeye yönelmiş, içlerinde 1977 yılında Washington Üniversitesince İngilizce yayımlanan «Makam» adlı kitabın yazarı olarak karşımıza çıkan müzikolog Karl L. Signel'in de bulunduğu bir çok Neyzen yetiştirmiştir.

Aka Gündüz'ün somut bir kültür verisini soyut kavramlarla temellendirdiği bir sistem içinde yeniden üretme girişimi olarak nitelediğim işlevi de şöyle açıklanabilir.

İkinci Aka Gündüz, ne «Gerçek müzik batı müziğidir» ne de «Gerçek müzik Türk müziğidir» diyenlerin yanılgısına düşmüştür.

Bu anlayışı doğrultusunda, «ney»i ile Bach suitlerini üflerken tutucu çevrelerce eleştirilmiş, Mevlevi ayinlerinde semazenleri raks ettirirken, salt batıcılarca, devrini doldurmuş müzelik bir müziğin, müzelik icracısı olarak algılanmıştır.

Gerçekte Aka Gündüz, insanlığın tarihsel kültür birikiminin mirasçıları olduğumuz görüşünden hareketle, bugünden düne gidip, insanlığın ve doğal olarak bunun içinde Türklerin müzik mirasını sahiplenmeye, bu somut gerçekliklere ayağını basarak, bunları bir bütün olarak anlayıp değerlendirerek, bugünün tarihsel koşullarının müziğini, çağdaş Türk Müziğini yeniden üretmek arayışı içine girmiş bir müzisyendir.

Bu yeniden müzik üretimi yolunda durmadan, dinlenmeden çalışıyor, ve birikimlerinin meyvelerini veriyordu. Zamansız ölümü Türk kültür yaşamı için çok büyük bir kayıptır.

Dileğimiz, onun verdiği savaşın, onun sistemi içinde ama sadece müzik alanında değil, kültürümüzün tüm dallarında sürdürülebilmesi...

(1) Felsefe ve Ulusal Kültür (Hilmi Yavaz)

(2) Mağaradakiler (Cemil Meriç)

Temsilciliklerimize

Türkiye Yazıları'nın üç yıllık yayın yaşamında yurt yüzeyindeki yaygınlığını özveriyle gerçekleştiren temsilci arkadaşlarımızın dergideki etkinliğini geliştirmek amacıyla yeni çalışmalara girişmiş bulunmaktayız. Temsilci arkadaşların bulundukları çevrenin sesini dergiye aktarabilmeleri için yeni düzenlemeler yapılması gereği ortaya çıkmıştır. Bu konuda aldığımız kararlar, temsilcilere mektupla ayrıca bildirilecektir.

Türkiye Yazıları Şiir Dizisi

Ali İhsan Mıhçı

Türkiye Yazıları, nicedir kitap da yayınlıyor. Kadın sorununu irdeleyen bilimsel bir araştırma / inceleme, Fikret Otyam'dan bir kitap, en son Şeyh Bedreddin'in ünlü Vâridat'ı. Örnekleri çok olan alışılmış bir girişimdir bu. (İşte Sanat Emeği dergisi de sürdürüyor.) O nedenle, Türkiye Yazıları'nın söz konusu yayınları, bütün öteki yapıtlar gibi tek tek ele alınıp değerlendirilebilir ancak; özel bir konumda değil.

Sonra beklenmedik bir şey oldu: Dergi, «şiir dizisi» adı altında «kötü şiir taarruzu»nu başlatıverdi. Hem de demokratik kültürel eylemi, kaba baskı yöntemleriyle gerektiği gibi boğamayacaklarını anlayan akılların icat ettiği «ince yöntemler»in geliştirildiği; bir eşek başının bin kırmızı altına satıldığı kıyamet günlerindeymişiz gibi, bir damla boyanın, bir top kâğıdın başımıza efendi kesildiği bir zamanda oldu bu iş. Eylül 1979'dan ocak 1980'e, —demekki beş ay içinde— beş şiir kitabı!... Hem de iri kıyım yayınevlerinin çekmecelerinde çok ünlülerimizin yaratıları bile sürtülmüş burunlarıyla bekleşirken, ötekiler taharet kâğıdı kadar bile değerli bulunmazken, Türkiye Yazıları, az ünlü ya da ünsüz şairlerin üreti/yaratılarını gez - göz - arpacıktan yaradana sığınıp sallıyor. Evet, tam anlamıyla «kötü şiir taarruzu»dur bu.

Türkiye Yazıları'nın şiir dizisi, şimdilerde siyasal kulislerde pek moda olan deyimle «serbest piyasa ekonomisi»nden ucun kıyın bir şeyler mi bekliyor? Sanmıyoruz. Türkiye'de, yeri gelince «bu milletin her ferdi anadoğma şairdir!» diye yırtınarak popülizmin hara atını meydana salanlar, duruma göre ağız değiştirmekte ne kadar mahir olduklarını korkunç bir şartlandırmayı kotararak kanıtlamışlar: «Bu memlekette şiir kitapları satmaz azizim!» Yayınlamazsan, az kazanca burun kıvırırsan, yayınladıkların da bir Allahın kuluna olsun sıcak bir duygu, bir sarsıntı, kor gibi bir umut, çelik gibi bir soluk, gergef gibi bir doku götürecek cinsten şeyler değilse, «satmaz» tabii. (O zaman «sat anasını» mı diyeceğiz? Hayır.) Aslında bu şartlandırmanın gerisinde, demokratik kültür gelişimine katkıyı akıllarının ucundan geçirmeyen «solumtırak» manevraların yattığı bilinmez mi? İşin içine piyasa girince —ki biz piyasa dışı ilişkileri budalaca savunuyor değiliz— akan sularla birlikte «iyi iş yapmayacak» demokratik sanat yaratıları da duruyor vesselam.

Türkiye Yazıları, şiir dizisini bu tesbitten yola çıkarak mı başlattı, bilemiyoruz. Ama şuna inanıyoruz ki, bu dizi söz konusu şartlandırmayı bir ölçüde de olsa kıracak. Demokrat kamuoyunun desteği, bu eylemde başlıca belirleyicilerden biri olacağa benzer. Ayrıca dizi ilerledikçe, iri kıyımların yaydıkları «şiir kitapları bizi batırıyor» yalanının mumu da yatsıya kalmayacak herhalde. Dizinin ilk kitabının üç ayda üçüncü baskıya ulaşması, bu «herhalde»yi de gereksizleştiriyor ya, neyse.

Bugüne değin çıkan kitaplar üzerine kısa notlar düşmek istiyoruz şimdi de.

Şiir dizisinin birkaç özelliği hemen göze çarpmakta: 1. Dizide yer alan şairler, şimdilik Dergi ile yakın ilişkisi, hatta organik bağı olan adlar: Ahmet Telli, Metin Altıok, Veysel Öngören, Azer Yaran, Gültekin Emre. (Ancak Dergi çevresindeki arkadaşların ifadesine göre, bu bir ölçü ve koşul değil. «Yol ayrımı»na gelmemiş, kültür sorununa demokratik, cepheci bir tavırla yaklaşan başka «kötü şairler» de gelecekmiş arkadan. Bu iyi.) 2. Kitaplar, kapak renkleri dışında, büyük benzerlikler gösteriyor. Ehven kapak. Ehven kâğıt. (Kötü şiire de böylesi yaraşır hani!) «Ehven-i şer» fiyat. Oylumlar aşağı yukarı aynı: Üçü 64, ikisi 80 sayfa. 3. Demokratik kültür cephesi yaklaşımına uygun düşen bir başka özellik de, bu kitaplarda şiir dünyaları az çok farklı şairlerin ortaklaşa - birlikte eyleminin somutlanmış olması. Gerçekten de, örneğin bir Ahmet Telli ile bir Metin Altıok'u, şiir anlayışları, ürünlerindeki ana özelilkler bakımından bir arada değerlendirmek yanlış olur. Buna karşın, insan gerçekliğine, insan - toplum ilişkilerine, geçmişe - geleceğe bakışlarındaki antifaşist ortak payda, onları aynı dizide buluşturabilmiştir. (Bu da bir başka iyi.) Dizinin bundan sonraki kitapları için de bu ortak paydanın vazgeçilmez koşul ve ölçüt olacağını sanıyoruz. Ama «birliktelik»in sağlıklı yürümesi, gelişmesi, güçlenmesi için gerekli olan «eleştiri/birlik/eleştiri» ilkesinin de her an gündemde tutulması gerekir.

Yangın Yılları'ndan taşıdığı hüznü devrimci dirençle alaşımlayan Ahmet Telli, **Hüznün İsyan Olur** ile destansı anlatıma her zaman yakın bulduğumuz şiirini aynı doğrultuda geliştiriyor. Metin Altıok, emperyalizmin içsel bir olgu olarak toplum yaşamının her alanına saldırdığı çağımız Türkiyesinde «insan»ı arayan hesaplaşmalarla örüyor şiirini: **Kendinin Avcısı.** İnsanın bireysel dramını yakalayan, birbirini bütünleyen nitelikte şiirler. Veysel Öngören, Ahmet Telli'nin bir şiirindeki deyişle «Munzur'un öfkesi»ni, soyut düşünceyi somut olgularla dengeleyerek vurucu, usta işi bir destan (ya da manzum öykü denilebilir mi?) yaratısına bağlıyor: **Remo ve Salo.** Düzyazının yalnız anlatım biçimini değil, mantığını da kırdığı için «şiir olan« **Remo ve Salo,** düşünce - olgu - eylem birlikteliğinden güç alan bir ürün. **Mayıs,** Azer Yaran'ın devrimci coşku ve duyarlığından fışkıran, ama aklı yüreğin dağınık çalkantısına bırakmayan şiirlerin toplamı. Şiirin önce bir sözcük işi, —haydi biraz şairce olsun— «çağları ardından koşturan öncü geyik»i yakalamanın yaratıcı ça-

bası olduğunu bilen bir şair Azer Yaran. Ve nihayet Gütlekin Emre'nin **Kurşunî Bir Siperde**'si. Arka kapakta Ahmet Telli'nin «anaların ve çocukların hüznünden emekçinin politikleşmiş kavgasına doğru açılan imgeleri, ağaran bir günün habercisidir.» diye tanımladığı öz - imge ilişkisine, yoğun bir biçim çabası ile gürültüsüz ama duraksamasız akıp giden bir ırmağın sesini de eklediniz mi, Gültekin Emre şiirinin ana damarlarını yakalamış olursunuz. (İşte bir demet «kötü şiir» size. Bunlar üzerine edilecek söz, bu kadarcık değil elbet. Şimdilik yetinerek.)

Bizim oralarda, çetin işler için «ayı dediğin zor canavar» derler. Türkiye Yazıları'nın canavarı da kolay değil. Ama biz bol bol kötü şiir okumak istiyoruz. Dayan bre Türkiye Yazıları! Bak, bu işte «emeklilik» filan yoktur, unutma ha!

Vatan

Nikola Vaptsarov

Yükseliyor göğsünden Pirin
sisler içinde duruyor
granit gövden.
Kartallar yoksul köylerin
üzerinde kanat vuruyor
ve kırların sarsılıyor bora sesinden.

Uzaklaştı artık o yıllar,
beni arı düşlerin
ninnilediği o zamanlar.
Yaşam sapsaydamdı
ve cömertti
eli açık bir yaşamdı
ve mertti şarkılar.

Ama işte,
yağ
kurum
ve makinelerden,
zulüm ve acılardan
geçti yolum,
yürüdüm engel dinlemeden,
ekmek uğruna savaşılan
her yerden.

Ve birşeyler doğdu
içimde.
İnledim durdum,
kavruldum kurtuluşsuz bir ağrıda.
Çevirdim bakışlarımı geriye
lanetle tükrük savurdum
hem sana
hem yaşama.

Şimdi yakınsın bana,
daha yakın anamdan bile,
ama üstüme sıçrıyor baksana
boşyere akıtılan kan,
daralıyor canım
yabancı para desteğiyle
meydana dökülen
kahramanlarının kanlı savaşından.
Ağır geliyor, ey anavatan
bir karabasan, acımasız ve ağır
bu tüten kan,
ve ben sorarım,
tüm bunlar
sana ne gerek,
söyle, bağır?

Yaşadığın yalnızca karanlık.
Ve karanlıkta baskı ve kölelik.
Açlık.
Yüzyıllarca gerikalmışlık.
Ama atıyor yaşamın nabzı,
büyüyor
fabrika üstüne
fabrika,
yükseliyor pervanelerin hızı.

Ve halkım da
çalışıyor,
ölüyor,
sanki bronz devrinin
karanlığında.

Seni hala seviyorum
Gotse ve Dame'nin yurdu,
değil mi ki hoyrat yellerin
savruluşum, yanışım benim.
Ve sensin beni büyüten, güçlendiren,
açların ve barınaksızların
acı ve direnciyle,
yüreğime, sonsuza değin giren.

Çeviren: Azer YARAN

Bir Milyon Çocuk Kitabı

H. Altunyay

«1979 Dünya Çocuk Yılında Ankara Belediyesinin Çocuklara Armağanı» olan 11 çocuk kitabı Ekim 1979' da yayımlandı. Ne var ki, dünyanın tüm çocukları gibi, Ankaralı çocuklar da «şanssız»dılar. Egemen sınıflar, Ekim 79 seçimlerinde tercihlerini S. Demirel'den yana yapınca, Menderes'in avukatlığından gelen Milli Eğitim Bakanı Orhan Cemal Fersoy, kendilerini hükümete getirenler adına «çocuklara kıydı»: Ve bir milyon çocuk kitabı okullara sokulmadı!

Öyleyse, üzerlerinde daha bir özenle durarak, bu «muzır neşriyat»ı tanımamız gerekiyor.

1. **Arabalar Beş Kuruşa (öyküler) :**

Derlemeye adını veren öykü Sabahattin Ali'nin; katışıksız bir okul arkadaşlığını, çocukların içinden çıktıkları sınıf çelişkilerini irdeliyor. İkinci öykü Yaşar Kemal'in **Kalemler**'i; öykü şu cümleyle özetlenebilir: «Çöplükler, şehirlerin tıpıtıpına aynasıdır...» Üçüncü öykü Orhan Kemal'in **Elli Kuruş**'u; «küçük insan»ın dramı söz konusu edilmiş. Dördüncü öykü Füruzan'ın **Parasız Yatılı**'sı; parasız yatılı sınavlarını kazanma ve kazandırma tutkusu anlatılıyor. Son öykü Sait Faik'in **İpekli Mendil**'i; sevdalıya götürülecek ipekli mendil uğruna ölümü göze alış öyküleştirilmiş.

Öyküleri Selçuk Demirel çizgilemiş...

2. **Kovboyculuk Oyunu (öyküler):**

Yapıta adını veren öykü Sadık Fehimoğlu'nun; yayınların çocukları koşullandırması ve bilinçlenen çocukların bu yayınların kıçına tekme vurmaları anlatılıyor. İkinci öykü Yılmaz Güney'in: **Hayata Seyirci Kalmak Kötüdür Oğlum**; öykünün en iyi özeti öykünün başlığıdır. Son öykü Fakir Baykurt'un **Kalekale**'si; köylü gözünde mal'ın can'dan daha değerli olduğunu vurguluyor.

Öyküleri Haslet Soyöz çizgilemiş...

3. **Falaka (öyküler) :**

Derlemeye adını veren öykü Ömer Seyfettinin; öyküdeki Hoca Efendi eski'yi, kaymakam yeni'yi, çocuklar da gençlik'i simgeliyor; öykü son cümlesiyle özetlenebilir: «...yaşamdaki her gülünç şeyin altında, görünmeyen, acıklı bir olay yok mudur?» İkinci öykü Reşat Nuri Güntekin'in **Bir İstifa**'sı; «öğretmenlik için lâzım gelen metaneti ve kalp katılığını» edinmek üzere «jandarmada bir hizmete talip olan» öğretmenin öyküsü anlatılıyor. Üçüncü öykü Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun «tetkiki fecayi heyeti» notlarından olan **Teslim! Teslim!** başlıklı öyküsü. Dördüncü öykü Halide Edip Adıvar'ın **Kabak Çekirdekçi**'si; okula giden çocuğunun ihtiyaçlarını karşılamak için çekirdek satan babanın dramı. Son öykü Reşat Enis'in **Horoz Ömer**'i; giysisi çalınan ve başka giysisi de olmayan kahveci çırağının soğuktan ölümü anlatılıyor.

Öyküleri yine Haslet Soyöz çizgilemiş...

4. **Sevdalı Bulut (masallar) :**

Derlemeye adını veren masal Nâzım Hikmet'in; masal şu cümleyle özetlenebilir: «...iyiler iyilik buldu Nay Ülkesi'nde, kötüler çekti cezasını.» İkinci masal Sabahattin Ali'nin **Sırça Köşk**'ü; anadüşünce son paragraftaki öğüttür: «Sakın tepenize bir Sırça Köşk kurmayınız. Ama günün birinde nasılsa böyle bir Sırça Köşk kurulursa, onun yıkılmaz, devrilmez bir şey olduğunu sanmayın. En heybetlisini tuzla buz etmek için üç beş kelle fırlatmak yeter. «Üçüncü masal Aziz Nesin'in **Öküz Başkan** ; seçimlerde adaylıkların çevre'nin etkisiyle konulduğunu anlatıyor. İhmal Amca'nın **Palyaço**'su; palyaço numaralarını anlatıyor. Son olarak Orhan Kemal'e yer verilmiş : **Harika Çocuk;** makinelerin, tornacı çırağının «emri altında munis bir hayvan kadar uysal» olduğunu anlatıyor.

Derlemeyi Yılmaz Aysan çizgilemiş...

5. **Bir de Varmış, İki de Varmış (masallar) :**

İlk masal Adnan Özyaçıner'in **Kırmızı Çini Kâse**'si; «Türk Kırmızısı» denilen rengin nasıl elde edildiğini anlatıyor. İkincisi Oğuz Tansel'in **Konuşan Balıkla Yalnız Kız**'ı; şu cümleyle özetlenebilir : «Gerçek barışı çocuklar kuracak yeryüzünde.» Ahmet Uysal'ın bir «kel oğlan, keleş oğlan» masalı olan **«Köyün Ortak Malı.** Sonuncusu Pertev Nail Boratav'ın **Çan - Kuşu, Çor - Kuşu;** haksızlığa uğrayan, ama sonunda mutluluğa eren bir «en küçük kız» masalı.

Derlemeyi Seydali Gönel çizgilemiş...

6. **Bir Şeftali Bin Şeftali (masal) :**

Yapıt, İranlı ünlü yazar Samed Behrengi'nin tek masalından oluşmuş. Behrengi, şeftaliyi şöyle düşündürüyor : «Gövdemin zerrecikleri bir zamanlar topraktı, suydu, kimisi de gün ışığı... Anam onları kökleriyle yavaş yavaş topraktan emer, damarlarıyla dallarının uçlarına kadar iletirdi. Bu dallarının birinin ucunda, benim hayatımın ilk özü başverdi. Çiçek açtım. Çiçeğimden ben oluştum. Gövdemin zerrelerini anamın gövdesinden emip, onları güneşin ışığıyla yoğurdum. Tenim, etim böyle oluştu. Sonunda iri, olgun, sulu bir şeftali olup çıktım. Ama şimdi Polat'la Sahibali beni yiyecekler. Zerreciklerim bir süre sonra bu iki köylü çocuğunun etine, kemiğine, saçına karışacak. Elbet bir gün onlar da ölecek. Gövdemin zerrecikleri o zaman neye dönüşecek acaba?»

Şeftali çekirdeği de şöyle düşünür: «Tamamlanmış, mükemmel bir çekirdekle, tamamlanmamış bir ağaççığın arasındaki fark, herhalde ilkinin artık bir çıkmazda olduğu, değişmezse çürüyeceği gerçeği, ikincisinin ise bağrında dipdiri bir geleceği sak-

lıyor olmasıdır. Aslında evrende her şey her an değişmektedir. Bu değişmeler üstüste yığılıp, belli bir yoğunluğa vardığı zaman maddenin kendisi de başkalaşmaya, dönüşmeye uğrar. Artık yepyeni, eskisinden tamamen farklı bir varlıktır o.»

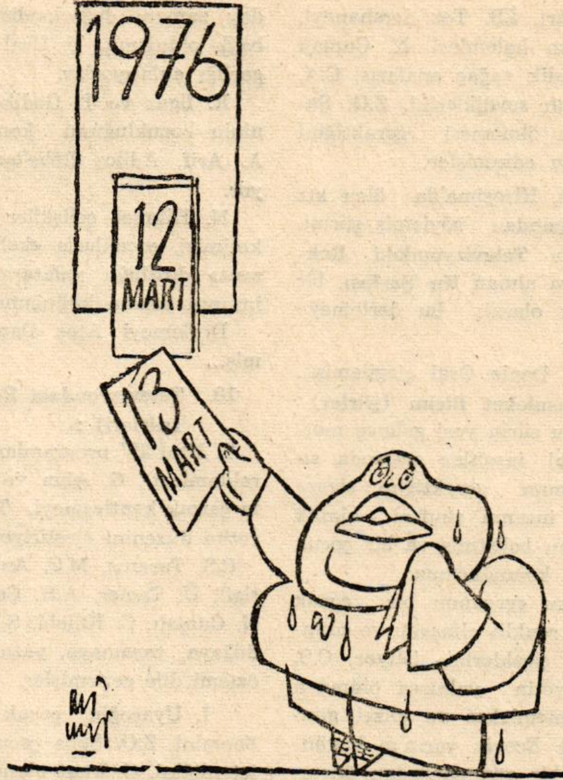
Doğa bilimleriyle diyalektiği daha iyi açıklamak olanaksızdır sanırız.

Öyküyü Belkıs Taşkeser çizgilemiş.

7. **Kıt Akıllı Karga (masallar):** Ezop'u Tarık Dursun K. Türkçe söylemiş: **Sıçan Milletinin Başbuğları, Yalancı Güzel** ve **Tabansız Sürü ile Yürüyen Tilki,** gösteriş düşkünlüğüne kapılanların; **Kıt Akıllı Karga,** dalkavukları kendi sırtından geçindiren alıkların; **Kıral İsteyen Kurbağalar,** ısmarlama seçilen yöneticilerin; **Kurdu Kurtlara Baş Seçmişler,** kendi koyduğu yasalara uymayan yöneticilerin; **Atın Verdiği Akıl,** zorunu kendi tabanının çektiği akılsız kafaların; **Nisbetçi Kargayla Kartal,** kendi gücünü abartanların; **Kuyruğun Çektiği,** başsız kalan kuyruğun; **Keçi Can Pazarında,** midyata pirince giderken evdeki bulgurdan olanların düştükleri komiklikleri anlatıyor.

Lafonten'in fabllerini de Orhan Veli Kanık Türkçe söylemiş. **Tilki ile Leylek** düzenbazların oyuna gelmelerini; **Arslan ile Fare,** çıkan uydurma kahramanları; **Kurtla Köpek,** özgürlüğün hazinelere değişilemeyeceğini anlatıyor.

Nasreddin Hoca'nın fıkralarını Kemal Özer - Ömür Candaş düzenlemişler. **Yemeğin Buğusu,** hayali işin ücretinin de hayali olacağını; **Mektup ile Sarık,** her sakallıyı dede sanmamak gerektiğini; **Ceviz ile Balkabağı,**

doğada her şeyin bir düzen içinde olduğunu; **Acemi Bülbül, Doğuran Kazan, Ne Yaparlar? Koşuşmanın Nedeni, Ördek Çorbası,** dara düşen Hoca'nın keskin zekâsını dile getiriyor.

Andersen'in **Papatya** adını taşıyan masalı, insanların dirilerden çok ölülere önem verdiklerini anlatıyor.

Bu derlemeyi de Nezih Danyal çizgilemiş...

8. **Yüz Paralık Bulut (şiirler):** O.V. Kanık ve O. Rıfat kuşları, bulutları, ağaçları, bayramları, dalga geçenleri, İstanbul'a hayranlığı, ekmeği yıldızla karıştıranları bir «garip»likle anlatmışlar. C.S. Tarancı çocukluğunu ve hayalindekileri arıyor. M.C. Anday bir serçeyi ve N. Hoca fıkrasını düşünüyor.

C. Külebi «kız gibi motorlu» «binip diyar diyar gezeceği» uçağı ve yağmuru özlüyor. F.H. Dağlarca kordelalı çocuğu kuşa, on'a kadar sayan çocuğu büyüğe benzetiyor; çocukların koyun olmak istemediklerini vurguluyor.

İ. Uyaroğlu çocukların sinemada uyumayı sevdiklerini, uçurtması gökte uçan çocuğun sevincinden yerde uçtuğunu ve çocukları yoksulluğa mahkûm edenlerin utanması gerektiğini anlatmış. Y. Ural balıkçıyı örümceğe, kız saçını at kuyruğuna benzetmiş; kuşların, köpeklerin, kedilerin ve çocukların neleri sevmediklerini anlatmış; kızılderili tarihini birkaç dizeyle şiirleştirmiş. R. Durbaş kediyi anlatmış, çocuklarla tavşan arasında ilişki kurmuş ve «Barış Koyun Çocukların Adını» demiş.

A. Püsküllüoğlu uykuyu, C. Yücel dumanı, C. Vardar suya sabuna

Kutlama

Dergimizin sürekli yazarlarından arkadaşımız Ruşen Hakkı Ankara Belediyesinin açtığı «Başkent Ödülü Kent Ve Çocuk» konulu öykü yarışmasına İzmit'ten katılmış ve birincilik ödülünü almıştır.

Ruşen Hakkı'yı kutlarız.

dokunmayanları, İ.B. Tez dershaneyi, M.T. Tekdoğan kalemleri, N. Cumali güneşi, T. Gedik «ağaç anaları», C.A. Kansu çocuğun sevdiklerini, Z.O. Saba çocukların ölmemesi gerektiğini şiirlerine konu edinmişler.

N. Hikmet, Hiroşima'da ölen kız çocuğunun ağzından söylemiş şiirini. B. Necatigil'in **Televizyondaki Reklamcı Amca**'ya alınan **Kır Şarkısı,** bir dörtlük eksik olarak bu derlemeye de alınmış.

Derlemeyi Deniz Oral çizgilemiş...

9. **Bu Memleket Bizim (şiirler) :**

İ. Uyaroğlu şiirin yeri gelince mermi olabildiğini, insanlar arasında sınır bulunmaması gerektiğini, sigara markasının insanın sınıfsal kimlik kartı olduğunu belirtmiş ve bir çocuk ile karıncayı konuşturmuş.

C.A. Kansu «yaşamın bir çocuk oyunu kadar renkli» olmasını ve «dünyanın bütün çiçeklerini» istiyor. C.S. Tarancı şikayetin yalnızca ölümden olacağı bir memleket ve güzel günler istiyor. B. Ecevit, yarın'ın bugünden önemli, bir gün sonradan önemsiz olacağını, A. İlhan «demir kuşaklı halkımızı» T. Saraç Türkiye'yi ve ananın çocuğa öğüdünü, F.H. Dağlarca çocuğun anaya sözünü, M.C. Anday zamanı değerlendirmenin bize bağlı olduğunu, Y. Ural ekmekle uygarlığı anlatıyorlar.

R. Ilgaz ve T. Gedik eğitim düzeninin bozukluğunu konu edinmişler; A. Arif, Adiloş Bebe'lere öğüt veriyor.

N. Hikmet çelişkiler dolu memleketimizi, çocuklarla «kelimesiz ve yazısız» dostluğu anlatarak; «yok edin insanın insana kulluğunu!» diyor.

Derlemeyi Ateş Danyal çizgilemiş...

10. **Televizyondaki Reklamcı Amca (şiirleri) :**

Y. Ural TV programlarını (özellikle reklamları), G. Akın ve B.R. Eyüboğlu çarpık kentleşmeyi, T. Gedik ilköğretim düzenini eleştiriyorlar.

C.S. Tarancı, M.C. Anday, B. Necatigil, Ü. Tamer, A.H. Çelebi, R. Ilgaz, N. Cumalı, C. Külebi, S.K. Aksal kıra, doğaya, yaşamaya, yaza ve özgürlüğe özlemi dile getirmişler.

İ. Uyaroğlu çocuk için oyunun önemini, Z.O. Saba çocuk gülüşlerinin içtenliğini, C. Irgat ekmeğin kölesi çocukları, H. Hüseyin güzel günlere gebe şeyleri, A.Z. Özger günü gelince bir'in bin olacağını, N. Ziyalan güvercinin günleri, H.A. Yücel tarlanın sürülmesinden ekmeğin oluşumuna kadarki süreci şiirlerine konu edinmişler; B Ecevit de her şeyin «uyum» içinde olmasını «umut» etmiş.

N. Hikmet ise, «kan ter içinde» çalışanları anlatmış ve bugünleri görür gibi bağırmış; «çocuklara kıymayın efendiler!».

Derlemeyi Tan Oral çizgilemiş...

11. **Bu Kitabın Masalı (masal) :**

Bülent Özükan, Ankara Belediyesinin yayımladığı bir milyon çocuk kitabının masalını anlatmış. Bir ağacın dalının nasıl kâğıt olduğunu, bu kâğıdın dergi olduğunu, derginin fabrikaya gidip yine kâğıda dönüşerek bu kez gazete olduğunu, okunmfuş gazetelerin belediyenin çağrısı üzerine çocuklar tarafından toplandığını, bu kitapları oluşturmak üzere son kez beyaz kâğıt olduğunu... anlatmış.

Bu arada belediyeye ve onun yaptığı işlere ilişkin de bilgi verilmiş.

Söz konusu kitap, çocuklara şöyle seslenerek bitiyor: «Siz ve biz ele ele verdik mi, iyiye, güzele ve mutluluğa doğru tüm dünyayı değiştirebiliriz. Ve göreceksiniz, değiştireceğiz.»

Evet, kitap yasaklayan bu kafalar değişeceksiniz! Değiştirileceksiniz!..

Betonarme

Tahsin Saltık

Penceren, perde esintisiz.
Yere kulağın dayalı.

Toprak tuzlu, basit.
Çatır çatır beyaz.

Kır otomatiği.
Sözcüklerin saati!

Madde, rakkam çiğne.
Harf.

Kapıda kızıl kavunla
Esnek bir kedi.

Tam zehrinde dil.
Hışırtıyle kâğıtta lezzet.

Gökten kes, as tavana
Sarı akide yıldızları.

Ve yala yala dışını.
Duman.

Penceren, perde esintisiz.
Üfür...

Makinenin bıçaklarda kıydığı, kuru
Yemyeşil tütün

Dizlerin yerde
Bloka değdi, kalk.

Çarkları yağla.
Pandülü tak.

Elementi doldurmuşlar
Boşalt.

Ortalık tamtakır.
Kekeme, hödük.

Getir hecelerimi.
Cümlelerimi.

Başlat : zefir, çatık, ablak.
Pişir, kaynat.

Taş sesli
Boncuklu saat.

Üçüncü Yıl Dizini (25-36. Sayılar)

DESEN/KARİKATÜR/FOTOĞRAF

S. 25/ Atilla Kanbir'in Fotoğrafları
S. /26 Uluslararası Yarışmada Ödül Alan Karikatürler
S. 27/ İmren Erşen'in Desenleri
S. 28/ Tunçay'ın Karikatürleri
S. 29/ Nasreddin Hoca Festivalinden Karikatürler
S. 30/ Ferruh Doğan'ın Karikatürleri
S. 31/ Ekim Devriminden Belgesel Fotoğraflar
S. 32/ Sanatçılar Birliği Derneğinden Karikatürler
S. 33/ Mustafa Doğruer'in Karikatürleri
S. 34/ Jak İhmalyan'ın Desenleri
S. 35/ Ü. Kartoğlu ve O. Şaşkal'ın Karikatürleri
S. 36/ Ali Ulvi'nin Karikatürleri

KENDİLERİ

S. 28/ Muzaffer Hacıhasanoğlu
S. 29/ Tarık Dursun K.
S. 31/ Muzaffer İzgü
S. 33/ Samim Kocagöz

GÖRÜŞME / SÖYLEŞİ

Türkiye Yazıları	S. 26/	Murtaza Vural Görüşlerini Anlatıyor
Muzaffer Buyrukçu	S. 27/	Özdemir İnce İle Şiir Anlayışı Üzerine Görüşme
Muzaffer Buyrukçu	S. 30/	Muzaffer Hacıhasanoğlu İle Görüşme
Türkiye Yazıları	S. 31/	Vahap Erdoğdu Ekim Devrimi ve Kültür Üzerine Görüşlerini Anlatıyor (I)
Türkiye Yazıları	S. 33/	Vahap Erdoğdu Ekim Devrimi ve Kültür Üzerine Görüşlerini Anlatıyor (II)
Muzaffer Buyrukçu	S. 34/	Ahmet Telli İle Görüşme
Türkiye Yazıları	S. 35/	Akın Birdal İle Kırsal Kesim Kültürü Üzerine Görüşme
Turgut Çeviker	S. 36/	Ali Ulvi İle Görüşme

ÖYKÜ

Apaydın, Talip	S. 30/	Sarı Kavun
Çeviker, Turgut	S. 34/	Yanarca
Güler, Mehmet	S. 27/	Şiir Yangını
Günsür, Mehmet	S. 28/	Kahvehane
Hacıhasanoğlu, Muzaffer	S. 26/	Bizim Orda
Hakkı, Ruşen	S. 27/	Benim Aklım Cinsi Bilinmedik Bir Kuştur
İzgü, Muzaffer	S. 31/	Fatih
K., Tarık Dursun	S. 32/	Pansiyon
Meriç, Nezihe	S. 25/	Işın
Mıhçı, Ali İhsan	S. 33/	Kulaklar
Say, Ahmet	S. 30/	Ah Biz Goşistler
Say, Ahmet	S. 36/	Sonatçık
Sezgin, Dinçer	S. 26/	Garip Bir Ayrılık Üzerine Yazılmıştır
Sezgin, Dinçer	S. 34/	İki Kısmet Yolcusu
Yılmaz, Duran	S. 29/	Ayışığında Üç Karaltı

OYUN

Altıok, Metin	S. 31/	İkili Av

DENEME / İNCELEME / ELEŞTİRİ / TARTIŞMA / DEĞİNİ

Akarsu, S. Günay	S. 27/	ODTÜ I. Kültür ve Sanat Şenliği Üzerine
Atayman, Veysel	S. 33/	Düşünce Körlüğüne Doğru
Aydın, Mehmet	S. 29/	Tahsin Saraç'ın Şiiri
Başat, İ. Mert	S. 25/	4. Beş Yıllık Kalkınma Planında Kültür Politikası
Başat, İ. Mert	S. 25/	Troçki, Lenin ve Proleter Kültür
Başat, İ. Mert	S. 26/	Troçki, Lenin ve Proleter Kültür
Başat, İ. Mert	S. 29/	Kültür Politikasında Perspektifler
Başat, İ. Mert	S. 30/	Sanat ve Araştırma
Başat, İ. Mert	S. 34/	Bir Tez Taslağı Üzerine
Boztepe, Emine	S. 28/	Çocuk ve «Çocuk Yılı»
Çeçen, Anıl	S. 26/	Adalet Üzerine
Çeçen, Anıl	S. 28/	Türkiye'de Kültür Örgütleri
Çeçen, Anıl	S. 30/	Türkiye'de Şenlikler
Çeçen, Anıl	S. 36/	Halkevlerinin Kültürel İşlevi
Çolak, Veysel	S. 29/	Dimitrov'un Yaşamı Devrimcilere Yazılmış Bir Bildiridir
Dançev, Penço	S. 33/	Halkının ve İnsanlığın Ozanı Vaptsarov
Değer, M. Emin	S. 35/	Hukukun İşlevi Üzerine
Gürbilek, N. - Somay, B.	S. 30/	Materyalist Sanat Anlayışı ve Tiyatro
İnce, Özdemir	S. 26/	«Kastania» ve Halk Ozanı Ritsos
K. Tarık Dursun	S. 31/	Şiir ve Şiir Çevirisi Üzerine Yukardan Bakışlar
Öner, Çetin	S. 34/	Çocukları Seven Adam
Öngören, Veysel	S. 34/	Kuşakları Ardından Koşturan Öncü Geyik - 4
Öngören, Veysel	S. 35/	Kuşakları Ardından Koşturan Öncü Geyik - 5
Öngören, Veysel	S. 36/	Kuşakları Ardından Koşturan Öncü Geyik - 6
Özcan, Zafer	S. 25/	Yarın Çok Geç
Özcan, Zafer	S. 31/	Aydınlar ve Toplumsal Mücadele
Parkan, Mutlu	S. 25/	Lukacs mı?

Parkan, Mutlu	S. 30/	Brecht Üzerine Konuşma
Say, Ahmet	S. 26/	Çağdaş Hümanizmin Sorunları
Şölçün, Sargut	S. 27/	Sanatçının Bilimci Tavrı
Şölçün, Sargut	S. 28/	Günümüz Türk Edebiyatına Yeni Bir Bakış
Şölçün, Sargut	S. 35/	Edebiyat Çevirisi ve Ötesi
Şölçün, Sargut	S. 36/	Bertolt Brecht'in Güncelliği Üzerine
Tatarlı, Doç. Dr. İbrahim	S. 29/	Ömer Faruk Toprak'ın Şiirinde İkinci Dünya Savaşı ve Özgürlük Teması
Tekin, Prof. Dr. Talat	S. 27/	Bir TDK Yayını Üzerine
Tekin, Prof. Dr. Talat	S. 31/	TDK'nun Bilimsel Düzeyi
Toker, İbrahim N.	S. 27/	Getto ya da Sürgün Yayınları
Topses, Gürsen	S. 36/	Remo'lar ve Salo'lar
Türkiye Yazıları	S. 28/	TDK'da Olağanüstü Kurultaya Gidilirken
Türkiye Yazıları	S. 29/	TDK Demokraaasisi
Türkiye Yazıları	S. 36/	Kültürün Bilinçle Baltalanması ve Biz
Uçar, Kalust	S. 27/	Bir Öyküsüyle Orhan Kemal
Winterscheidt, Dr. F.	S. 25/	Açış Konuşması
Yağcı, Öner	S. 31/	«Devrimci Eğitim, Devrimci Ahlâk»
Yurttaş, Hüseyin	S. 27/	Siyasal Şiirde Yanılgı ve «Horoz»
ŞİİR		
Abacı, Tahir	S. 35/	Buluşma
Akay, Abdullah	S. 28/	Kirmen
Akay, Abdullah	S. 31/	Doğudan Batıya Ulaşan Mektup
Akay, Oğuzhan	S. 25/	İzlenimler
Akay, Oğuzhan	S. 26/	Saptamalar
Akay, Oğuzhan	S. 27/	Görüntüler
Akay, Oğuzhan	S. 28/	Haydi Söyle
Akay, Oğuzhan	S. 29/	Bir Düş, Bir Çağrı, Bir Umut
Akay, Oğuzhan	S. 31/	Ekim Yoklukları
Akay, Oğuzhan	S. 34/	Yalnızlık Büyüten Orman
Akdağ, Murat	S. 33/	Umud Üzre
Akdağ, Murat	S. 35/	Mevsimleme
Akın, Gülten	S. 26/	Telörgüde Sarı Çiğdem
Akın, Gülten	S. 34/	Hünkâr Ana Soruyor
Akıncıoğlu, Niyazi	S. 30/	Arifiye Mektupları : Mev'ut Gün
Aksal, Sabahattin Kudret	S. 29/	Sâbir Efendi
Altıok, Metin	S. 25/	Özledim Birden
Altıok, Metin	S. 27/	Yıkıcılar Geldiler
Altıok, Metin	S. 29/	Havı Dökülmüş Ormanın
Altıok, Metin	S. 30/	Ormanların Gümbürtüsünden
Altıok, Metin	S. 33/	Eski Bir Çakal
Altıok, Metin	S. 36/	Kar
Arısoy, M. Sunullah	S. 36/	İlkyaz Yağmuru
Atabaş, Hüseyin	S. 25/	Sığırtmaç Çocuğun Türküsü
Atabaş, Hüseyin	S. 26/	İşportacı Çocuğun Türküsü
Atabaş, Hüseyin	S. 27/	İşçi Çocuğun Türküsü
Atabaş, Hüseyin	S. 28/	Dizgici Çocuğun Türküsü
Atabaş, Hüseyin	S. 29/	Kapıcı Çocuğun Türküsü
Atabaş, Hüseyin	S. 31/	Emekçi Çocuklar Korosu
Atabaş, Hüseyin	S. 32/	Bitmeyen
Atabaş, Hüseyin	S. 34/	İş
Aydın, Mehmet	S. 29/	Yeryüzünde Bir Durak
Baranus, Osman Numan	S. 26/	Ebu Nevvas
Baranus, Osman Numan	S. 31/	Gecesefası
Baranus, Osman Numan	S. 32/	Gündüz Sefası
Baranus, Osman Numan	S. 35/	Son Bap
Başaran, (M).	S. 32/	Oy Canlarım
Başat, İ. Mert	S. 30/	Dün Gece Managua'da
Bektaş, Cengiz	S. 36/	İçerim Cehennem
Bektaş, Cengiz	S. 35/	Zeytinli Fırın Sokağı
Bosquet, Alain	S. 27/	Yağmur Kendisine «Yağmur» Demeni Bekliyor
Bozacı, Arif	S. 34/	Uzak İlkyaz
Brecht, Bertolt	S. 32/	Öteki Yüz
Brecht, Bertolt	S.36/	Ben Sağ Kalan
Budak, Abdülkadir	S. 33/	Geyik
Can, Nurullah	S. 30/	Harami
Can, Nurullah	S. 31/	«Sakindi Oranın Şafakları»
Can, Nurullah	S. 32/	Onlara
Çankaya, Erol	S. 35/	Yorgun Yağmur Altında
Çankaya, Erol	S. 36/	İşte Yaşıyor Onlar
Çatış, Haşim	S. 25/	İnce Dosta
Çatış, Haşim	S. 30/	Akıntıya Kapılan Gün
Çatış, Haşim	S. 31/	Ocak Yorumcuları
Çatış, Haşim	S. 35/	Karanlık Çağ Notları
Çay, Nedim	S. 28/	Yaşadığımız
Çay, Nedim	S. 32/	Eski Bir Anı
Çay, Nedim	S. 35/	Direnç
Çetin, Nebahat	S. 30/	Sınır Boşluğu
Çolak, Veysel	S. 27/	Günlerin Yağmurunda
Çolak, Veysel	S. 29/	Yaşamak Üsteliyor
Çolak, Veysel	S. 31/	Gerekçe
Çolak, Veysel	S. 34/	Yaşamak Üsteliyor
Çolak, Veysel	S. 36/	Örselenerek Güzel
Dağdeviren, Nedim	S. 28/	Öfkeyi Yürütür Kan
Dağdeviren, Nedim	S. 30/	13 Mayısta İpe Götürülenin Toprağa Cemre Düşüren Direncini Anlatan Şiirdir
Damar, Arif	S. 31/	Lenin
Damar, Arif	S. 36/	Orda ve Her Yerde
Emre, Gültekin	S. 25/	Merhaba
Emre, Gültekin	S. 29/	Bir Tarihsel Günü Anarken
Emre, Gültekin	S. 31/	Kurşunî Bir Siper

Emre, Gültekin	S. 34/	Sonsuz Bir Yaşama
Emre, Gültekin	S. 35/	Çılgın Bir Ayaza Karşı
Emre, Gültekin	S. 36/	Son Günler
Erbaş, Şükrü	S. 29/	Karanlığın İnadı
Ergül, Özer	S. 25/	Bu Türkü Söylenmeli
Ergül, Özer	S. 34/	Köydeki Yalnızlık
Ergül, Özer	S. 36/	Erken Zamanın Türküsü
Erkekli, Osman Serhat	S. 26/	Yoksulluklar
Erkekli, Osman Serhat	S. 28/	Türkiye Yazıları Okurlarına Mektup
Erkekli, Osman Serhat	S. 30/	Evlerinin Önü Apartman
(Erkekli), Osman Serhat	33/	Genç Şaire Mektup
Güler, Mehmet	S. 32/	Mezartaşı Çiçekleri
Gülter, Erol	S. 31/	Görünüm
Günersel, Tarık	S. 36/	Zincir
Hacıhasanoğlu, Muzaffer	S. 28/	Analar
Hacıhasanoğlu, Muzaffer	S. 31/	Bir Başınaysa İnsan
Hacıhasanoğlu, Muzaffer	S. 35/	Bırakıp Gidemezsin
Hakkı, Ruşen	S. 29/	Çelişki
Hatipoğlu, Aydın	S. 32/	Şiirler (Duvar, Kapı, Ateş)
Hikmet, Ali	S. 29/	Merhabayı Selâmla
Hikmet, Ali	S. 30/	Sızı
Hikmet, Ali	S. 32/	Limansız
Hikmet, Ali	S. 35/	Gece İçin Karşılama Düşü ya da Barış İçin Savaş
İnce, Özdemir	S. 25/	Sallanan Bir Denizde
İnce, Özdemir	S. 26/	Yakarı
İnce, Özdemir	S. 28/	Tarih
İnce, Özdemir	S. 29/	Bodrum'un Son Günleri
Karaçoban, Aytekin	S. 28/	Çokluğun Yalnızlığı İle Söyleşi
Karaçoban, Aytekin	S. 30/	Kalabalık Ortasında Kalabalıkla Karışamayanın Şiiridir
Karaçoban, Aytekin	S. 33/	Bana Susmak Yaraşır mı?
Karaçoban, Aytekin	S. 36/	Aranacak Olan
Karahüseyinov, Hasan	S. 33/	Küçük İraniya'da
Karayağmurlar, Bedri	S. 30/	Ev İçlerine
Karayağmurlar, Bedri	S. 34/	Ozan
Kemal, Nusret	S. 29/	Olur Ya
Kemal, Nusret	S. 32/	Ceren
Kılıçlı, İzzet	S. 35/	Sakla Tutkularını
Kıyat, Mehmet	S. 25/	Kançanağı
Kıyat, Mehmet	S. 26/	Anadolu Türküsü
Kıyat, Mehmet	S. 28/	Dörtlükler (Şili, Gülyüzlü, Biriken, Köprü, Ferhat)
Kıyat, Mehmet	S. 30/	Dörtlükler (Karabasan, Pranga, İlkyaz, Özgürlük)
Kıyat, Mehmet	S. 32/	Dizgin
Kıyat, Mehmet	S. 34/	Eriyor İçimin Buzulları
Kıyat, Mehmet	S. 35/	İkilikler
Kıyat, Mehmet	S. 36/	Tören Bitti
Kugultinov, Davit	S. 30/	Elbrus
Krüger, Michael	S. 35/	Yükseklerden Kasım Ayında İstanbul
Mao, Tse Tung	S. 26/	Kış Kirazına Od
Mercan, Hasan	S. 34/	Piyanonun Dili
Müfit, Mehmet	S. 34/	Sesidir Tütengil'in
Narovchatov, Sergei	S. 34/	Aynı Boylamda
Nerval, Gérard de	S. 26/	El Desdichado
Nesin, Aziz	S. 36/	Şiirler
Nezir, Seyyit	S. 25/	Aşkale Tutanağı
Özelli, Fergun	S. 31/	Haziran Şiiri
Özelli, Fergun	S. 34/	Doğuş
Özer, Ahmet	S. 33/	Unutulmamış Bir Zaman
Özer, Kemal	S. 33/	Acının Çalar Saati
Öztopçu, Kadri	S. 33/	Ölümün Kıyısından Geçen Dostuma Şarkı
Öztopçu, Kadri	S. 34/	Herhangi Bir Günün Açıklaması
Özyürekli, Timuçin	S. 26/	Akarsuyun Işığı
Özyürekli, Timuçin	S. 34/	Bir Demet Dağ Lâlesi Kucaklarcasına
Parkan, Mutlu	S. 26/	Çocuk Yılı İçin Şiir
Parkan, Mutlu	S. 30/	Çocuk Yılı İçin Şiir
Parkan, Mutlu	S. 34/	Yalnızlık Üzerine «İyi» Bir Şiir
Pazarkaya, Yüksel	S. 29/	Göçmen İşçi Zincirlemesi
Pınar, Babür	S. 26/	Çocuk Notları
Pınar, Babür	S. 28/	Özgürlük Türküsü
Pınar, Babür	S. 29/	Nereden Başlamalı?
Saltık, Tahsin	S. 36/	Betonarme
Saraç, Tahsin	S. 25/	Ceyhun
Sezer, Sennur	S. 30/	Ekmek, Tuz, Kitap ve Şeker

Çağrı

36. sayıda abone süresi biten okurlarımızı yeniden abone olmaya çağırıyoruz. Özellikle kağıt zammından gelen maliyet artışını göğüsleyebilmek ve fiyat artışlarını dergimizin ederine yansıtmamak için, abone desteğinin önemini okurlarımız bilmektedirler. Abone arkadaşlarımızın bize kendi çevresinde yeni aboneler kazandırması ile Türkiye Yazıları yayın yaşamını bugüne değin olduğu gibi, gelişerek ve büyük fiyat arttırımına gitmek istemeksizin sürdürecektir.

Tüm okurlarımızı abone bulma konusunda dayanışmaya çağırıyoruz.

Sezer, Sennur	S. 32/	Doğum Kontrolculara Fatma'nın Anlattığıdır
Sezer, Sennur	S. 36/	Bir Akşamüstü Fahri Erdinç'in Evi
Sezgin, Dinçer	S. 28/	Ellerin
Solak, Mehmet Adem	S. 28/	Şiirimde Kan Sesi Var
Sönmez, Tului	S. 33/	Azaplar Uğruna Can Feda Bir Azap: Celâl Göksu
Tanyol, A. Tuğrul	S. 25/	Atmaca
Tanyol, A. Tuğrul	S. 27/	Yarım Kalan
Taşdelen, Hürol	S. 34/	Bir Adam
Telli, Ahmet	S. 25/	... Ve Zulüm Bitmedi Daha
Telli, Ahmet	S. 26/	Pir Sultan
Telli, Ahmet	S. 27/	Bir Sevda ki
Telli, Ahmet	S. 29/	Nâzım Hikmet
Telli, Ahmet	S. 30/	Neruda
Telli, Ahmet	S. 31/	Lorca
Telli, Ahmet	S. 34/	Zulüm de Biter
Telli, Ahmet	S. 35/	Zulmün Defteri Eksik Tutulmuştur
Telli, Ahmet	S. 36/	Bel Bağlamadık Sevdadan Gayrısına
Timuroğlu, Vecihi	S. 25/	Bir Sürgünün Ezgileri - 1
Timuroğlu, Vecihi	S. 26/	Bir Sürgünün Ezgileri - 2
Timuroğlu, Vecihi	S. 28/	Adın Sığınağım
Timuroğlu, Vecihi	S. 31/	Bir Sürgünün Ezgileri - 3
Timuroğlu, Vecihi	S. 35/	Bir Sürgünün Ezgileri - 4
Toprak, Ömer Faruk	S. 28/	Güneşli Sabaha Bir Sonnet
Tuğtepe, Süha	S. 32/	Hizmetçiye Türkü
Tuğtepe, Süha	S. 33/	Koklamak İsterim Çocuğum
Tuğtepe, Süha	S. 35/	Seni Ben Büyüteceğim Çocuğum
Uçkan, H. Vasfi	S. 31/	Mavzer
Uysal, Ahmet	S. 26/	Şiiri Bir Antalya'dır Onun
Ünsal, Engin	S. 31/	Orhan Üzerine Şiirler
Vaptsarov, Nikola	S. 29/	Ölümden Önce
Vaptsarov, Nikola	S. 29/	Ayrılış Şiiri
Vaptsarov, Nikola	S. 33/	Fabrika
Vaptsarov, Nikola	S. 33/	Köy Günlüğü
Vaptsarov, Nikola	S. 36/	Vatan
Varol, Hasan	S. 33/	Sumak
Vural, Murtaza	S. 25/	Ustama
Vural, Murtaza	S. 26/	Ustası Olacağız İşimizin
Vural, Murtaza	S. 28/	Terimle Suladım Hollanda Lâlelerini
Vural, Murtaza	S. 29/	Bir Rotterdam Şiiri
Vural, Murtaza	S. 30/	Terimle Suladım Hollanda Lâlelerini
Vural, Murtaza	S. 33/	Felâket Vurdu Sevdan Beni
Vural, Murtaza	S. 34/	Bir Amsterdam Şiiri
Vural, Murtaza	S. 36/	Dünyamızın Kızıl Saçlı Gelini
Yağcı, Öner	S. 25/	Anama Mektup
Yağcı, Öner	S. 27/	Zor Olan
Yağcı, Öner	S. 35/	Tel Zaatar
Yalçın, Gürsen	S. 30/	Kurşun Asker
Yaran, Azer	S. 27/	Veda
Yaran, Azer	S. 30/	Mayıs
Yaran, Azer	S. 31/	Rapor
Yaran, Azer	S. 33/	Seni Seviyorum
Yaran, Azer	S. 34/	Gece
Yazıcı, Halim	S. 27/	Başıbozuk Akşam
Yurttaş, Hüseyin	S. 27/	Geceyle Gelen
Zekeriya, Necati	S. 31/	Şiirler (Adem İle Havva, Acı İle Sevda, Acı İle Dostluk)
Zeyrek, Hazım	S. 26/	Babaların Çıkmazı
Zeyrek, Hazım	S. 31/	Mezarcının Çağrısı

TELEVİZYON

Altan, Selçuk	S. 32/	TV Haberleri ve Yitirilen Yıllar(*)
Altunyay, H.	S. 34/	Paranın Kiri
Başat, İ. Mert	S. 32/	Televizyon Üzerine Genel Notlar(*)
Durukan, Sezer	S. 27/	TV Güncesi
Durukan, Sezer	S. 28/	TV Güncesi
Durukan, Sezer	S. 29/	TV Neden Tatile Girdi?
Durukan, Sezer	S. 30/	TV Güncesi
Durukan, Sezer	S. 33/	«Dışkaynaklı Yayınlar» Sorunu ve TV
Öngören, Mahmut Tâli	S. 31/	TV İle İlgili Bir Açıklama
Öngören, Mahmut Tâli	S. 32/	Dünyada ve Türkiye'de Televizyonun Gelişimi(*)
Özkök, Dr. Ertuğrul	S. 32/	Toplumsal Denetim ve Türk Televizyonu «İdeolojik Sızıntı Oluklarını Genişletiyor»(*)
Oyal, Erkan	S. 32/	Televizyon Yayın Politikası Üzerine(*)
Sayarı, Güngör	S. 32/	Televizyonda Spor(*)
Şenyapılı, Önder	S. 32/	Televizyonun Türk Toplumuna etkisi (*)
Şölçün, Sargut	S. 32/	Sanat Türleri ve Televizyon (Çeviri)(*)
....	S. 25/	Jülide Gülizar'la Söyleşi

....	S. 29/	TRT Yapımcı ve Yönetmenlerinden Mehmet Deniz İle Görüşme
....	S. 32/	S. Günay Akarsu İle Bir Görüşme(*)
....	S. 32/	Nezih Danyal'a Televizyon Çizgi Filmleri Üzerine Kapsamlı Bir Soru ve Yanıtı(*)
....	S. 32/	Jjlide Gülizar İle Televizyon Üzerine Bir Söyleşi(*)
....	S. 32/	Özdemir İnce İle TV ve Şiir Üzerine Bir Söyleşi(*)
....	S. 32/	Yalçın Küçük İle TV Üzerine Küçük Bir Söyleşi(*)
....	S. 32/	Halkevleri MYK Üyesi Azer Yaran İle Kültürümüz ve Televizyon Sorunları Üzerine Bir Görüşme(*)

SİNEMA

Demirci, Atilla	S. 26/	Feodalizmi İki Yaklaşım
Emet, Sefa	S. 34/	«Sürü»nün İçeriği Üzerine
Georgakas, Dan	S. 25/	Sinemada İtalyan Anlatımına Bir Örnek: Padre Padrone
Güçlüol, Sadık	S. 27/	«Maden» Filmi Yönetmeni Yavuz Özkan'la Söyleşi
Kuray, Koral	S. 27/	Bir Festivalin Ardından
Makal, Oğuz	S. 28/	«Sürü» Üzerine Çözümleme Çalışmaları
Türkiye Yazıları	S. 25/	Sinan Çetin «Halı Türküsü» Filmine İlişkin Görüşlerini Anlatıyor

KARİKATÜR

Acar, Semih	S. 26/	Karikatürümüz ve Olgun Bir Genç
Acar, Semih	S. 35/	Karikatürümüzde Eleştiri
Çeviker, Turgut	S. 26/	Ağza Giren Karikatür
Çeviker, Turgut	S. 28/	Yüreğini Çizen Çizgi
Çeviker, Turgut	S. 30/	Ferruh Doğan'la Kurgu Söyleşi
Çeviker, Turgut	S. 33/	Soğukkanlı Bir Karikatürcü
Ergün, Mehmet	S. 35/	«Yüz Karası Değil, Kömür Karası»

GÜNLÜK / ANI / GEZİ

Buyrukçu, Muzaffer	S. 31/	Günlük
Buyrukçu, Muzaffer	S. 32/	Günlük
Buyrukçu, Muzaffer	S. 33/	Günlük
Hakkı, Ruşen	S. 28/	Günler, Dergiler, Kitaplar
Hakkı, Ruşen	S. 29/	Günler, Dergiler, Kitaplar
Hakkı, Ruşen	S. 30/	Günler, Dergiler, Kitaplar
Hakkı, Ruşen	S. 31/	Günler, Dergiler, Kitaplar
Hakkı, Ruşen	S. 32/	Günler, Dergiler, Kitaplar
Hakkı, Ruşen	S. 33/	Günler, Dergiler, Kitaplar
Hakkı, Ruşen	S. 34/	Günler, Dergiler, Kitaplar
Hakkı, Ruşen	S. 35/	Günler, Dergiler, Kitaplar
Say, Ahmet	S. 34/	Kosova Seyyahatnamesine Serbest Bir Giriş
Say, Ahmet	S. 35/	Kosova'nın Başkenti Priştine
Şatrov, Mihail	S. 31/	Lenin'le Birkaç Dakika

ANMA YAZILARI

Gümüşbaş, Yılmaz	S. 29/	Bedrettin Küs müsün Yoksa?
Sezgin, Dinçer	S. 33/	Nevzat Üstün'ün Son Akşamı
Toprak, Ömer Faruk	S. 30/	Yaşasın Ozanlar: M. Niyazi Akıncıoğlu

Duyuru

36. sayıyla Türkiye Yazıları'nın üçüncü cildi tamamlanmış bulunmaktadır. 25 - 36. sayıları içeren üçüncü cildimiz 400 liradır.

13 - 24. sayıları kapsayan ikinci cilt ise elimizde çok az sayıda vardır. Eksik sayılar olduğundan, birinci cildi okurlarımıza yeniden sunamamaktayız.

Cilt edinmek isteyen arkadaşların beher cilt için 400 lira havale etmeleri ve durumu bize mektupla bildirmeleri gerekmektedir.

Havale ve yazışma adresi:
PK. 387 Kızılay - ANKARA

Otyam, Nusret Kemal	S. 31/	Toprak'ı da Yitirdik
....	S. 29/	Uyanık İnsan Bilincinin Ozanı : Vaptsarov

BELGE / DERLEME

Ataov, Türkkaya	S. 34/	Bir Ressamın Son Mektubu
Cem, Mustafa	S. 31/	Kırk Yıllık Anılar
....	S. 30/	Dilsel Sorunumuz ve TDK

KESİT

Kitaplar

Altunya, Hüseyin	S. 25/	Yanan Bir Yürek : Ahmet Telli...
Altunyay, H.	S. 30/	Sovyet Çocuk Öyküleri
Altunyay, H.	S. 34/	Çocuklarımıza Hikâyeler
Altunyay, H.	S. 36/	Bir Milyon Çocuk Kitabı
Atabaş, Hüseyin	S. 28/	Gecekondu Öyküleri
Aytaç, Prof. Dr. Gürsel	S. 28/	Alnında Mavi Kuşlar
Buyrukçu, Muzaffer	S. 30/	Sevgiler de Gündemdedir
Çorak, Duralı	S. 36/	Bozkır
Demirci, Atilla	S. 29/	Tröst
Elmas, Yılmaz	S. 34/	Dilbilgisi
Emre, Gültekin	S. 26/	Kemal Özer'in Yüreği
Emre, Gültekin	S. 30/	Çocuklarıma Mektuplar
Emre, Gültekin	S. 34/	Osmanlı İmparatorluğunun Yarı Sömürgeleşmesi
Emre, Gültekin	S. 35/	Seyran Destanı
Erinç, Dr. Bayram	S. 35/	Ailede ve Okulda Çocuk Eğitimi
Güliz, Emre	S. 35/	Çizgilerle Küba Devrimi
Kemal, Nusret	S. 29/	Fahri Erdinç ve Romanları
Mert, İbrahim	S. 30/	Sosyalizm ve Hümanizm
Mert, İbrahim	S. 34/	Kadın ve Aile
Öztuna, Dr. Güner	S. 25/	Singer'in «Tüylerden Bir Taç»ı Üzerine
Sevil, Nail	S. 29/	O Partizan Anlamıyor musun?
Özyürekli, Timuçin	S. 27/	Sürgün Hızı
Şahinoğlu, Sefer	S. 30/	Kalmasın Ellerim Sizlerden Uzak
Şölçün, Sargut	S. 29/	«Felsefe Kurumu Seminerleri» Üzerine
Tanbay, Erdal	S. 26/	Ozan Bildirisi
Tatarlı, Doç. Dr. İbrahim	S. 28/	«Dimitrov Geçiyor»
Telli, Ahmet	S. 25/	Bir Küçük Burjuvanın Gençlik Yılları
Telli, Ahmet	S. 25/	Aşktan ve Umuttan Aldım Rengimi
Telli, Ahmet	S. 27/	Komünistleri Tanıyan Köpek
Telli, Ahmet	S. 27/	İnsanlara Doğru
Telli, Ahmet	S. 28/	Irmak
Telli, Ahmet	S. 29/	Marziye
Telli, Ahmet	S. 35/	Eller
Yağcı, Öner	S. 30/	Sandinista
Yücel, Şevket	S. 25/	Kar Yağarsa Üşürüm

Görüşler

Akçay, Faik	S. 35/	Gazete ve Dergi Yayınlarındaki Gelişmeler
Çay, Nedim	S. 34/	Gündem Dışı Bir Konuşma
Çolak, Veysel	S. 29/	Emperyalizmin Yemi
Dağdeviren, Nedim	S. 30/	Anti - Şovenist Tavir Üzerine
Emre, Gültekin	S. 27/	Nâzım'ın Şiirlerinde Çocuk
İdil, Ahmet Mümtaz	S. 35/	Sokak Lâmbalarını Söndürün
Öncel, Hülya	S. 36/	Neyzen Aka Gündüz Kutbay'ın Kültür Yaşamımızdaki Yeri
Mılıkçı, Ali İhsan	S. 36/	Türkiye Yazıları Şiir Dizisi
Özer, Ahmet	S. 29/	C. Atuf Kansu ve Yayıncılığımızın Getirdikleri
Özkan, Sevgi	S. 35/	Ben Bir Yazar mıyım?
Öztuna, Dr. Güner	S. 27/	Alayları ve Vonnegut
Sanatçılar Birliği Derneği Ankara Şubesi	S. 34/	Antalya Festivali ve Kültür
Soykan, Ömer Naci	S. 26/	Gurbet

Mektup / Gülmece

Engin, L. - Sanayer, Y.	S. 26/	Kitle Bağı Konusunda Bazı Öneriler
....	S. 41/	Bir Mektup
Tığlı, Erhan	S. 25/	Vicdan

(*) Televizyon Özel Sayısı.

Teşekkür

Türkiye Yazıları'nın geçen ay için de Ankara Sanat Sevenler Derneğinde düzenlediği şiir gecesine, şubat sayımızın okurlara geç ulaşmasına karşın, ikiyüze yakın edebiyatsever katılmıştır.

Türkiye Yazıları yayınlarından kitabı çıkmış bulunan Ahmet Telli, Azer Yaran, Gültekin Emre ve Metin Altıok, şiir gecesinde okurlarının sorularını yanıtlamışlar, görüşlerini açıklamışlar ve şiirlerinden bölümler okumuşlardır.

Ankara'lı okurlarımızın, düzenlediğimiz bu sanat etkinliğine gösterdikleri ilgiye teşekkür ederiz.

Kültürün Bilinçle Baltalanması ve Biz

türkiye yazıları

Hepimizin bildiği gibi, kağıt, kültürel etkinliğin başlıca hammaddelerindendir. Kağıt fiyatı bu etkinliğin gelişmesinde, ya da baltalanmasında ölçüt olmaktadır. Hükümetin yaptığı son zamlarla, üçüncü hamur küçük boy kâğıdın (57×82 santim samanlı kâğıdın) bir tonu kırkiki bin liraya çıkartılmıştır. Bugün piyasada yukarda söylediğimiz boyutlardaki samanlı kağıdın bir topu (bir topta beş yüz tabaka şamanlı kağıt vardır), bin liranın üstünde satılmaktadır. Yani bir tabaka kağıt iki liradır.

Üç yıl öncesine dönelim: Bugün, serbest piyasada (karaborsada) 1100 - 1200 liraya satılan üçüncü hamur bir top kağıt, dergimizin ilk sayısı çıktığı günlerde, gene serbest piyasada 70 liraydı. Halk arasında alay olarak kullanılan «yüzde bin beş yüz» oranı, yeni hükümet sayesinde kültür etkinlikleriyle alay eden bir ciddiyet kazanmıştır. Birinci sayımızda Türkiye Yazıları'nı abone arkadaşlarımıza beş kuruşluk pulla iletiyorduk. Temsilcilere gönderdiğimiz 10 - 20 dergilik paketler ise yirmibeş kuruşa gönderilebiliyordu. PTT'nin «ödemeli» ve «taahhütlü» gönderim farkı bir lira idi. Bugün yirmi liradır. Yüzde bin beş yüz mütevazi kalmıştır. Trilyonlar ülkesi Türkiye'de PTT giderleri, mantolu maymunlara taş çıkartacak bir çabuklukla yüzde ikibinlik tırmanışa geçmiştir. Bilinen bir fıkrayı kağıt zamcılarına sunuyoruz:

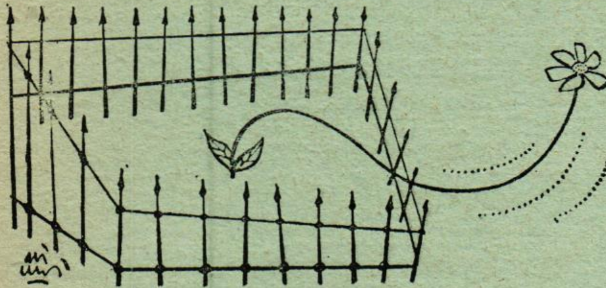
Kağıt mağazasının patronu, tezgâhtarına hep şu öğütte bulunur; «Oğlum, müşteriye hiçbir zaman yok deme, kalmadı deme! Elindeki malı sat! O yoksa ötekini sat!»

Tezgâhtar bu öğüde artık şartlanmıştır ve hep ona göre davranmaktadır.

Bir gün mağazaya bir kağıt zamcısı gelir ve o günlerde kıtlığı çekilen «tuvalet kağıdı»nı sorar.

Tezgâhtarın cevabı hazırdır:

«Tuvalet kağıdı yok ama efendim, beş numara zımpara kağıdı var.»

Bizim de kalemimiz var, şiirimiz, hikayemiz, romanımız var. Zımpara kağıtlık olanlar hiç unutmamalıdır ki, basılı ürün, edebiyat ürünü halkımıza ulaştırılmaktan alıkonamıyacaktır. Onların çıkardığı her zorluk, onların her baltalaması, bizi daha çok bileyecek ve kalemimizin ucunu daha sivriltecektir.

Okurlarımıza açıklıyoruz: Olağanüstü orandaki kağıt zammının ilk sorumlusu işbirlikçi burjuvazidir. Çünkü kağıt zammı, işbirlikçi burjuvazinin ticari örgütü olan «holding»lerin ekmeğine yağ sürmektedir. Nasıl? İşbirlikçi - holdingci bab-ı âli basınının gazeteleri, bilindiği gibi asıl kârını satıştan değil, reklam - ilân gelirlerinden sağlar. Bunlar için önceden tezgâhlanmış çıkar planı açıktır: İlân - reklam tarifesini iki kat artırırsın, olur biter. Kamuoyuna karşı mazlum gözükmek için de kağıt zammı gerekçesiyle gazete fiatını bir kat daha artırırsın, gazete iadelerini ise okurundan toplayıp bir kez daha satarsın ve işte önceden tezgâhlanmış kâr oranı hazırdır: Yüzde bin beş yüz!

Kağıt zammı, işbirlikçi olmayan kapitalist basın sanayii için de dert değildir. Büyük yayınevleri, böyle bir zamma karşı önceden önlem alarak stoklama yoluna gitmişlerdir. Ellerindeki stok kağıdı yayımcılık alanına geçirmeden, kitap basmadan bile, onların deyişiyle «kağıdı kirletmeden», büyük kârlar elde etmek işten değildir.

YAZISIZ

İşte daha önceki sayılarımızda kapalıca konu edindiğimiz bâb-ı âli'nin gerçek yüzü budur.

Biz ne yapabiliriz? Kültür etkinliğinde yürekten bir tutumla yer alan amatör yayıncılığın tavrı bu koşullarda ne olmalıdır? Şiir kitapları basılmayacak mı? Dergiler çıkmayacak mı? Sınırlı olanaklarla değerli yapıtlar yayımlama çabasındaki küçük yayınevleri ne yapacaktır? Arkadaşlar, biz hepimiz ne yapmalıyız?

Tek sözcükle yanıt: Güçbirliği...

Güçbirliğinden ne anlıyoruz? İlkin, emperyalizmin güdümündeki basının göz boyayıcı ve kitleleri uyutucu yayınları reddedilmeli, bu konuda kitleler uyarılmalıdır. İkincisi, kültür etkinliği değerini taşıyan tüm yayınlar desteklenmelidir. Saflar belirgindir, herşey apaçıktır. Okurun, hangi yayına para ödemesi gerektiği bellidir.

Size bir örnek verelim: Türkiye Yazıları'nın bini aşan abone sayısı eğer bir kat daha artacak olursa, derginin ederini artırma gereği duyulmayacaktır. Yaptığımız hesaplara göre, üç bin abone, derginin 35 liralık ederini artırmaksızın sayfa sayısını bir kat daha çoğaltmaya yetecektir. Yüz sayfalık dergi 35 liraya! Ve şimdi gelin, bâb-ı âli basınının yüz sayfalık sözde sanat, özde magazin dergilerine koyduğu yüz liralık fiatı değerlendirin! Buradaki sömürücülüğün peçesi indirilmeli ve «yüksek kapı»nın boyölçüsü alınmalıdır. «Yüksek» mi, «alçak» mı açıklığa kavuşturulmalıdır.

Okurlarımız bu anlattıklarımızı bilirler. Ama gün, sadece bilgi sahibi olmak günü değildir. On sekizinci yüzyılda yaşamıyoruz. Filozofların dünyayı yorumlamakla yetindiği günlerde değiliz.

Yaşasın değişen dünya! Yaşasın değiştirme bilincinde olanlar, yaşasın değiştirenler!..

Orda Ve Her Yerde

Arif Damar

Çiçekler bırakmıyor
Çocukların elini
Yıldız kayar
Uçuşur ateş böcekleri

Susmaz ki kan

Orda
Yenildiğimiz yerde
Orda
Kuru toprakta
Orda
Çığlık
Avaz
Ayakta

Yıldızların
Ateş böceklerinin
Çiçeklerin ardında

Susmaz ki kan
Ayıran
Birleştiren
Aramıza giren
Aşkımızla aramıza giren
Anılarla aramıza giren
Umutla aramıza giren

Elmayı ısırırken
Aramıza giren

Susmaz ki kan
Ekmekte
Suda
Tabakta apansız
Bir damla kan
Acı kan

Sıcak çorbamızda
Buz kan

Susmaz ki kan
Öpücüklere
Günaydına
Hoşçakala
Seni seviyoruma
Sızan kan

Tuza
Sızan kan

Kâğıtlara vuran
Saksılara düşen

Çivi çakılır iplik bükülür
Duvar örülür çelik dökülür

Işıkta kan seste kan

Susmaz ki kan
Orda
Yenildiğimiz yerde
Orda
Kuru toprakta
Orda
Yıldızların
Ateş böceklerinin
Çiçeklerin ardında
Çığlık
Avaz
Ayakta

SUSMAZ Kİ KAN
DÖKÜLEN KAN
ONURUMUZ
DÖKÜLEN KAN

SUSMAZ Kİ KAN
DÖKÜLEN KAN
YÜCE EMEK
DÖKÜLEN KAN

SUSMAZ Kİ KAN
DÖKÜLEN KAN
ÖZGÜRLÜK
DÖKÜLEN KAN

Susmaz ki kan
ORDA
Ve HER YERDE
Korkusuz
Ulu
Ayakta
Savrulur durur

GÖKLERDE KIZILTILAR BİR GÜLDEN
AÇILAN BİR GÜLDEN